

Huoltajien käsityksiä ja kokemuksia varhaisen puuttumisen
toimintamallista koulupoissaolotilanteissa sekä kodin ja
koulun välisestä yhteistyöstä näissä tilanteissa

Kasvatustieteen
pro gradu -tutkielma
Turun yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos

Laatija:
Maria Suni

13.5.2024
Turku

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Kasvatustiede (Opettajankoulutuslaitos)

Tekijä: Maria Suni

Otsikko: Huoltajien käsityksiä ja kokemuksia varhaisen puuttumisen toimintamallista koulupoissaolotilanteissa sekä kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä näissä tilanteissa.

Ohjaaja: Tiina Annevirta

Sivumäärä: 104 sivua

Päivämäärä: 13.5.2024

Tiivistelmän tyyli on **Abstract**.

Avainsanat:

koulupoissaolot, koulupoissaoloihin puuttumisen toimintamalli, kodin ja koulun välinen yhteistyö

Koulupoissaoloista on syntynyt erityisesti viimeisten vuosien aikana haaste, jonka on arvioitu kasvaneen Suomessa merkittävästi 2020-luvulle tultaessa ja esimerkiksi vuoden 2021 kouluterveyskyselyssä 3,7 prosenttia 8.- ja 9.- luokkalaisista kertoivat olevan koulusta viikoittain pois sairauden takia ja 3,9 prosenttia ilmoitti viikoittaisista luvattomista poissaoloista (Kouluterveyskysely 2021). Säännöllisellä koulunkäynnillä on suuri merkitys lasten ja nuorten elämässä niin akateemisesti, sosiaalisesti kuin yhteiskunnallisestikin tarkasteltuna.

Tämän pro gradu -tutkimuksen tavoitteena oli selvittää huoltajien käsityksiä ja kokemuksia varhaisen puuttumisen toimintamallista koulupoissaolotilanteissa. Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään huoltajien näkemyksiä kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä koulupoissaolotilanteissa viiden Varsinais-Suomen Sitouttava kouluyhteistyö (SKY) -hankekunnan alakouluissa, jotta huoltajilta saadut näkemykset kuvaisivat mahdollisimman tarkasti juuri varhaista koulupoissaoloihin puuttumista. Osana tutkimusta selvitettiin myös huoltajien kokemuksia nelikenttämallin käytöstä koulupoissaolojen varhaisen puuttumisen palaverissa, jota Varsinais-Suomen hankekouluissa on pilotoitu osana 2021–2024 toteutettua SKY-hanketta. Nelikenttämallin tarkoituksena on ohjata lapsen tilanteen kartoitusta mahdollisimman laaja-alaisesti varhaisen puuttumisen palaverissa. Tutkimuksessa selvitettiin myös huoltajien näkemyksiä toimintamallin kehittämisestä sekä lapsen positiiviseen kouluun kiinnittymiseen vaikuttavista tekijöistä.

Tutkimusaineisto kerättiin sähköisellä Webropol-kyselylomakkeella viidessä Varsinais-Suomen SKY-hankekunnassa ja kyselyyn vastasi 177 huoltajaa. Kysely sisälsi monivalinta- sekä avoimia kysymyksiä, josta syystä aineistoa analysoitiin niin määrällisin kuin laadullisinkin menetelmin avoimia vastauksia teemoittelemalla. Tutkimustulosten perusteella huoltajien kokemukset kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä koulupoissaolotilanteissa ovat valtaosin positiivisia. Huomioitavaa kuitenkin on, että osa varhaisen puuttumisen palaveriin osallistuneista huoltajista esimerkiksi kokivat, etteivät tulleet huomioiduiksi palaverissa tai ettei palaverissa sovituista tukimuodoista ole hyötyä lapsen koulunkäynnin tukemisessa. Huoltajista lähes 40 prosenttia ei ollut täysin tietoisia siitä, millainen poissaoloihin puuttumisen toimintamalli heidän lapsensa koululla on käytössä. Avoimien vastausten perusteella huoltajien käsityksissä oli jonkin verran eroavaisuuksia sen suhteen, onko poissaoloihin puuttuminen tarpeellista esimerkiksi tavallisten sairauspoissaolojen kohdalla ja osa huoltajista ilmaisikin kokevansa koulun yhteydenoton jopa syyllistävänä huoltajia kohtaan. Tämä havainto herättää kysymyksen siitä, miten koulun tulisi viestiä toimintamallista ja sen tarkoituksesta ymmärrettävästi sekä miten viestinnällistä puolta voitaisiin kehittää osana kodin ja koulun välistä yhteistyötä.

Sisällysluettelo

1 Johdanto	4
2 Koulupoissaolot ilmiönä.....	7
2.1. Koulupoissaolojen interventiotutkimus	10
2.2. Koulupoissaoloihin puuttuminen perusopetussuunnitelman ja perusopetuslain ohjaamana.....	12
2.3. Koulupoissaolot Suomessa ja Sitouttava kouluyhteistyö -hanke.....	14
3 Kodin ja koulun välinen yhteistyö.....	20
3.1. Kodin ja koulun välisen yhteistyön teoreettinen viitekehys	22
3.2. Huoltajien kokemukset varhaisen puuttumisen toimintamalleista	29
4 Tutkimuskysymykset	31
5 Tutkimuksen toteutus	34
5.1. Tutkittavat	34
5.2. Tiedonkeruumenetelmä	35
5.3. Aineiston käsittely.....	37
6 Tulokset.....	41
6.1 Huoltajien käsitykset varhaisen puuttumisen mallista	41
6.2 Huoltajien kokemukset varhaisen puuttumisen mallista	43
6.3 Huoltajien kokemukset kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä koulupoissaoloihin liittyvässä toiminnassa	47
6.4 Huoltajien kehitysehdotukset varhaisen puuttumisen malliin	51
6.5. Huoltajien näkemykset kouluun kiinnittymiseen vaikuttavista tekijöistä	59
7 Pohdinta.....	65
7.1. Huoltajien käsitykset ja kokemukset varhaisen puuttumisen mallista	66
7.2. Huoltajien kokema yhteistyö, ehdotukset toimintamallin kehittämiseen sekä kouluun sitouttavat tekijät.....	69
7.3. Yhteenveto.....	73
7.4 Tutkimuksen luotettavuus.....	76
8. Lähteet.....	79
9. Liitteet.....	84
Liite 1. Tutkimuslupahakemus tutkimuskuntien sivistysjohtajille.....	84
Liite 2. Tutkimuksen tietosuojaseloste	87
Liite 3. Saatekirje huoltajille.....	91
Liite 4. Kyselylomake.....	92
Liite 5. Kyselyn tulosten peruseräraportti	95

1 Johdanto

Koulupoissaoloista on syntynyt erityisesti viimeisten vuosien aikana haaste, jonka on arvioitu kasvaneen Suomessa merkittävästi 2020-luvulle tultaessa. Opetushallituksen alaisen vaativan erityisen tuen VIP-verkoston teettämässä kouluakäymättömyyttä käsittelevässä tilannekartoituksessa ilmenee, että 75,2 prosenttia koulun henkilöstöstä arvioi koulupoissaolojen lisääntyneen viime vuosien aikana. Arvion mukaan jopa 4000–6000 yläkoululaista on poissa koulusta usein. (Määttä, Pelkonen, Lehtisare & Määttä 2020, 32; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021.) Vuoden 2021 kouluterveyskyselyssä 3,7 prosenttia 8.- ja 9.- luokkalaisista kertoivat olevan koulusta viikoittain pois sairauden takia ja 3,9 prosenttia ilmoitti viikoittaisista luvattomista poissaoloista (Kouluterveyskysely 2021). Myös PISA-tutkimuksen mukaan 13 prosenttia 15-vuotiaista suomalaisnuorista arvioi olleensa luvatta poissa koulusta ainakin kerran kokonaisen koulupäivän tutkimuskyselyä edeltäneillä kahdella viikolla (Keppens & Spruyt 2018, 420). Koulupoissaolojen huolestuttava kehitys näkyy myös muualla maailmassa, sillä esimerkiksi Yhdysvalloissa yli 10 prosentin koulunkäynnille haitalliseksi määritellyn koulupoissaolomäärien on tutkittu lisääntyneen lähes viidellätoista prosentilla 2020-luvulle tultaessa ja globaalisti ongelmallisten koulupoissaolojen on todettu koskevan jo 224 miljoonaa oppilasta maailmassa (Graczyk & Kearney 2023, 1).

Säännöllisellä koulunkäynnillä on suuri merkitys lasten ja nuorten elämässä niin akateemisesti, sosiaalisesti kuin yhteiskunnallisestikin tarkasteltuna. Ongelmallisiksi muodostuvilla koulupoissaolojen määrällä on todettu olevan sekä lyhyen että pitkän aikavälin vaikutuksia yksilön elämään kuten yhteys heikkoon akateemiseen suoriutumiseen, mielenterveyden haasteisiin, rikollisuuteen, ihmissuhdevaikeuksiin sekä todennäköisyyteen matalapalkka-alalla työskentelyyn aikuisuudessa. Vastaavasti kouluun kiinnittyminen ja peruskoulun päättötodistuksen saamisen on todettu olevan yhteydessä akateemiseen menestykseen tulevaisuudessa, fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin sekä korkeampaan sosio-ekonomiseen asemaan aikuisuudessa. (Graczyk & Kearney 2023, 1.) Osalle lapsista ja nuorista koulunkäynti on hyvin moninaisista syistä haastavaa, mikä voi johtaa pitkittyneisiin poissaoloihin tai äärimmillään koulupudokkuuteen ja sitä kautta kasvavaan syrjäytymisriskiin (Graczyk & Kearney 2023, 1; Elliot & Place 2019, 3; Määttä ym. 2020, 7).

Varhaisen puuttumisen merkitys koulupoissaolotilanteissa on kiistaton lisääntyvien koulupoissaolojen vaikuttaessa pahimmillaan hyvinkin ratkaisevasti yksilön tulevaisuuden näkymiin. Tämänhetkinen suunta ilmiön suhteen on huolestuttava, sillä selvitysten mukaan

koulupoissaolojen määrä perusopetuksessa on noususuhdanteista (AVI 2021, 15; Markkanen ym. 2022, 19; Määttä ym. 2020, 18). Koulupoissaolot ovat Suomessa kasvava ja monitahoinen yhteiskunnallinen ongelma, jonka ennaltaehkäisyyn ja varhaisen puuttumisen haasteet vaativat kehittämistyötä laajasti. Pitkittyneet koulupoissaolot ovat usein merkki jostakin oppilaan kehitystä vaarantavasta tekijästä, jonka juurisyyt on selvitettävä, jotta niihin päästään tarttumaan tarpeeksi varhaisessa vaiheessa (Keppens, Spruyt & Dockx 2019, 1; Lansford, Dodge, Pettit & Bates 2016, 652; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021).

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) toteutti Opetus- ja kulttuuriministeriön toimesta koulupoissaolojen ennaltaehkäisyyn sekä niihin puuttumiseen koskevien käytäntöjen arvion 5.–9. luokkalaisilla lukuvuoden 2021–2022 aikana. Arvio toteutettiin osana Sitouttava kouluyhteisö -hankkeen kehittämistoimintaa, jonka tavoitteena oli tuottaa tietoa uusien kansallisten toimintamallien laatimisen sekä paikallisten kehittämistöiden tukemiseksi sitouttavassa kouluyhteisötyössä. Arviointityössä havaittiin systemaattisesti käytössä olleiden toimintamallien vaikuttaneen positiivisesti opettajien työhön erityisesti yhteistyössä huoltajien kanssa. Huoltajille teetetyssä kyselyssä vastaajat kuitenkin arvioivat poissaoloihin liittyvän mallin jäävän usein heille vieraaksi. (Markkanen ym. 2022, 3–4.) Tästä syystä tässä tutkimuksessa halutaankin kerätä tarkempaa tietoa huoltajien näkemyksistä ja kokemuksista tilanteissa, joissa lapsen koulupoissaolot ovat vaatineet varhaisen puuttumisen toimenpiteitä. Kysely suunnataan tutkimuskunnissa alakoululaisten huoltajille, jotta saatu tieto kuvastaisi todennäköisemmin nimenomaan varhaisen puuttumisen toimenpiteitä.

Kodin ja koulun välisen heikon yhteistyön sekä huoltajien mielenterveyden haasteiden on todettu olevan yhteydessä kasvavaan riskiin koulupoissaolojen suhteen (Ingul, Havik & Heyne 2019, 51–52). Huoltajien rooli osana varhaista puuttumista koulupoissaoloihin onkin kiistaton ja säännöllisten koulunkäyntiin liittyvien haasteiden ensimerkit tunnistetaan usein ensimmäisenä kotona. Tästä syystä huoltajia tulisikin kannustaa tuomaan ilmeneviä haasteita koulun suuntaan esille ja heitä tulee informoida koulussa käytössä olevista poissaoloihin puuttumisen malleista sekä siitä mitä toimintamallit käytännössä tarkoittavat. (Markkanen ym. 2022, 4–5.) Kodin ja koulun välinen yhteistyö on usein nimetty yhdeksi koulumaailman tärkeimmäksi kehittämiskohteeksi (Epstein 2013, 115–117). Koulu vastaa opetuksesta, mutta sen lisäksi sen tärkeä tehtävä on toimia kodin tukena ja kumppanina kasvatustyössä (Perusopetuslaki 1998/628, 3§).

Kun lapsi kohtaa haasteita koulupolullaan, on kodin ja koulun sujuvalla yhteistöllä suuri vaikutus lapsen kokonaistilanteen kannalta. Tässä tutkimuksessa halutaan antaa ääni huoltajien kokemuksille ja näkemyksille yhteistyön toimivuudesta koulupoissaolotilanteissa, jotta yhteistyötä sekä toimintamalleja on mahdollista jatkossa kehittää yhä enemmän lapsen edun mukaisesti. Teoreettisena viitekehystenä tälle yhteistyölle toimii tässä tutkimuksessa Joyce L. Epsteinin kuusiportainen jaottelu kodin ja koulun välisen yhteistyön eri ulottuvuuksista (Epstein 1995). Tutkimuksen teoriassa avataan miten perusopetuslaki sekä perusopetussuunnitelma ohjaavat poissaoloihin puuttumista sekä avataan koulupoissaoloja tarkemmin käsitteenä ilmiön laajemman ymmärtämisen vuoksi, vaikka tässä tutkimuksessa keskitytäänkin huoltajien kokemuksiin aiheesta. Teoriassa esitellään myös aiheeseen liittyvää aiempaa tutkimusta sekä huoltajien roolia ja heidän aiemmin tutkittuja kokemuksiaan aiheeseen liittyen.

Tämän pro gradu -tutkimuksen tavoitteena on selvittää huoltajien käsityksiä ja kokemuksia varhaisen puuttumisen toimintamallista koulupoissaolotilanteissa. Tutkimuksessa tarkastellaan huoltajien näkemyksiä kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä näissä tilanteissa viiden Varsinais-Suomen Sitouttava kouluyhteistyö (SKY) -hankekunnan alakouluissa, jotta huoltajilta saadut näkemykset kuvaisivat mahdollisimman tarkasti juuri varhaista koulupoissaoloihin puuttumista. Osana tutkimusta on tarkoitus myös kartoittaa huoltajien kokemuksia nelikenttämallin käytöstä koulupoissaolojen varhaisen puuttumisen palaverissa, jota Varsinais-Suomen hankekouluissa on pilotoitu osana SKY-hanketta. Nelikenttämallin tarkoituksena on ohjata lapsen tilanteen kartoitusta mahdollisimman laaja-alaisesti varhaisen puuttumisen palaverissa ja se esitellään tarkemmin Sitouttava kouluyhteistyö -hanketta kuvaavassa luvussa. Tutkimuksen tarkoituksena on myös selvittää huoltajien näkemyksiä toimintamallin kehittämisestä sekä lapsen positiiviseen kouluun kiinnittymiseen vaikuttavista tekijöistä. Tutkimuskunnat ovat osa kansallisen Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaa vuosina 2021-2023 toteutettua SKY-hanketta, jonka tarkoituksena on ennaltaehkäistä poissaoloja ja tukea myönteistä kouluun kiinnittymistä. Tämä tutkimus on suunniteltu yhteistyössä Varsinais-Suomen alueellisen SKY-hankkeen kanssa.

2 Koulupoissaolot ilmiönä

Tässä huoltajille suunnatussa tutkimuksessa ei pyritä selvittämään koulupoissaolojen syitä, määriä tai niihin liittyviä taustatekijöitä. Ilmiön laajemman ymmärtämisen kannalta tässä luvussa avataan kuitenkin tutkimuskentällä yleisimmin käytössä olevia koulupoissaolojen määritelmiä sekä niihin liittyviä taustatekijöitä. Koulupoissaoloihin ja niiden määrittelyyn liitetään monenlaisia käsitteitä myös aiheesta tehdyn tutkimusten osalta, eivätkä tutkijoiden näkemykset ole täysin yhteneviä niiden käytöstä. Englanninkielisessä kirjallisuudessa koulupoissaoloista puhuttaessa käytetään usein käsitettä School Attendance Problems (SAP), jolla viitataan tilanteisiin, joissa koulunkäynnin epäsäännöllisyys, toistuvat tai pitkittyneet poissaolot ovat herättäneet huolen. Suomessa ei ole muodostunut vielä vakiintunutta käsitteistöä ilmiön tarkempaan määrittelyyn, sillä esimerkiksi kouluakäymättömyyttä käytetään myös puhuttaessa koulupoissaoloista, mikä saattaa olla harhaanjohtavaa. Muita käytössä olevia ilmauksia ovat muun muassa epäsäännöllinen koulunkäynti, ongelmalliset, pitkittyneet ja huolta herättävät poissaolot sekä koululäsnäolo. (Sergejeff 2023, 11–13.) Koulumaailmassa poissaoloista puhutaan karkeasti jaoteltuna luvallisina ja luvattomina poissaoloina, mutta tutkimuskentällä on yleisimmin käytössä kaksi erilaista lähestymistapaa (Virtanen & Pelkonen 2021, 69.), joita esitellään kahdessa seuraavassa kappaleessa. Tässä tutkimuksessa koulupoissaolot määritellään näiden luokitelmien mukaisesti kaikkena toimintana, jolloin oppilas on jäänyt luvattomasti pois koulusta.

Heyne, Gren-Landell, Melvin ja Gentle-Genitty (2019) ovat määritelleet neljä poissaolotyyppiä (School Attendance Problems Types, SAP-types) joita ovat koulukieltäytyminen (school refusal), pinnaaminen (truancy), koulusta vetäytyminen (school withdrawal) sekä kouluympäristöstä poissulkeminen (school exclusion).

Koulukieltäytymisellä viitataan lapsen tai nuoren vastentahtoisuuteen tai suoranaiseen kieltäytymiseen käydä koulua, mihin usein kytkeytyy psyykkisiä haasteita kuten ahdistusta tai masennusta. Tällaisissa tilanteissa huoltajat ovat usein tietoisia haasteista ja yrittävät tukea lapsensa koulunkäyntiä. **Pinnaaminen** eli tahalliset luvattomat poissaolot vaihtelevat puolestaan yksittäisiltä tunneilta poissaoloista koko päivän poissaoloihin tai koulussa ajan viettämisestä vaikei osallistuisi tunneille. Tähän ilmiöön liitetään usein uhmakkuus- ja käytöshäiriöitä sekä huoltajan tietämättömyys poissaolotilanteista. Tilanteissa, joissa lapsi tai nuori jää kotiin pitämään huolta esimerkiksi pienemmistä sisaruksista tai kodintöistä, puhutaan **koulusta vetäytymisestä**. Tällaisiin tapauksiin saattaa liittyä huoltajan puolelta

lapsen kaltoinkohtelua, vanhemman eroahdistusta tai halu rankaista lasta, mikä usein pyritään piilottamaan. **Kouluympäristöstä poissulkeminen** on puolestaan koululähtöistä toimintaa esimerkiksi kurinpidollisena toimenä keskeyttää koulupäivä tai rajata koulunkäyntiä muilla keinoin, mikäli koululla ei ole tarjota riittäviä tukitoimia erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tai nuorelle. (Heyne ym. 2019, 11-16; Määttä ym. 2020, 7-8.)

Kearney (2007, 2019) on puolestaan luokitellut kouluakäymättömyyttä neljän eri toiminnallisen kategorian kautta, jotka ilmentävät sekä koulusta kieltäytymistä että pinnaamista. Välttelevää toimintaa ilmentävät **kouluun liittyvien negatiivisten tunnetilojen välttäminen** esimerkiksi haastavissa vertaissuhteissa sekä **koulumaailmaan kuuluvien sosiaalisten tai arviointitilanteiden**, kuten erilaisten esiintymisten välttäminen. Toisaalta lapsi tai nuori saattaa pyrkiä koulusta pois jäämisellä **hakemaan huomiota läheisiltään**, mikä voi näkyä esimerkiksi eroahdistuksena tai haluna jäädä kotiin vanhempien kanssa. Neljänneksi kategoriaksi Kearney on luokitellut **huomion hakemisen koulun ulkopuolelta**, mikä voi näyttäytyä epätoivottuna toimintana, kuten rikollisuutena, jatkuvana pelaamisena tai koulupäivien ohi nukkumisena. Karkeasti jaoteltuna kahta ensimmäistä koulun käymättömyyteen liittyvää käyttäytymismallia voidaan nähdä negatiivisen vahvistamisen ylläpitämäksi ja kahta jälkimmäistä päinvastoin positiivisen vahvistamisen lopputulemana. (Kearney 2007, 54; Kearney, González, Grazyk & Fornander 2019, 10; Elliott & Place 2017, 6; Määttä ym. 2020, 8.)

Kouluakäymättömyyden haasteet ja sen taustalla olevat tekijät ovat usein hyvin monitasoisia ja niitä voidaan tarkastella karkeasti jaoteltuna yksilö-, vanhemmuus-/perhe-, koulu- ja yhteisötasolla. **Yksilötasolla** kouluakäymättömyyteen voivat vaikuttaa esimerkiksi oppimisen haasteet, kokemus luokalle jäämisestä, mielenterveyden haasteet tai päihteet.

Vanhemmuuteen ja perhe-elämään liittyviä tekijöitä voivat puolestaan olla perheen matala sosioekonominen status, vanhempien ero, mielenterveysongelmat ja vanhemmuustaitojen puutteet. **Koulussa** poissaoloihin vaikuttavia tekijöitä voivat olla isot ryhmäkoot, huono kouluilmapiiri sekä vuorovaikutussuhteet sekä oppilaiden ja opettajien että vertaisten välillä. Levoton asuinalue, sosiaali- ja terveyspalvelujen puutteellisuus sekä jännitteet eri etniset taustat omaavien ihmisryhmien välillä vaikuttavat kouluakäymättömyyteen taas **yhteisön tasolla**. (Kearney ym. 2019, 9.)

Vaativan tuen verkoston (VIP) kartoituksessa ilmeni, ettei koulunkäynnin ongelmassa ole juurikaan sukupuolten välisiä eroja, vaan kouluakäymättömyys jakautuu binäärisesti melko

tasaisesti. Erilaiset oppimisen haasteet kuten ADHD sekä luku- ja kirjoitustaidon puutteet korreloivat runsaiden koulupoissaolojen kanssa, minkä perusteella näiden oppilaiden voidaan myös todeta olevan suurissa määrin tehostetun tai erityisen tuen piirissä. Arviolta kolmasosa koulua käymättömistä oppilaista saa vuosiluokkiin sitoutumatonta opetusta, joka on koulunkäymisen tukemisen kannalta yksi keskeisimmistä keinoista kouluun sitouttamisessa. Näistä oppilaista jopa 45 prosentilla ongelmallisten koulupoissaolojen tyypillinen kesto oli yli kaksi vuotta, mutta keskimäärin haastavin tilanne oli kestänyt noin vuoden. Tämän perusteella voidaan myös todeta poissaolojen hankaloittavan siirtymää toisen asteen opintoihin vaikuttaen tätä kautta merkittävästi yksilön tulevaisuuden näkymiin. (Määttä ym. 2020, 32-33.)

Vuonna 2019 alkanut Covid-19 pandemia on vahvistanut poissaolomäärien sekä lähes kokonaan koulua käymättömien oppilaiden määrää verrattuna aikaan ennen pandemian alkua. Aluehallintoviraston selvitykseen vastanneet opetuksen järjestäjät arvioivat poissaolojen kasvaneeseen määrään vaikuttaneen yleisesti madaltanut kynnyksen jäädä sairastumisen vuoksi koulusta pois, mihin on vaikuttanut esimerkiksi virallisen testituloksen odottaminen flunssaoireiden kohdalla. Jotkut kyselyyn vastanneista olivat myös sitä mieltä, että testitulosten odottamista saatettiin käyttää hyväksi, jotta poissaolot voitiin lukea hyväksytyiksi. Selvityksessä nostettiin esille myös pelon tai riskiryhmään kuulumisen vaikutus poissaolojen kasvuun sekä toisaalta anottujen lomamatkopoissaolojen vähentymisen, mikä on puolestaan tasoittanut poissaolojen kasvusuhdannetta. (AVI 2021, 22.)

Kouluakäymättömyydellä on usein monia elämää hankaloittavia seuraamuksia, jolloin haasteet alkavat herkästi kasautua yksilölle, minkä takia niihin on erityisen tärkeää puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Koulu on lapsille ja nuorille merkittävä kehitysympäristö niin fyysisestä kuin psyykkisestäkin näkökulmasta, jolloin pitkäaikaisilla poissaoloilla voi olla laajat vaikutukset yksilön hyvinvointiin ja tulevaisuuden näkymiin. (Pelkonen & Virtanen 2021, 69.) Lyhytaikaisia seurauksia voivat olla muun muassa heikentyneet oppimistulokset, mielenterveyden haasteet, koulukiusaaminen sekä päihteiden käyttö. (Heyne ym. 2019, 8; Määttä ym. 2020, 8; Pelkonen ym. 2021, 69). Pidempikestoisena tilanteena kouluakäymättömyys voi kärjistyä koulupudokkuudeksi, jonka on puolestaan todettu olevan yhteydessä työllistymis-, talous- ja terveysongelmiin sekä jopa rikollisuuteen aikuisuudessa (Graczyk & Kearney 2023, 1; Keppens ym. 2019, 1; Lansford ym. 2016, 652). Ongelmien kasautuessa yksilölle pidemmällä aikajänteellä voi koulua käymättömyys johtaa siis myös yhteiskunnalliseksi kulueraiksi (Lansford ym. 2016, 652). Koulupoissaolojen

taustalta on tunnistettu yli 60 niihin liittyvää tekijää. Näiden taustatekijöiden tunnistaminen on erityisen tärkeää koulupoissaolojen riskien minimoimiseksi, niin poissaolojen ennaltaehkäisyyn kuin puuttumisen toimintamallien kehittämisen kannalta. (Sergejeff 2023, 23.)

2.1. Koulupoissaolojen interventiotutkimus

Koulupoissaoloihin liittyvä tutkimus on suomalaisella tutkimuskentällä melko tuore aihe, vaikka erityisesti yläkouluikäisten kouluakäymättömyyttä on tutkittu viimeisten vuosien aikana kansainvälisesti melko paljon (mm. Elliot & Place 2019, Heyne 2019, Kerney 2007, 2019). Kansainvälisten tutkimusten peilaaminen suomalaiseen yhteiskuntaan on osin haasteellista, sillä pohjoismaisissa koulujärjestelmissä aiheesta tehty tutkimus on toistaiseksi vähäistä. Edellisessä luvussa esitellyt tutkimuskentällä tyypillisimmin käytetyt Heynen ym. (2019) sekä Kearneyn (2007, 2019) koulupoissaolojen määritelmät ovat monilta osin sovellettavissa myös suomalaiseen koulumaailmaan, mutta yhteiskuntien sekä järjestelmien eroista johtuen on haastavaa määritellä, mitä esimerkiksi koulusta poissulkemisella suomalaisessa yhteiskunnassa tarkoitetaan. Tarve lisätutkimuksen tekemiselle Suomessa sekä muissa pohjoismaalaisissa yhteiskunnissa on siis selvästi kasvava. (Virtanen & Pelkonen 2021, 69, 75.)

Virtanen ja Pelkonen (2021) ovat artikkelissaan Nuorten koulupoissaolot: kurkistus koulupoissaolokäsitteisiin ja -tekijöihin sekä tukitoimiin, pohtineet kansainvälisten katsausartikkelien runsauden olevan positiivista, mutta viestivän myös mahdollisesti siitä, miten uusi ja käsittelytapojaan hakeva tutkimusalue kouluakäymättömyys vielä on. Myös tutkimuksia koulupoissaoloihin puuttumisesta on tarjolla vasta vähän, eikä niitä vielä 2020 -luvulle tultaessa oltu tehty Pohjoismaissa juuri ollenkaan. Kentällä tarve toimiville ennaltaehkäiseville sekä ilmiöön puuttuville menetelmille on suuri, mutta näyttöä tällä hetkellä käytössä olevista keinoista on vielä toistaiseksi vähäisesti. Tästä syystä Virtanen ja Pelkonen toteavat haastavaksi arvioida, minkälaiset interventiomallit voisivat toimia parhaiten suomalaisessa yhteiskunnassa. (Virtanen & Pelkonen 2021, 74–75.)

Koulua käymättömyyden tutkimukseen erikoistunut yhdysvaltalainen Christopher Kearney on ollut mukana kehittämässä kolmitasoisien tuen mallia ilmiöön puuttumiseen (Multi-tiered System of Supports Model for School Attendance/Absenteeism), jossa tuen taso määritellään oppilaalle koulupoissaolojen määrän sekä vakavuuden perusteella (Kearney ja Graczyk, 2020,

316). Mallia on kehitelty eteenpäin ja vuonna 2023 esitellyssä kolmiportaisessa MD-MTSS -mallissa (The Multi-Dimensional, Multi-Tiered System of Supports Framework for Attendance and School Attendance Problems) ensimmäisen tuen taso käsittää ennalta ehkäisevän toiminnan kaikkien oppilaiden kouluun kiinnittymiseksi, seuraavalla tasolla varhaisen puuttumisen interventiot oppilaille joiden koulupoissaolot ovat herättäneet huolta ja tuen kolmannella tasolla tarjotaan intensiivisiä interventiomalleja oppilaille, joiden poissaolot haittaavat koulunkäyntiä merkittävästi eivätkä alhaisemmat tuen tasot ole enää riittäviä. (Graczyk & Kearney 2023, 2.) Tästä kolmiportaisen tuen mallia muistuttavasta interventiosta on Suomessa otettu vaikutteita Sitouttava kouluyhteisötyö -hankkeessa koulupoissaoloihin puuttumisen toimintamallien kehittämiseen, jota esitellään myöhemmissä luvuissa tarkemmin.

Suomessa koulupoissaoloja ovat puolestaan tutkineet muun muassa Sanna Ulmanen (2017) ja Tuomo Virtanen (2016) kouluun kiinnittymisen näkökulmasta sekä Aaltonen (2011) käsitellen tutkimuksessaan pinnaamista. Ulmanen toteaa väitöskirjassaan oppilaan ja opettajan välisen vuorovaikutussuhteen laadulla olevan merkitystä kouluun kiinnittymiseen nivelvaiheessa siirryttäessä yläkouluun. Myös vuorovaikutuksella vertaissuhteissa oli suuri merkitys kouluun kiinnittymien kannalta, eli vertaissuhteet voidaan kääntää tässäkin suhteessa voimavaraksi. Positiiviseen kouluun kiinnittymiseen ja luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen syntymiseen opettajan ja oppilaan välillä todettiin vaikuttavan myös opettajan kiinnostus oppilasta kohtaan, opettajan oikeudenmukaisuus sekä oppilaiden taitotasolle sopivat pedagogiset ratkaisut. Myös sujuvan kodin ja koulun välisen yhteistyön todettiin vaikuttavan koulunkäyntiin positiivisella tavalla. (Ulmanen 2017, 75-76.) Virtasen (2016) tutkimuksessa yläkoululaiset kokivat opettajalta ja perheeltä tulleen tuen vertaistukea merkittävämmäksi kouluun kiinnittymisen suhteen. Tämän lisäksi vaikuttaviksi tekijöiksi koettiin luvattomiin poissaoloihin puuttuminen, vahva myönteinen minäkuva sekä tulevaisuuden suunnitelmat jatko-opintojen suhteen. Väitöskirjan tulokset osoittivat hyvän koulumenestyksen olevan yhteydessä kouluun kiinnittymiseen ja pinnaamisen vähyyteen. (Virtanen 2016, 60.)

2.2. Koulupoissaoloihin puuttuminen perusopetussuunnitelman ja perusopetuslain ohjaamana

Vuonna 2022 silloinen Suomen hallitus antoi eduskunnalle esityksen, jossa perusopetuslain koulupoissaoloja koskevaan pykälään 26 ehdotettiin muutosta, jotta opetuksen järjestäjän tulisi olla velvollinen myös ennaltaehkäisemään sekä puuttumaan koulupoissaoloihin suunnitelmallisesti niiden seurannan lisäksi (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022). Eduskunta hyväksyi muutosehdotuksen ja sen perusteella toteutettiin tarvittavat muutokset myös perusopetuksen opetussuunnitelmaan, jotka astuivat voimaan 1.8.2023. Lakipäivityksen myötä muutoksia tehtiin opetussuunnitelman lukuihin, jotka käsittelevät toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavia periaatteita (4.2.), yhteistä vastuuta koulupäivästä (5.1.), paikallisesti päätettäviä asioita (5.6.) sekä opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaa (8.1.). Uudistuneen lainsäädännön sekä opetussuunnitelman perusteisiin tehtävien päivityksen tarkoituksena oli yhdenmukaistaa toimintamalleja, joilla tunnistaa ja auttaa oppilaita, joilla on haasteita säännöllisessä koulunkäynnissä ja kouluun kiinnittymisessä kouluhyvinvointia vahvistaen. (Opetushallitus 2023.)

Perusopetuksen opetussuunnitelmassa (2014) opetuksen järjestäjän tavoitteeksi asetetaan mahdollistaa sellaisen toimintakulttuurin syntyminen, joka edistää oppilaan oppimista, osallisuutta, hyvinvointia ja kestäväää elämäntapaa. Koulu määrittellään oppivaksi yhteisöksi, jonka tulee kannustaa jokaista yhteisönsä jäsentä oppimiseen. Näiden asioiden mahdollistamiseen tarvitaan yhteistyötä huoltajien sekä muiden yhteistyötahojen kanssa sekä oppilaiden vahvaa osallistamista kouluyhteisön kehittämisessä. Kouluhyvinvoinnin edistäjiksi opetussuunnitelmassa nimetään muun muassa vuorovaikutuksen, yhteisöllisyyden, osallisuuden, demokratian ja yhdenvertaisuuden toteutumisen vaatimukset, jotka kaikki vaikuttavat positiivisesti myös kouluun kiinnittymiseen. Edellä mainitut tekijät liittyvät osaltaan myös yhteisöllisen oppilashuollon toteutumiseen, joka on merkittävä osa hyvinvoivaa ja turvallista toimintakulttuuria. (POPS 2014, 26–29.) Tällaisen toimintakulttuurin on mahdollista syntyä, kun lähtökohtana työskentelylle on kaikkien koulun aikuisten yhteinen huolenpito ja vastuu kaikille turvallisesta koulupäivästä, jossa huomioidaan tasavertaisesti jokaisen oppilaan lähtökohdat, tarpeet ja vahvuudet. Vahva yhteistyö huoltajien kanssa tukee tätä koulun tärkeää tehtävää. (POPS 2014, 34)

Opetuksen järjestäjän on tehtävä ennaltaehkäisevää työtä koulupoissaolojen ehkäisemiseksi myös niiden systemaattisen seurannan ja puuttumisen kautta (Perusopetuslaki 628/1998).

Opetuslaki määrittelee, että jokaisella oppilaalla on oikeus opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen, ohjaukseen, oppilashuoltoon, turvalliseen oppimisympäristöön sekä asianmukaiseen oppimisen tukeen jokaisena koulupäivänä (Perusopetuslaki 30 § 1 mom. ja perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)) ja opetuksen järjestäjän tulee vastata oppilaan oikeuksien toteutumisesta. Koulun johto ja opettajat vastaavat käytännön tasolla näiden oikeuksien toteutumisesta myös niissä tilanteissa, joissa koulunkäynnissä ilmenee haasteita ja tarvetta pedagogiseen tai oppilashuollolliseen tukeen ilmenee. Eheä koulupolku on yksilön hyvinvoinnin ja tulevaisuuden takia tärkeää, mistä syystä perusopetuslaki velvoittaaakin jokaista oppilasta osallistumaan perusopetukseen (Perusopetuslaki 35 § 2 mom.) ja vapautus osallistumisesta opetukseen voidaan myöntää vain tilapäisesti poikkeuksellisissa tilanteissa (Perusopetuslaki 35 § 1 mom.) Aikuisten, eli kodin ja koulun tehtävä on ohjata ja tukea lasta oppivelvollisuutensa suorittamisessa. Mikäli tätä tehtävää uhkaa liialliset poissaolot koulusta, on koulun tehtävä puuttua tilanteeseen ja tukea oppilaita koulutyössään. (POPS 2014, 34.)

Opetuksen järjestäjän vastuulla on seurata ja pitää systemaattista kirjaa oppilaan poissaoloista ja ilmoittaa mahdollisista luvattomista poissaoloista huoltajalle (Perusopetuslaki 628/1998). Poissaolot itsessään eivät voi vaikuttaa arviointityöhön tai arvosanoihin, sillä oppilaan ollessa paljon opetuksesta poissa, on hänelle järjestettävä esimerkiksi näyttötilanteita, joissa osoittaa oma osaamisensa. Oppilaalla on oikeus saada oikeanlaista ja oikea-aikaista tukea koulunkäyntinsä haasteisiin myös koulupoissaoloista johtuvien puutteiden takia. Oppilaalle laaditaan tällöin henkilökohtainen oppimissuunnitelma, jolla varmistetaan tarvittavien tietojen ja taitojen saaminen esimerkiksi tukiopetuksen avulla, jotta myös koulusta poissa ollut oppilas saa opetussuunnitelman mukaista opetusta. Vaikka lapsi tai nuori laiminlöisi oppivelvollisuuttaan luvattomilla poissaoloilla, on hänelle tästä huolimatta annettava arviota hänen oppimisestaan olemassa olevien näyttöjen perusteella todistusten sekä muun ohjaavan palautteen muodossa. Oppilaalle on annettava hänen tilanteestaan riippumatta numero- tai sanallinen arvio kaikista oppiaineista, jotka hänen opinto-ohjelmaansa ja perusopetussuunnitelmaan kuuluvat. Runsaat luvattomat poissaolot eivät voi suoranaisesti aiheuttaa oppilaalle luokka-asteelle jäämistä, mutta mikäli oppilas ei ole paikalla osallistumassa opetukseen, kokeisiin tai muihin tarjolla oleviin mahdollisuuksiin osoittaa omaa osaamistaan, on todennäköisyys hylätylle arvosanalle ainekohtaisesti suuri. (Opetushallitus 2023.)

Ensisijaisesti vastuu lapsen oppivelvollisuuden suorittamisesta kuuluu huoltajille (Perusopetuslaki 628/1998, 26§) joko peruskoulussa tai muulla tavalla, jolla oppilas saa

tarvittavat perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot ja taidot. Mikäli huoltaja laiminlyö tahallisesti velvollisuuttaan, voidaan hänet tuomita tästä sakkorangaistukseen (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020). Koulu vastaa opetuksesta, mutta sen lisäksi sen tärkeä tehtävä on toimia kodin tukena ja kumppanina kasvatustyössä (Perusopetuslaki 1998/628, 3§). Kodin ja koulun välisellä yhteistyöllä pyritään tukemaan jokaisen oppilaan tarvetta saada omaa kehitystasoaan vastaavaa opetusta, tukea ja ohjausta oppimiseen sekä tukemaan oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Tilanteessa, jossa koulupoissaolot alkavat merkittävästi vaikuttamaan oppilaan koulunkäyntiin, voidaan kasvun ja kehityksen nähdä merkittävästi vaarantuvan, sillä sen vaikutukset yksilön hyvinvointiin ja tulevaisuuden näkyymiin ovat kiistattomat (mm. Graczyk & Kearney 2023, 1; Elliot & Place 2019, 3; Määttä ym. 2020, 7). Siksi kodin ja koulun kasvatusyhteistyön kuvataankin opetussuunnitelmassa lisäävän sekä oppilaan että koko koulu yhteisön turvallisuutta ja hyvinvointia. (POPS 2014, 35.)

2.3. Koulupoissaolot Suomessa ja Sitouttava koulu yhteisö -hanke

Kuten aiemmissa luvuissa jo todettiin, on koulupoissaolojen tutkimus Suomessa melko tuore aihe, jonka takia ilmiön kehittymisestä pidemmällä aikavälillä ei ole tarkkaa kuvaa. Suomessa ei ole myöskään olemassa tarkkaa tilastointia koulua käymättömien oppilaiden määrästä. Kuten johdannossa sivuttiin, yläkouluikäisistä nuorista 3,9 prosenttia arvioi olevansa viikoittain luvattomasti poissa koulusta (Kouluterveyskysely 2021) ja PISA-tutkimustulokset noudattelevat tätä tulosta arvioidessa tilannetta pinnaamisen suhteen (Keppens & Spruyt 2018, 420).

Kattavimmin tietoa suomalaisten peruskoululaisten poissaoloista löytyy THL:n TEA-viisarista, johon kouluilta kerätään kahden vuoden välein tietoa oppilaiden sairaus- sekä luvallisista ja luvattomista koulupoissaoloista. Vuonna 2021 TEA-viisarin mukaan oppilaiden keskimääräinen poissaolomäärä oli vuodessa noin 42 tuntia, eikä mittarista voida siis osoittaa niiden oppilaiden määrää, joiden poissaolot ovat muodostuneet ongelmallisiksi.

Poissaolomäärät olivat kasvaneet edellisestä mittauskerrasta noin 19 prosenttia, mikä selittyy osin korona-ajan aiheuttamasta poikkeusajasta. Mittarin mukaan peruskouluista 65 prosenttia kerää oppilaiden poissaoloista tietoa systemaattisesti (THL 2023). Puutteelliset tiedot koulupoissaolojen määrästä Suomessa hankaloittavat myös käytössä olevien toimintamallien

vaikutusten arviointia sekä ajantaisen ja vertailukelpoisen tiedon keräämistä nykytilanteesta (Markkanen ym. 2022, 4).

Opetushallituksen alainen vaativan erityisen tuen VIP-verkosto teetti puolestaan vuosina 2019–2020 tilannekartoituksen koulua käymättömyydestä yläkoululaisten osalta, minkä tavoitteena oli saada mahdollisimman kattava tilannekuva koulupoissaolojen nykytilasta. Tietoa haluttiin saada koulujen koulupoissaoloihin puuttumisen toimintamalleista mahdollisine puutteineen sekä interventioiden kehittämiseen tulevaisuudessa. Kartoituksessa pyrittiin selvittämään koulua käymättömien yläkoululaisten määrää sekä poissaolojen syitä, niihin puuttumisen keinoja ja niiden toimivuutta. Kartoitukseen vastanneet opetushenkilöstö sekä oppilashuoltoon ja kouluhallintoon kuuluneet toimijat olivat yhtä mieltä siitä, että kouluakäymättömyys on viime vuosina lisääntynyt (Määttä, Pelkonen, Lehtisare & Määttä 2020, 6.) Myös opiskeluhuoltopalveluiden ammattilaisille suunnattu OPA-kysely tukee samoja havaintoja, sillä sen tulokset osoittavat koulupoissaoloihin liittyvän palvelutarpeen lisääntyneen (Hietanen-Peltola, Jahnukainen, Laitinen & Vaara 2022, 2).

Aluehallintoviraston teettämässä selvityksessä (2021) tutkittiin Suomessa Covid-19 epidemian vaikutuksia perusopetuksessa muun muassa lisääntyneiden koulupoissaolojen vuoksi. Yli puolet vastanneiden kuntien opetuksen järjestäjistä arvioivat, että lukuvuonna 2020–2021 oppilaiden luvallisten poissaolojen määrä oli joko tavanomaista runsaampaa tai merkittävästi runsaampaa verraten aikaan ennen koronaa. Luvattomien poissaolojen määrän aiempaa runsaammaksi arvioi yli neljännes opetuksen järjestäjistä. Näiden tulosten mukaan 16 prosenttia opetuksen järjestäjistä arvioi myös sellaisten oppilaiden määrän kasvaneen, jotka eivät ole enää juurikaan osallistuneet opetukseen, jolloin poissaoloja on kertynyt jo yli 80 prosenttia opetuksesta. (AVI 2021, 15–17.) Tässä Covid-19 ajan opetuksen haasteita kartoittavassa selvityksessä puuttumisen haasteiksi nimettiin muun muassa oppilaiden näennäinen osallistuminen etäopetukseen, huoltajien selvitettyiksi kuittaamat epämääräiset poissaolomerkinnät sekä Koulutuksen arviointikeskuksen arviointityötä mukailleen toive yhdenmukaisemmasta valtakunnallisesta ohjeistuksesta ja toimintamallista koulupoissaoloihin puuttumiseen. (Aluehallintovirasto 2021, 23.)

VIP-verkoston kartoituksen mukaan Suomessa on vähintään 4000 yläkoululaista, jotka koulunkäynnin haasteidensa perusteella voidaan luokitella koulua käymättömiksi oppilaisiksi. Tämä vastaa noin 2–3 prosenttia kaikista Manner-Suomen yläkoululaisista. Tehtyjen selvitysten perusteella opetuksen järjestäjien yleinen linja oli, että koulua käymättömyys

Suomessa on vähintäänkin jossain määrin kasvava ja vakava kehityssuunta. (Määttä ym. 2020, 32.) Samassa kartoituksessa selvitettiin myös koulun henkilöstön näkemyksiä toimintamalleista koulupoissaoloihin puuttumiseksi ja 95 prosenttia vastaajista tunnisti kunnassaan tai koulussaan käytössä olevan mallin, joista kuitenkin vain 65 prosenttia koki mallin toimivaksi. Vastaajat, jotka kokivat mallin toimimattomaksi, nimesivät keskeisiksi syiksi tähän käyttämiseen liittyvät ongelmat kuten sen ettei toimintamallin mukaan yksinkertaisesti toimita, työntekijät ovat haluttomia pitkäjänteiseen työskentelyyn tai toimintatapoihin liittyä paljon epätietoisuutta sekä epävarmuutta. Myös oppilaiden yksilölliset ongelmat saatettiin kokea niin haastaviksi, ettei käytössä olevista toimintamalleista koettu olevan apua tilanteessa, mikäli ongelmat liittyivät vahvasti koulun ulkopuoliseen elämään tai oppilas ei ollut sitoutunut hänelle tarjottuihin tukitoimiin. Vaikka valtaosa toimintamalleista koettiin toimiviksi, oli kuitenkin yli 90 prosenttia vastaajista sitä mieltä, että toimivia käytänteitä tarvitaan lisää. (Määttä ym. 22, 34.)

Kuten perusopetuslain ja -suunnitelman näkökulmaa esittelevässä luvussa avattiinkin, tällä hetkellä käytössä oleva perusopetussuunnitelma (2014) velvoittaa opetushenkilöstön puuttumaan poissaolotilanteisiin, jonka lisäksi koulujen oppilashuoltosuunnitelmissa tulee kuvata, miten poissaolojen seuranta tapahtuu sekä miten niihin puututaan ja miten niistä viestitään (POPS 2014). Tämänhetkiset toimintamallit ovat useissa kunnissa hankkeiden kautta kehiteltyjä ja rahoitettuja, minkä takia niiden pysyvyys voi olla osassa kunnissa epävarmaa (Virtanen & Pelkonen 2021, 71–73). Nykyisin käytössä olevat sähköiset alustat kuten Wilma ovat jo pitkään mahdollistaneet poissaolojen reaaliaikaisen seurannan, mutta niihin reagoiminen saattaa vaihdella suurestikin lapsen tai nuoren tilanteen sekä opetuksen järjestäjän määrittelemien poissaolokäytänteiden mukaan (Virtanen & Pelkonen 2021, 72).

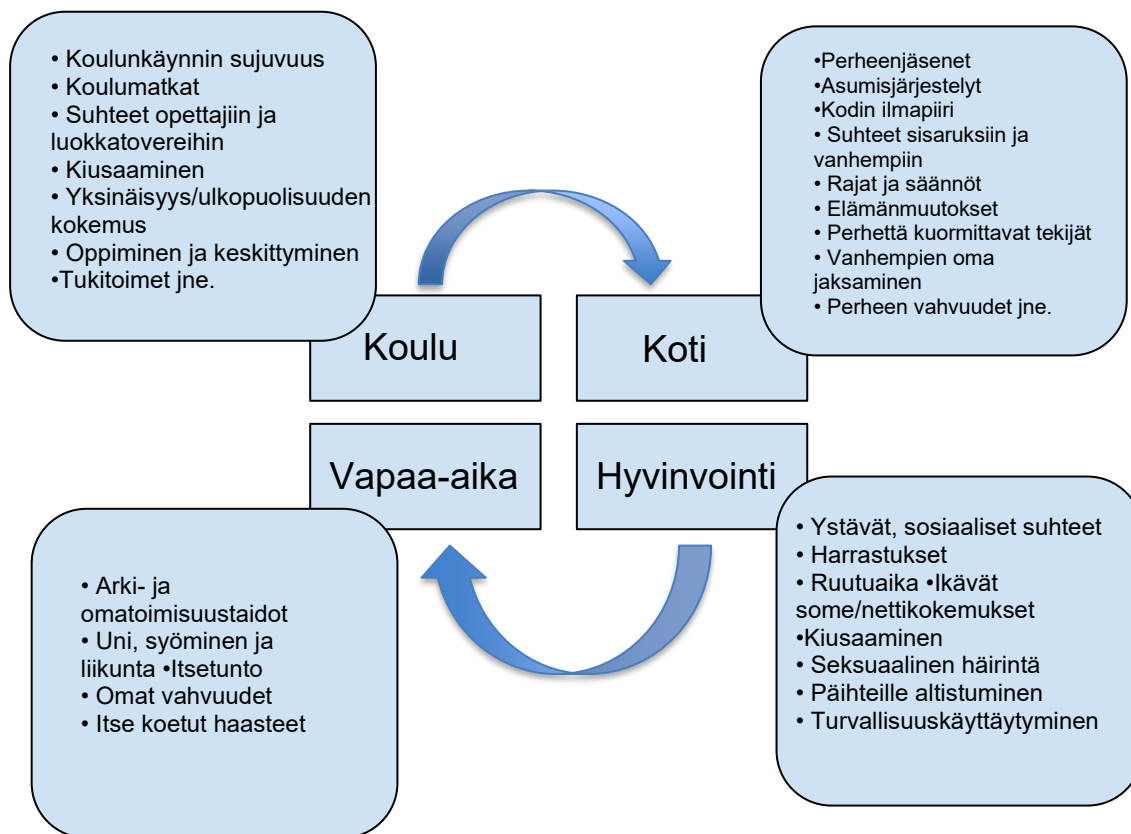
Monissa kunnissa ja kouluissa on kuitenkin tartuttu haasteeseen laatien omia poissaoloihin puuttumisen malleja, kuten esimerkiksi pääkaupunkiseudulla vuosina 2017–2018 kehitelty viisitasoinen poissaolojen seurannan ja puuttumisen malli, joka toteutettiin osana Lapsi ja perhepalveluiden muutosohjelmaa (LAPE 2018; Virtanen & Pelkonen 2021, 71). Vaikka opetuksen järjestäjillä on pääsääntöisesti käytössään toimintamallit poissaolojen seurantaan ja niihin puuttumiseen on ongelmalliseksi koettu erityisesti puuttumisen hälytysrajojen hyvinkin vaihtelevat tuntimäärät koulusta ja kunnasta riippuen (Markkanen ym. 2022, 4.), mikä eri arvoistaa oppilaiden tilannetta tulkinnanvaraisuudellaan.

Opetussuunnitelman perusteisiin elokuussa 2023 tehdyt tarkennukset ja lisävelvoitteet olivat aiheellisia, sillä Suomessa ei ole käytössä vakiintuneita tutkimusperusteisia interventioita haastavimpiin koulupoissaolotilanteisiin. Virtanen ja Pelkonen (2021) näkevät tämän puutteena koulukentällä poissaolo-ongelmien kasvaessa ja ovat pohtineet muissa maissa käytettyjen tutkimusnäyttöön perustuvien interventioiden muokkausmahdollisuuksia suomalaiseen koulumaailmaan sopiviksi. Yhtenäisen kansallisen toimintamallin luominen koulupoissaoloihin puuttumiseksi edesauttaisi koulumaailman yhdenvertaisuutta tarjolla olevien tukitoimien suhteen oppilaan asuinkunnasta tai koulusta riippumatta (Virtanen & Pelkonen 2020, 71). Muutosten astuttua voimaan opetuksen järjestäjän on pitänyt pystyä esittämään paikallisessa opetussuunnitelmassa toimintamallinsa myös siihen, miten koulupoissaoloja ehkäistään, miten niiden seuranta toteutuu ja miten niihin puututaan. Muutoksilla on ollut tarkoitus korostaa suunnitelmallisuuden merkitystä poissaolojen ehkäisyssä sekä varhaisessa puuttumisessa niihin mukaan lukien sen, millaisen työn ja vastuun jaon opetuksen järjestäjä on koulukohtaisesti suunnitellut. (Opetushallitus 2023.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö tarttuivat tähän epäkohtaan käynnistämällä vuonna 2021 Sitouttava kouluyhteistyö (SKY) hankkeen yhdessä Opetushallituksen ja Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen kanssa. Vuoteen 2024 kestäneen hankkeen tarkoituksena oli tukea oppilaiden kouluun kiinnittymistä poissaolojen ennaltaehkäisemiseksi ja oppimisen edistämiseksi tukemalla ja kehittämällä turvallista kouluyhteisöä ja siellä tapahtuvaa vuorovaikutusta, jotta jokainen oppilas tuntisi tulevansa hyväksytyksi omana itsenään sekä kokisi osallisuuden ja pystyvyyden tunnetta. Hankkeessa pyrittiin kehittämään ja yhtenäistämään kouluyhteistyön mallia, jota kehitettiin paikallisten pilottihankkeiden sekä arviointityön pohjalta, jossa kuultiin myös oppilaita ja heidän huoltajiaan. Erilaiset pilotoinnit toimintamallien kehittämiseen liittyen toteutettiin lukuvuonna 2022-2023 ja niiden vakiinnuttaminen jatkui tämän jälkeen opetussuunnitelman perusteita täsmentämällä sekä tarjoamalla täydennyskoulutusta opettajille. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021, 1-8.)

Varsinais-Suomen SKY-hankekunnissa koulupoissaoloihin puuttumisen toimintamallien kehittämisessä on painotettu hyvinvoinnin ja läsnäolon vahvistamiseen koulussa sekä varhaiseen puheeksi ottamiseen ja yhteydenpitoon kodin ja koulun välillä. Varhaisen puuttumisen mallin kehittämisessä käyttöön pilotointiin niin sanottu nelikenttämalli, jota on tarkoitus käyttää varhaisen puuttumisen palaverin runkona yhdessä huoltajan kanssa lapsen tilanteen laaja-alaisen tarkastelun helpottamiseksi. Nelikenttämallissa oppilaan tilannetta tarkastellaan kodin, koulun, vapaa-ajan ja hyvinvoinnin näkökulmista. (Kaarinan kaupunki,

2024.) Tässä tutkimuksessa on haluttu kerätä Varsinais-Suomen hankekuntien huoltajilta tietoa myös nimenomaan kyseisen pilotoitun nelikenttämallin käytöstä, joka on kuvattuna alla (ks. kuvio 1).

KUVIO 1: Mukaelma Varsinais-Suomen SKY-hankekouluissa käytössä olevasta nelikenttämallista, joka toimii varhaisen puuttumisen palaverien runkona oppilaan tilanteen laaja-alaisessa tarkastelussa (Kaarinan kaupunki, 2024).

Näissä hankekunnissa on käytössä 50 tunnin poissaolomalli, jossa opettaja tai luokanohjaaja on huoltajaan yhteydessä viimeistään 50 tunnin poissaolojen täytyttyä. Mallissa huomioidaan kaikki poissaolot mukaan lukien myös ennalta anottu vapaat ja huoltajan selvittämät poissaolot esimerkiksi sairastapauksissa. Poissaolojen hälytysrajojen täytyttyä huoltaja saa Wilman kautta automaattisesti koosteen lapsen poissaoloista, jolloin opettaja käy keskustelun oppilaan kanssa ja on yhteydessä kotiin. Koulun yhteydenoton tarkoituksena on selvittää huoltajan näkemystä oppilaan koulunkäynnistä ja tarvittaessa kutsua koolle monialainen asiantuntija ryhmä (MAR) varhaisen puuttumisen palaveriin, mikäli oppilaan tilanne koulunkäynnin suhteen vaatii lisäselvittelyä. Varhaisen puuttumisen palaveriin voidaan tarpeen mukaan kutsua oppilaan, huoltajan sekä opettajan lisäksi esimerkiksi kouluterveydenhoitaja, kuraattori, koulupsykologi tai sosiaalihuollon edustaja. Tapaamisessa

oppilaan tilannetta kartoitetaan edellä kuvatun nelikenttämallin avulla etsien yhdessä ratkaisuja lapsen säännöllisen kouluun kiinnittymisen tueksi. Varhainen puuttuminen poissaoloihin on tärkeää, jotta tilanteeseen pystytään puuttumaan nopeasti, mikäli aiheuttaa huoleen on. (Kaarinan kaupunki, 2024.)

3 Kodin ja koulun välinen yhteistyö

Perusopetussuunnitelman (2014) mukaisesti keskeistä koulun toimintakulttuurissa on huoltajien osallisuus, jonka tulee näkyä mahdollisuuksina olla läsnä koulutyössä ja sen kehittämisessä. Huoltajien osallistamisella pystytään lisäämään niin yksilö- kuin yhteisön tasolla koko koulun hyvinvointia ja turvallisuutta. Kodin ja koulun välisen yhteistyön pohjaksi määritellään luottamus, tasavertaisuus ja molempien osapuolien keskinäinen kunnioitus toisiaan kohtaan, huomioiden perheiden moninaisuus ja yksilöllisyys. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja vuorovaikutuksen kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä, mikä vaatii aloitteellisuutta koulun henkilöstöltä erilaisin yhteydenpidon keinoin. (POPS 2014, 35-36.)

Huoltajan on siis saatava tietoa lapsensa koulunkäynnistä, oppimisen prosesseista ja mahdollisista koulupoissaoloista, jotta niin kasvatustehtävästä kuin siihen kuuluvasta oppivelvollisuuden suorittamisesta pystytään huolehtimaan (Perusopetuslaki 26 § 2 mom. (477/2003)). Koulun tulee käydä dialogia kodin kanssa esimerkiksi opetussuunnitelmaan, sen tavoitteisiin ja arviointiin, oppimisympäristöihin ja -tapoihin, oppimisen tukeen ja oppilashuoltoon liittyvissä asioissa. Opetussuunnitelmassa painotetaan positiivisen palautteen tärkeyttä suhteen luomisessa koteihin. Etenkin palautteenannon säännöllisyydellä on merkitystä, jotta huoltaja pystyy parhaalla mahdollisella tavalla tukemaan lapsensa koulunkäyntiä ja oppimista, jonka mahdollistajana digitaalisella viestinnällä on iso rooli. Mahdollisuuksia koulun toimintakulttuurin kehittämiseksi on tarjottava huoltajille niin yksilö- kuin yhteisönkin tasolla, eli kodin ja koulun yhteistyön tehtävänä on mahdollistaa myös huoltajien vertaisvuorovaikutus, joka toteutuu yleisimmin vanhempainyhdistystoiminnan kautta. (POPS 2014, 36)

Kodin ja koulun välinen yhteistyö on kuvattu perusopetuksen laatukriteereissä yhdeksi keskeisimmäksi tuen muodoksi kasvun ja oppimisen kannalta. Kuten edellä kuvattiin, tämän yhteistyön lähtökohtana on arvostava ilmapiiri, jossa huoltajien osallisuutta tuetaan yhdessä tavoitteita asettamalla riittävän yhteisen ymmärryksen pohjalta. Tämän yhteistyön on määriteltävä tarkoitettavan yhteisesti sovittuja tapoja toimia sekä perheiden erilaiset tarpeet että opettajan työaika huomioiden. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012, 50.) Koti ja koulu ovat lapsen kasvuympäristöjä, joiden yhteisten päämäärien jakaminen mahdollistaa ihanteellisen tilanteen tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista (Epstein 1995, Orell 2020, 17).

Kaikilla huoltajilla ja perheillä ei ole moninaisista syistä mahdollisuutta tarjota optimaalisinta kasvuympäristöä lapsen kasvun ja kehityksen tueksi. Kodin ja koulun välisen heikon yhteistyön sekä huoltajien mielenterveyden haasteiden on todettu olevan yhteydessä kasvavaan riskiin koulupoissaolojen suhteen (Ingul, Havik & Heyne 2019, 51-5). Perheeseen liittyvistä tekijöistä myös matalamman sosioekonomisen taustan, ongelmallisen päihteiden käytön sekä etnisen vähemmistötaustan on todettu nostavan riskiä koulupoissaolojen lisääntymiseen. Huoltajalähtöisistä syistä johtuvaa koulupoissaolotyyppejä on tutkittu melko vähän, mutta jo tehty tutkimus yhdistää ilmiön huoltajien puutteelliseen vanhemmuuteen vastuuttomuutena, kyvyttömyytenä (Kearney ym. 2019, 9.) sekä negatiivisena suhtautumisena opiskelua ja koulua kohtaan. (Heyne ym., 2019; Virtanen & Pelkonen 2020, 70.)

Perheiden voimavarat ja vaihtelevat elämäntilanteet vaikuttavat samalla kykyyn toimia yhteistyössä koulun kanssa, mikä saattaa tahattomastikin asettaa erilaiset perheet eriarvoiseen asemaan suhteessa kouluun. Koulun on kyettävä vastaamaan tähän yhteiskunnalliseen haasteeseen, jottei se instituutiona vahvasta yhteiskunnan eriarvoistumista palvelen paremmin niitä perheitä, joilla on lähtökohtaisesti enemmän kompetenssia hyödyntää koulun tarjoamaa tukea ja mahdollisuuksia. (Orell 2020, 20.) Edellä mainitut tutkimustulokset osoittavat, että myös Suomessa tulisi lisätä huoltajien ja perheiden tukemista matalalla kynnyksellä, sillä lasten ja nuorten oireilu kotona kriisiytyneisiin tilanteisiin voi vaikuttaa koulunkäynnin kapasiteettiin hyvin moninaisin tavoin (Virtanen & Pelkonen 2021, 74). Poissaolojen herättäessä huolta on oppilaan kokonaisvaltaista tilannetta lähdettävä selvittämään monialaisesti yhdessä huoltajien kanssa, jolloin myös perheeseen vaikuttavat tekijät pystytään ottamaan tilanteen tarkastelussa huomioon. Monialainen työskentely on käynnistettävä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta poissaolojen juurisyihin päästään puuttumaan sen sijaan, että tukitoimilla vaikutettaisiin pelkkiin koulupoissaoloihin (Sergejeff 2023, 64-67).

Huoltajien ja perheiden hyvinvointi on teema, joka vaatii lisää yhteiskunnallista keskustelua ja rohkeutta puhua myös lasten asioihin liittyen. Vanhemmuuden tukeminen on jo koulupoissaolojenkin näkökulmasta erityisen tärkeää, sillä koulusta pois jääminen on yksi tunnistettu tapa reagoida haastaviin perhetilanteisiin. Huoltajien asenne ja ristiriitainen suhtautuminen koulunkäyntiin tai koulusta pois jäämiseen on todettu olevan yhteydessä lisääntyneisiin koulupoissaoloihin. (Keppens, Spruyt & Dockx 2019, 3, 8; Maeda & Hatada, 2019, 69-71; Virtanen & Pelkonen 2021, 70.) Virtanen ja Pelkonen nostavat artikkelissaan Nuorten koulupoissaolot: kurkistus koulupoissaolojen käsitteisiin ja -tekijöihin sekä

tukitoimiin (2021) esiin pohdintaa siitä, miten juuri huoltajien hyvinvoinnin merkitys tulisi uskaltaa nostaa vahvemmin keskusteluun erityisesti heidän jaksamisensa ja mielenterveyden näkökulmasta, sillä niiden vaikutus myös lasten ja nuorten hyvinvointiin on merkittävä. Huoltajille on tarvittaessa tarjottava ohjausta ja kannustusta lähestyä matalan kynnyksen mielenterveyspalveluita sekä tukea siihen, miten tukea lastaan tilanteissa, joissa koulunkäynnissä ilmenee haasteita. Myös kunnan ja koulujen toimintamallien tulisi olla huoltajille tuttuja, jotta koulun puoleen kääntyminen tällaisissa tilanteissa tapahtuisi mahdollisimman vaivattomasti. Kriisiytyneissä tilanteissa perheille voisi tarjota esimerkiksi apua kouluun lähtötilanteisiin ulkopuolisen tuen kautta. (Virtanen & Pelkonen 2021, 75.)

Huoltajien rooli osana varhaista puuttumista onkin kiistaton ja säännöllisten koulunkäyntiin liittyvien haasteiden ensimerkit tunnistetaan usein ensimmäisenä kotona. Tästä syystä huoltajia tulisi kannustaa tuomaan ilmeneviä haasteita koulun suuntaan esille ja heitä tulee informoida koulussa käytössä olevasta poissaoloihin puuttumisen mallista sekä siitä mitä toimintamallit käytännössä tarkoittavat (Markkanen ym. 2022, 4–5). Kodin ja koulun välinen yhteistyö on usein nimetty yhdeksi koulumaailman tärkeimmäksi kehittämiskohteeksi (Epstein 2013, 115–117). Tämän yhteistyön kehittäminen on ollut jo pitkään tavoitteena suomalaisessa koulukulttuurissa, mutta käytössä olevat keinot ovat olleet valitettavan suppeita (Sormunen 2012, 41, 47). Velvoite yhteistyön kehittämiseksi on kouluilla (Perusopetuslaki 3§), minkä mukaisesti myös huoltajat ovat aiemmissa tutkimuksissa arvioineet aloitteellisen roolin kuuluvan koululle yhteistyön ylläpitämisen suhteen (Sormunen 2012, 40–41; Orell 2020, 6.). Kodin ja koulun välinen luottamuksellinen suhde ja sujuva yhteydenpito ovat koulupoissaolojen ehkäisyn ja kouluun kiinnittymisen kannalta keskeisiä teemoja (Sergejeff 2023, 32, Ulmanen 2017, 75–76.), minkä vuoksi seuraavassa luvussa käsitellään tässä tutkimuksessa käytettyä teoreettista viitekehystä kodin ja koulun välisen yhteistyön kuvaamisesta.

3.1. Kodin ja koulun välisen yhteistyön teoreettinen viitekehys

Tämän tutkimuksen aiheena ja pääkiinnostuksen kohteena on huoltajien kokemukset koulupoissaolojen varhaisen puuttumisen mallista, mikä tarkoittaa siis käytännön tasolla kodin ja koulun välistä yhteistyötä koulupoissaolotilanteissa, sillä varhaisen puuttumisen toimintamallien käyttö ja toteutuminen vaativat kouluilta tiivistä yhteistyötä kotien kanssa.

Kuten perusopetuksen opetussuunnitelmassakin, tarkoitetaan myös tässä tutkimuksessa yhteistyöllä kaikkea jo perusopetuslain vaatimaa toimintaa (Perusopetuslaki 3 § 3 mom.), joka käsittää kodin ja koulun yhteydenpidon toisiinsa erilaisissa tilannesidonnaisissa konteksteissa. (Orell 2020, 21; POPS 2014, 35-36). Kodin ja koulun välisen yhteistyön teoreettisena viitekehysenä tutkimuksessa toimii mukaelma Joyce L. Epsteinin (1995) jaottelusta yhteistyön kuuteen eri osa-alueeseen, joita ovat vanhemmuuden vaatimukset arjessa, koulukasvatuksen velvollisuudet, vanhempien osallistuminen ja osallisuus koulussa, kotona tapahtuva oppiminen, päätöksenteko sekä yhteisötason osallisuus. Tätä teoriaa mukaillen kodin ja koulun välinen yhteistyö on tiivistetty tässä tutkimuksessa kolmeen eri ulottuvuuteen, joiden viitekehysessä huoltajien kokemuksia tarkastellaan, sillä tämän tutkimuksen kontekstissa osa-alueet limittyivät vahvasti toisiinsa. Ensimmäinen näistä on vanhemmuuden ja koulukasvatuksen vaatimukset sisältäen myös suurilta osin vanhemmuuden vastuulla olevan kotona tapahtuvan oppimisen. Tämän lisäksi vanhempien osallisuus ja päätösten teko on yhdistetty omaksi ulottuvuudekseen, joiden lisäksi omana osanaan nähdään yhteisötason osallisuus. Kuviossa 2 kuvattuna tämä kolmijakoinen tutkimuksen teoreettinen viitekehys (ks. kuvio 2).

KUVIO 2. Kodin ja koulun välisen yhteistyön ulottuvuudet Joyce L. Epsteinin (1995) teorian kuuden osa-alueen jaottelua mukaillen.

Vaikka teoreettinen malli on alunperin syntynyt kuvaamaan yhteistyötä yhdysvaltalaisen koulukulttuurin näkökulmasta, on sen todettu soveltuvan myös kodin ja koulun välisen yhteistyön globaalimpaankin tarkasteluun. Toisin kuin Epsteinin mallissa (1995), jossa koulun toimintakulttuuriin Yhdysvalloissa liittyy hyvin vahvasti vapaaehtoistyö, kuuluu Suomessa oppilashuoltoon opetus-, sosiaali- ja terveydenhuollon monialainen yhteistyö, jota

toteutetaan yhteistyössä lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013, 3. §). Kuusi osaisen mallin toimiminen eri yhteiskunnissa on tuotu ilmi useissa eri tutkimuksissa, vaikka näiden painotukset koulukulttuurin mukaan vaihtelisivatkin (esim. Erdener & Knoepfel 2018, 2; Orell 2020, 24; Rantala & Vehkakoski 2020, 5.). Muun muassa Orell (2020) on avannut Epsteinin mallin merkityksiä suomalaisessa koulukontekstissa väitöskirjassaan *Kodin ja koulun yhteistyö – oletus yhteisestä ymmärryksestä?* (Orell 2020, 24-31.). Seuraavissa alaluvuissa on kuvattu kodin ja koulun välisen yhteistyön teoreettista viitekehystä suomalaisessa koulukulttuurissa tässä tutkimuksessa käytettyä Epsteinin (1995) mallia mukailten.

Vanhemmuuden vaatimuksilla tämän tutkimuksen teoreettisessa mallissa kuvataan huoltajien perustehtävää luoda lapselle kasvua, kehitystä ja oppimista tukeva turvallinen kasvuympäristö. Huoltajien tulee kasvatuksellaan ohjata lasta itsenäistymiseen sekä vastuulliseen aikuisuuteen. Lapsen on oltava mukana häntä koskevassa päätöksenteossa ikätasonsa mukaisesti (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983, 1§, 4§). Kuten aiemmin on todettu, kuuluu ensisijainen vastuu lapsen oppivelvollisuuden suorittamisesta huoltajille (Perusopetuslaki 628/1998, 26§) ja koulun tehtävä on tukea kotia kasvatustehtävässään (Perusopetuslaki 1998/628, 3§).

Kodin ja huoltajien tilanteen (Heyne ym., 2019; Virtanen & Pelkonen 2020, 70.) merkitys kasvuympäristönä on tunnistettu olevan yhteydessä lapsen koulumenestykseen (Hoover-Dempsey & Sandler 1997, 4, 34-35; Orell 2020, 25). Yleisesti ottaen huoltajien osallisuuden määrän ja laadun lapsen koulunkäyntiin on todettu olevan yhteydessä koulumenestykseen. Vaikutus on kaksisuuntainen, sillä lapsen koulumenestyksen nähdään tukevan huoltajien osallisuutta ja päinvastoin huoltajien osallisuuden taas lapsen suoriutumista koulussa (Rantala & Vehkakoski 2020, 3). Haasteen kuitenkin asettaa erottelu siitä, riippuvatko kodin ja koulun välisen yhteistyön toimiminen itse yhteistyöstä vai huoltajien tilanteesta, sillä vanhemmuuden positiiviset vaikutukset lapsen koulumenestykseen ovat vähäisempiä niillä huoltajilla, joiden sosio-ekonominen asema on yhteiskunnallisesti heikompi. Kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön liittyy siis väkisinkin myös laajempia polarisaatioon kytkeytyviä yhteiskunnallisia ilmiöitä. (Orell 2020, 25.)

Koulukasvatuksen velvollisuudet linkittyvät hyvin vahvasti vanhemmuuden vaatimukseen, sillä jo perusopetuksen laatukriteereissä kuvataan, että huoltajia tulisi kannustaa osallisuuteen niin koulun arviointi- ja kehittämistoimintaa kuin opetussuunnitelmatyökin huomioiden

laadukkaan opetuksen takaamiseksi (Opetus ja kulttuuriministeriö 2012, 40). Huoltajat eivät suoraan pysty vaikuttamaan koulun opillisiin vaatimuksiin, jotka perustuvat kansalliseen opetussuunnitelmaan, mutta yksittäisten oppiainevalintojen tai jollakin lailla painotetulle opetuslinjalle tai erikoisluokalle hakemisella huoltaja voi opetuksen sisältöön vaikuttaa (Orell 2020, 26).

Koulukasvatuksen tiedollinen avaaminen huoltajille on tärkeä osa yhteistyötä kotien kanssa, minkä lisäksi kouluilla on velvollisuus luoda huoltajille mahdollisuuksia päästä tutustumaan kouluun ja sen käytänteisiin (POPS 2014, 36). Näiden käytänteiden, eli koulun toimintaperiaatteiden, opetuksen sisällön ja tavoitteiden sekä arvioinnin on oltava läpinäkyvä osa kodin ja koulun välistä yhteistyötä, jonka takia koulutuksen järjestäjän tuleekin määrittellä miten tämä yhteistyö tulee toteutumaan (Perusopetuslaki 628/1998, 15§). Perinteisimpiä viestintämuotoja huoltajien informoinnissa sekä toiminnan näkyväksi tuomisessa ovat juurikin erilaiset viestit, ilmoitukset ja tiedotteet eri kanavissa ja oppilaiden onkin tutkitusti todettu hyötyvän kodin ja koulun välisen tiedottamisen lisääntymisestä. Keskinäisessä viestinnässä olisi kuitenkin tärkeintä löytää sellaiset toimintatavat, joissa tätä vuorovaikutusta ohjaavat yhteisesti asetetut tavoitteet. (Orell 2020, 26–27.) Huoltajat ovat kokeneet viestinnän ja yhteistyön positiivisiksi puoliksi muun muassa tiedonkulun, vertaistuen saamisen muista huoltajista sekä koulun toimijoiden ja kouluympäristön tutuksi tulemisen. Kielteiseksi puolestaan koettiin avoimuuden puute, epäolennaisten asioiden käsittely, huoltajien väliset ristiriidat sekä huoltajille usein muodostuvan passiivisen roolin yhteistyössä. (Räty, Kasanen & Laine 2009, 289–291.)

Räty, Kasanen ja Laine (2009) ovat todenneet tutkimuksessaan suomalaisvanhempien osallisuudesta lastensa koulunkäyntiin, että kodin ja koulun välinen yhteistyö palvelee paremmin korkeamman sosioekonomisen statuksen omaavia perheitä (Räty ym. 2009, 290–292). Niin koulun kuin huoltajienkin on myös todettu tekevän olettamuksia, tulkintoja, odotuksia sekä arvostelevan toisiaan omasta “normaalikäsituksestään” käsin, mikä johtaa helposti erilaisten ihmisryhmien epätasa-arvoiseen ja arvolatautuneeseen kohteluun. Opettajien on todettu kokevan yhteistyön luontevammaksi niiden kotien kanssa, jotka omaavat heidän kanssaan samanlaisen arvomaailman. Tästä syystä opettajien näkemyksiä perheistä voidaan tutkitusti pitää osin yksiulotteisina unohtaen perheiden ja vanhempien vaihtelevat elämäntilanteet, lähtökohdat ja resurssit. (Lasky 2000, 844, 857; Orell 2020, 26–27.)

Kotona tapahtuvalla oppimisella voidaan viitata huoltajien suhtautumiseen lapsen koulunkäyntiä kohtaan sekä siihen, miten se konkreettisesti arjessa näkyy. Huoltajat voivat tukea lapsensa oppimista yleisimmin osoittamalla kiinnostusta tämän koulunkäyntiä kohtaan, auttamalla tätä opinnoissa esimerkiksi läksyissä tai kokeisiin lukiessa sekä käymällä lapsen kanssa keskusteluja kouluun liittyvistä erilaisista tilanteista erityisesti sosiaalisia suhteita pohtimalla. Huoltajat itse pitävät tärkeimpinä tuen muotoina läsnäoloa lapsen arkisessa elämässä, aitoa kiinnostusta tämän koulunkäyntiä kohtaan sekä avointa vuorovaikutusta kodin ja koulun välillä. (Mertaniemi 2018, 21–22, 24; Orell 2020, 28.) Haasteiksi oppimisen tukemisessa kotona koetaan puolestaan huoltajien käytössä olevan ajan ja taitojen puute. Yleisesti ottaen juuri ne huoltajat, jotka kokevat tehtävän haastavimmaksi, myös tukevat lastaan koulunkäynnissä vähiten (Orell 2020, 28; Rätty ym. 2009, 290-292).

2020-luvulle tultaessa suomalaisvanhemmat ovat yhä aiempaa korkeammin koulutettuja. Korkeakoulutettujen aikuisten on todettu saavan jälkikasvua matalammin koulutettua väestöstä todennäköisemmin (Sorsa & Rotkirch 2020, 26). Samaan aikaan PISA-tulosten kehitys on osoittanut, että matalammin koulutettujen huoltajien lapset menestyvät koulussa verrokkiryhmää heikommin (Leino ym. 2019, 124; Orell 2020, 28). Kodin ja koulun yhteistyön sekä kotona tapahtuvan oppimisen tuen merkitys kasvoi huomattavasti vuonna 2010 kolmiportaisen tuen malliin siirryttäessä. Kolmiportaisessa tuessa on määritelty tarkkaan myös oppimisen tukeen liittyvät yhteistyötilanteet, jotta koti ja koulu pystyvät molemmat yhteisesti sovituin keinoin tarvittavaa tukea tarjoamaan. Voidaankin siis todeta, että mahdolliset koulunkäynnin haasteet lisäävät samalla tarvetta kodin ja koulun väliselle yhteistyölle. (Orell 2020, 28.)

Kodin ja vanhemmuuden merkityksen vahvistumisen kääntöpuolena voidaan nähdä kotien koettu syyllistäminen haasteista koulumaailmassa. Huoltajat saattavat kokea vanhemmuutensa jollain tavoin mitattavaksi ja tätä kautta arvioitavaksi asiaksi, joka johtaa helposti asetelmaan hyvästä ja heikommasta vanhemmuudesta. (Orell 2020, 28.) On myös todettu, että huoltajien vanhemmuus tarvitsee vahvistusta ja arvostusta heidän kanssaan toimivilta asiantuntijoilta, jotta yhteistyö eri toimijoiden kanssa voidaan tuntea tasavertaiseksi (Ferguson & Ferguson 1994, 34–36). Usein haasteet kodin ja koulun välisessä yhteistyössä tulkitaan ja raportoidaan huoltajista johtuviksi ja niin sanotut ongelmaerheet passiiviksi vuorovaikuttajiksi (Siniharju 2003, 104, 114). Kuvatun passiivisuuden on tutkittu aiheutuvan esimerkiksi alhaisemmasta koulutustasosta johtuvasta epävarmuudesta ja epäpätevyiden tunteesta. Korkeammin koulutetut huoltajat osaavat usein tukea lapsensa koulunkäyntiä

paremmin, sillä he tekevät todennäköisemmin odotuksia lapsensa koulunkäyntiä kohtaan näkyvämmäksi. Tämä puolestaan edesauttaa heitä myös hankkimaan oikeanlaista tukea mahdollisiin koulunkäynnin haasteisiin. (Orell 2020, 29.)

Yllä avatun viestinnän kautta mahdollistuu **huoltajien osallistaminen** koulun arkeen, kun tarvittava tieto siihen liittyen tavoittaa huoltajat. Huoltajien osallistumisen koulun arkeen on Suomessa perinteisesti mielletty tarkoittamaan koulun järjestämiä tapahtumia, vanhempainiltoja sekä muita vanhempaintapaamisia, teemapäiviä ja juhlatilaisuuksia. On kuitenkin todettu, että huoltajat haluaisivat olla läsnä koulun arjessa enemmän ja huoltajat ovatkin kokeneet kouluarjessa mukana olon vähäisyyden johtuvan opettajien tarpeesta rajata huoltajien osallisuutta luokan työrauhaan vedoten (Sormusen 2012, 46; Orell 2020, 27). Toisaalta huoltajat ovat myös kokeneet, että haasteena tälle läsnäololle ovat juuri huoltajille osoitettujen tilojen puuttuminen sekä se, ettei suomalaisessa koulukulttuurissa ole juurikaan totuttu huoltajien läsnäoloon koulun arjessa (Metso 2004, 115-115; Orell 2020, 27). Vanhempainliiton barometri kertoo puolestaan, että vain noin 20 prosenttia huoltajista on kokenut koulun rohkaisevan vierailuihin koulupäivän aikana. Tämän päivän osallisuus näkyy vahvimmin reaaliaikaisesti tapahtuvana sähköisenä osallisuuteena, jonka avulla pystytään tavoittamaan lähes kaikki vanhemmat. (Mertaniemi 2018, 29, 31; Orell 2020, 27.)

Huoltajien rooli lapsen koulumaailmaan liittyvässä **päätöksenteossa** näkyy pääosin mahdollisuutena olla mukana määrittelemässä yhteisiä kasvatustavoitteita (POPS 2014, 36). Kodin ja koulun yhteinen päätöksenteko voidaan nähdä käytännössä keskusteluna yhdessä asetetuista lähtökohdista sekä oppimisen ja koulukasvatuksen tavoitteista (Orell 2020, 29). Tämän dialogin arvoa ei päätöksen teossa olla kuitenkaan täysin nähty tai sitä ei olla osattu juurruttaa osaksi koulun struktuureja. Vanhempainliiton vanhempainbarometrin mukaan vain noin 20 prosenttia vanhemmista kertoo koulun tarjonneen tilaisuuksia osallistua keskusteluun koskien koulun arvoja, kasvatustavoitteita, opetussuunnitelmatyötä tai koulun muuhun toimintaan liittyvää arviointia. Valtaosa vanhemmista on myös kokenut vaikutusmahdollisuutensa esimerkiksi koulun järjestyssääntöjen, koulupäivien kulun tai oppimisympäristöjen kehittämisen suhteen vähäisiksi. (Mertaniemi 2018, 36; Orell 2020, 29-30.)

Aiemmin Suomessa vahvasti vallinnut kyläkouluperinne oli merkittävä tekijä yhteisöllisyyden vahvistajana, mutta nyky-yhteiskunnassa yhteisöllisyyden käsite on muuttunut monitahoisemmaksi ja selektiivisemmäksi (Orell 2020, 30). Vaikka maailma on muuttunut,

toivovat huoltajat kuitenkin edelleen yhteisöllisyyttä ja verkostoitumismahdollisuuksia osaksi kodin ja koulun yhteistyötä mitä kuvastaakin hyvin se, että vanhempainyhdistystoiminta elää vireästi edelleenkin valtaosassa suomalaisia kouluja (Mertaniemi 2018, 35, 40; Orell 2020, 30).

2000-luvulla kouluyhteisöjä ja niiden muotoutumista on tarkasteltu erityisesti kouluvalintatutkimuksen näkökulmasta, sillä ilmiö on kasvattanut polarisaatiota eri väestöryhmien välillä vaikuttaen näin myös koulujen profiloitumiseen ja sitä kautta niiden toimintaan. Huoltajat kuitenkin tunnistavat kouluvalinnan synnyttämän sosioekonomisen ongelmallisuuden yhteiskunnassa. Tämän erottelun voidaan nähdä johtavan tilanteeseen, jossa keskiluokkaiset vaativat koululta enemmän lastensa tulevaisuutta ajatellen, kuin alempiin sosiaaliluokkiin kuuluvat huoltajat. Kodin ja koulun välisessä yhteistyössä tulee siis ottaa huomioon yhteiskunnan polarisoitumiseen liittyvät tekijät, jotta vuorovaikutus kotien kanssa on yhdenvertaista eikä pahimmassa tapauksissa vaikeuta tai jopa sulje osaa huoltajista sosioekonomisen taustansa takia tästä yhteistyöstä ulos. (Orell 2020, 31.)

Tutkimuksissa nousee yleisesti esille se, että huoltajat pitävät kodin ja koulun välistä yhteistyötä tärkeänä (Rantala & Vehkakoski 2020, 3; Rätty, Kasanen & Laine 2009, 292). Tulosta tukee myös se, että suomalaiset vanhemmat pitävät koulua merkittävänä perheen hyvinvointia edistävänä toimijana. Suomalaisia voidaan pitää yleisesti ottaen koulutusmyönteisenä kansana, sillä koulutuksen mahdollistamista verovarjoilla kannattavat niin lapsiperheet kuin muutkin veronmaksajat. (Kontula 2018, 35–36, 60.) Kaikki edellä kuvatut yhteistyön osa-alueet, **vanhemmuuden ja koulukasvatuksen vaatimukset, vanhempien osallisuus ja päätöksenteko sekä yhteisötason osallisuus** pitävät sisällään erilaisia yhteistyöhön liittyviä käytänteitä, haasteita sekä niiden ratkaisuja. Epstein (1995) on määritellyt, että yhteistyön tulee toimiakseen onnistua näillä kaikilla osa-alueilla ja näin ollen sen laatua voidaan tarkastella näiden tekijöiden kautta (Orell 2020, 24). Tässä tutkimuksessa tätä kolmiulotteista mallia hyödynnetään peilaamalla huoltajien kertomiin kokemuksiin ja näkemyksiin varhaisen puuttumisen toimintamalleista sekä koetusta kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä näissä tilanteissa.

3.2. Huoltajien kokemukset varhaisen puuttumisen toimintamalleista

Koulutuksen arviointikeskuksen teettämässä Sitouttava kouluyhteisötyö -hankkeen väliarvioinnissa kerättiin informaatiota koulujen poissaoloihin puuttumisen erilaisista käytänteistä ja toimintamalleista, kouluun kiinnittymistä tukevista tekijöistä sekä toimijoiden välisestä yhteistyöstä poissaolotilanteissa. Arviossa havaittiin systemaattisesti käytössä olleiden toimintamallien vaikuttaneen positiivisesti opettajien työhön erityisesti kodin ja koulun välisen yhteistyön näkökulmasta. Huoltajille teetetyssä kyselyssä vastaajat kuitenkin arvioivat poissaoloihin liittyvän mallin jäävän heille usein vieraaksi. (Markkanen ym. 2022, 4.) Näitä arviointityön tuloksia tullaan tässä tutkimuksessa vertailemaan tässä tutkimuksessa saatuihin tuloksiin huoltajien käsityksistä ja kokemuksista koulupoissaoloihin puuttumisen toimintamallista.

Arviointiaineistosta selvisi, että näkemykset koulussa viihtymisestä sekä yhteisöllisyyttä edistävästä tekijöistä erosivat toisistaan henkilöstön ja oppilaiden sekä huoltajien välillä. Erilaiset ryhmäyttämisen- sekä teemapäivät korostuivat henkilöstön vastauksissa, kun puolestaan oppilaiden ja huoltajien vastauksissa korostuivat ryhmäytymisen merkitys mahdollisuutena tutustua luokkatovereihin ja vaihtaa kuulumisia myös opettajan kanssa arkisissa kohtaamisissa osana kouluarkea vahvistaen ryhmähenkeä tällä tavoin. Aineisto osoitti myös, että noin neljäsosa 5.–9.- luokkalaisten huoltajista on ollut huolissaan lapsen koulussa viihtymisestä, haluttomuudesta lähteä kouluun tai jo syntyneistä lapsen koulupoissaoloista. (Markkanen ym. 2022, 4-5.)

Poissaoloihin puuttumisen toimintamalleista tiedottaminen kotiin koettiin kyselyssä selkeänä kehityskohtana, sillä joka viides huoltaja ei edes tiennyt minkälainen poissaoloihin puuttumisen malli lapsen koulussa on käytössä. Tämän lisäksi 14 prosenttia oli vastannut tämän kysymyksen kohdalla “en osaa sanoa”, mikä viestii siitä, ettei näilläkään huoltajilla ollut ainakaan selkeää kuvaa koulun toimintamallista. Mallin puolestaan koki tuntevansa 59 prosenttia huoltajista, joista sen toimivaksi koki 38 prosenttia vastaajista. Kysyttäessä poissaolomallin toimivuudesta 40 prosenttia vastaajista valitsi vaihtoehdon “en osaa sanoa”, mikä osaltaan vahvistaa koulukohtaisten mallien tuntemattomuutta huoltajille, jolloin myös niiden toimivuutta on haastavaa arvioida. Huomioitavaa vastauksissa on myös se, ettei kaikilla huoltajilla ollut kokemusta poissaolokäytänteistä oman lapsen kohdalla. Vastaajista 8% oli melko tai täysin eri mieltä siitä, että lapsen koulussa käytössä oleva poissaolomalli on toimiva. (Markkanen ym. 2022, 74–75.)

Vaikka valtaosa arvioon vastanneista huoltajista (71 %) tiesi miten ehkäistä lapsen koulupoissaoloja ja tukea tämän koulunkäyntiä, koki neljännes vastaajista, ettei informaatiota poissaoloihin puuttumiseen olla saatu esimerkiksi vanhempainilloista eikä näillä vastaajilla ollut tietoa tarjolla olevista tukitoimista poissaoloihin puuttumiseksi. Suuressa osassa vastauksia kävi jälleen ilmi epätietoisuus siitä, miten ja mistä informaatiota aiheeseen liittyen olisi saatavilla. Yli puolet kyselyyn vastanneista huoltajista (60%) koki toimintamalleihin liittyvän viestinnän olleen riittävää sekä selkeää, mutta lähes kolmannes vastaajista näki sekä ohjeistuksissa että niistä viestimisessä olevan jonkin verran kehitettävää. Huoltajista joka kymmenes kertoi, ettei ole saanut lapsensa koulusta ollenkaan informaatiota mahdollisiin koulupoissaolotilanteisiin ja kokivat tarvitsevansa lisää tukea aiheeseen liittyen. (Markkanen ym. 2022, 74-75.)

Useimmat kyselyyn vastanneista huoltajista (47%) kertoivat koulupoissaoloihin liittyvien toimenpiteiden käynnistyneen heidän omasta aloitteestaan ja 40 prosenttia puolestaan kertoi koulun olleen ensin yhteydessä kotiin. Huoltajat, joiden lapsen poissaolot olivat käynnistäneet toimenpiteitä niihin puuttumiseksi, olivat arviointiaineiston mukaan melko tyytyväisiä toimintamalliin sekä koululta tulleeseen apuun ja tukeen. Valtaosa huoltajista oli tyytyväisiä käytössä olleisiin ratkaisuvaihtoehtoihin sekä tilanteen seurantaan, mutta näistä huoltajista kuitenkin melkein neljäsosa (23%) koki, ettei koulupoissaoloihin oltu kiinnitetty tukea tarpeeksi varhain. Yli neljäsosa (26%) huoltajista olisi kaivannut myös enemmän koulun ulkopuolelta tulevaa apua lapsensa koulunkäynnin haasteisiin. (Markkanen ym. 2022, 123-124.)

Sen lisäksi että huoltajat olivat pääosin tyytyväisiä kokemuksiinsa käytössä olevista toimintamalleista, oli myös valtaosa (85%) heistä kokenut tullessa kuulluksi keskusteluissa lapsen koulupoissaoloihin liittyen ja lähes yhtä suuri osa koki myös lapsen oman näkemyksen tulleen kuulluksi. Tästä huolimatta yli kymmenesosa huoltajista kertoi kokevansa, ettei ole tullut huomioduksi näissä asioissa tai ettei lasta olla kuultu riittäväällä tavalla (13 %).

Vuorovaikutusta opettajan kanssa huoltajat pitivät valtaosin toimivana kuin myös yhteydenpitoa oppilashuollon edustajien kanssa. Eniten kehittämistoiveita huoltajilta tuli poissaolojen taustasyiden tarkempaa selvittämistä kohtaan, sillä viidesosa huoltajista koki ettei näihin syihin oltu paneuduttu tarpeeksi laaja-alaisesti. (Markkanen ym. 2022, 124.)

4 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää huoltajien käsityksiä ja kokemuksia varhaisen puuttumisen toimintamallista koulupoissaolotilanteissa sekä kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä näissä tilanteissa. Kysely on suunnattu viiden Varsinais-Suomen Sitouttava kouluyhteistyö -hankekunnan alakoulujen huoltajille, jotta tutkimuksessa saataisiin tietoa nimenomaan varhaisen puuttumisen toimenpiteistä koulupoissaoloihin. Tutkimuksessa pyritään myös kartoittamaan huoltajien kokemuksia nelikenttämallin käytöstä koulupoissaolojen varhaisen puuttumisen palavereissa, mitä Varsinais-Suomen hankekouluissa on pilotoitu osana hanketta vuosina 2021-2024. Tarkoituksena on myös selvittää huoltajien näkemyksiä toimintamallin kehittämisestä sekä lapsen positiiviseen kouluun kiinnittymiseen vaikuttavista tekijöistä. Tässä tutkimuksessa halutaan antaa ääni huoltajille heidän kokemuksistaan lapsen koulupoissaolotilanteissa ja niissä koetusta yhteistyöstä koulun kanssa seuraavien tutkimuskysymysten avulla.

Tutkimuskysymykset tässä tutkimuksessa ovat:

1. Millaisia käsityksiä huoltajilla on koulupoissaoloihin puuttumisen mallista?

Aiemmassa tutkimuksessa poissaoloihin puuttumisen toimintamalleista tiedottaminen kotiin koettiin kyselyssä selkeänä kehityskohtana, sillä joka viides huoltaja ei tiennyt minkälainen poissaoloihin puuttumisen toimintamalli lapsen koulussa on käytössä. Koulupoissaoloihin puuttumisen toimintamallin koki tuntevansa 59 prosenttia huoltajista (Markkanen ym. 2022, 74–75). Merkittävä osa näistä huoltajista oli arvioinut poissaoloihin liittyvän toimintamallin jäävän kuitenkin usein heille vieraaksi (Markkanen ym. 2022, 3–4). TEA-viisarin mukaan peruskouluista 65 prosenttia kerää oppilaiden poissaoloista tietoa systemaattisesti (THL 2023) mikä saattaa viitata siihen, ettei myöskään käytössä oleva malli ole automaattisesti huoltajien tiedossa. Viime vuosina käytössä olevat toimintamallit ovat useissa kunnissa hankkeiden kautta kehiteltyjä ja rahoitettuja, minkä takia niiden pysyvyys voi olla osassa kunnista epävarmaa (Virtanen & Pelkonen 2021, 71–73). Hypoteesina tässä tutkimuksessa siis on, että huoltajien käsitykset käytössä olevasta toimintamallista voivat olla hyvinkin vaihtelevia.

2. Millaisia kokemuksia huoltajilla on koulupoissaoloihin puuttumisen mallista?

Koulutuksen arviointikeskuksen teettämässä selvityksessä huoltajista, jotka tunsivat koulussa käytössä olevan koulupoissaoloihin puuttumisen toimintamallin, sen toimivaksi koki 38 prosenttia huoltajista (Markkanen ym. 2022, 74-75). Ne huoltajat, joilla oli kokemusta koulujen kanssa tehdystä yhteistyöstä lapsen poissaolotilanteissa, kokivat yhteistyön pääosin myönteisenä. Huoltajat olivat pääosin tyytyväisiä siihen, että heitä ja lapsia oli kuultu näissä tilanteissa. Huomioitavaa kuitenkin on, että useampi kuin joka kymmenes huoltajista (11 %) koki, ettei heitä ole kuultu lapsen poissaolojen selvittelytilanteissa. (Markkanen ym. 2022, 125.) Näiden tutkimustulosten perusteella saattaa myös tässä tutkimuksessa ilmenevissä huoltajien kokemuksissa ilmetä eroavaisuuksia. Tutkimuksessa tullaan tarkastelemaan myös huoltajien mahdollisia kokemuksia nelikenttämallin käytöstä varhaisen puuttumisen palaverin runkona.

3. Millaiseksi huoltajat kokevat yhteistyön koulun kanssa koulupoissaoloihin liittyvässä toiminnassa?

Arviointityössä havaittiin systemaattisesti käytössä olleiden toimintamallien vaikuttaneen positiivisesti opettajien työhön erityisesti yhteistyössä huoltajien kanssa (Markkanen ym. 2022, 3–4). Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja vuorovaikutuksen kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä, mikä vaatii aloitteellisuutta koulun henkilöstöltä erilaisin yhteydenpidon keinoin (POPS 2014, 35-36.) ja käytössä olevien toimintamallien ja siitä viestinnän tulisivat toimia yhteistyön sujuvuuden vahvistajana. Vanhempainliiton vanhempainbarometrin mukaan vain noin 20 prosenttia vanhemmista kertoo koulun tarjonnan tilaisuuksia osallistua keskusteluun koskien koulun arvoja, kasvatustavoitteita, opetussuunnitelmatyötä tai koulun muuhun toimintaan liittyvää arviointia kokien vaikutusmahdollisuutensa melko vähäisiksi (Mertaniemi 2018, 36; Orell 2020, 29-30.), joten voidaan olettaa, että myös tämän tutkimuksen tuloksissa esiintyy hajontaa koetusta yhteistyöstä. Aiemmissa tutkimuksissa nousee kuitenkin yleisesti esille se, että huoltajat pitävät kodin ja koulun välistä yhteistyötä tärkeänä (Rantala & Vehkakoski 2020, 3; Rätty, Kasanen & Laine 2009, 292). Tässä tutkimuksessa vertaillaan myös kokemuksia kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä varhaisen puuttumisen palaveriin osallistuneiden ja ei osallistuneiden huoltajien välillä.

4. Millaisia kehitysehdotuksia huoltajilla on varhaisen puuttumisen malliin liittyen?

Huoltajille teetetyssä Koulutuksen arviointikeskuksen selvityksessä vastanneet huoltajat arvioivat poissaoloihin liittyvän mallin jäävän usein heille vieraaksi (Markkanen ym. 2022, 3–4.), minkä perustella voidaan olettaa mahdollisten kehitysehdotusten kohdistuvan varhaisen puuttumisen toimintamallista viestintään. Yleisesti kodin ja koulun välinen yhteistyö on usein nimetty yhdeksi koulumaailman tärkeimmäksi kehittämiskohteeksi (Epstein 2013, 115–117). Tämän perusteella kehitysehdotusten voi odottaa koskevan myös kodin ja koulun välistä yhteistyötä yleisemmällä tasolla.

5. Mitkä tekijät vaikuttavat huoltajien mielestä eniten positiiviseen kouluun kiinnittymiseen?

Aiemmassa tutkimuksessa muun muassa vertaissuhteiden vuorovaikutuksella on todettu olevan suuri merkitys kouluun kiinnittymien kannalta. Positiiviseen kouluun kiinnittymiseen ja luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen syntymiseen opettajan ja oppilaan välillä todettiin vaikuttavan myös opettajan kiinnostus oppilasta kohtaan, opettajan oikeudenmukaisuus sekä oppilaiden taitotasolle sopivat pedagogiset ratkaisut. Myös sujuvan kodin ja koulun välisen yhteistyön on todettu vaikuttavan koulunkäyntiin positiivisella tavalla. (Ulmanen 2017, 75-76.) Tämän lisäksi kouluun kiinnittymiseen vaikuttaviksi tekijöiksi on todettu luvattomiin poissaoloihin puuttuminen, vahva myönteinen minäkuva sekä tulevaisuuden suunnitelmat jatko-opintojen suhteen. Myös hyvän koulumenestyksen olevan yhteydessä kouluun kiinnittymiseen ja pinnaamisen vähyyteen. (Virtanen 2016, 60.)

5 Tutkimuksen toteutus

Tässä tutkimuksessa haluttiin selvittää huoltajien käsityksiä ja kokemuksia kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä koulupoissaolotilanteissa viidessä varsinaissuomalaisessa Sitouttava kouluyhteisötyö (SKY) hankekunnassa. Tutkimuskunnat ovat osa kansallisen Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaa SKY-hanketta, jonka tarkoituksena on ennaltaehkäistä poissaoloja ja tukea myönteistä kouluun kiinnittymistä. Kysely suunnattiin alakoululaisten huoltajille, jotta tietoa saataisiin nimenomaan varhaisesta puuttumisesta poissaoloihin peruskoulutaipaleella. Varsinais-Suomen SKY-hankekouluissa on pilotoitu varhaisen puuttumisen toimintamallia, jossa 50 tunnin poissaolojen jälkeen opettaja on yhteydessä kotiin ja tarpeen tullen koolle kutsutaan monialainen asiantuntija ryhmä (MAR) varhaisen puuttumisen palaveriin. Tässä tutkimuksessa on haluttu kerätä myös tietoa varhaisen puuttumisen palaveriin kuuluvasta nelikenttämallista, jonka tarkoituksena on kartoittaa lapsen tilannetta kokonaisvaltaisesti palaverin aikana. Tutkimus suunniteltiin yhteistyössä Varsinais-Suomen alueellisen SKY-hankkeen kanssa. Tutkimusmenetelmäksi valikoitui kvantitatiivinen aineiston keruu ja analysointi, jotta aiheesta saataisiin mahdollisimman laajaa sekä mahdollisimman yleistettävissä olevaa tietoa Varsinais-Suomen alueelta (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2020, 16-17, 21).

5.1. Tutkittavat

Tutkimuksen alkuperäinen tarkoitus oli suunnata sähköinen kysely suoraan niille huoltajille, jotka ovat osallistuneet varhaisen puuttumisen palaveriin osana SKY-hankkeen varhaista puuttumista (VarPu) käsittelevää tutkimusta. Tietosuojakysymyksiin liittyvistä syistä tutkimus päätettiin suunnata kuitenkin kaikille alueen alakoululaisten huoltajille omana itsenäisenä tutkimuksenaan, jotta huoltajien käsityksistä ja kokemuksista saatiin kerättyä yleisluontoista alueellista tietoa koulupoissaoloihin liittyvästä toiminnasta. Tutkimusluvut haettiin hankekuntien sivistystoimenjohtajilta, joille lähetettiin tutkimuslupahakemuksen liitteinä kyselylomake, tutkimuksen tietosuojaseloste sekä saatekirje huoltajille (liitteet 1–4). Kaikilta viideltä kunnalta saatiin myönteinen viranhaltijapäätös tutkimuslupaun. Sähköiset webropol-kyselylinkit lähetettiin joko sivistysjohtajille tai kunnan Wilman pääkäyttäjälle, joka järjestelmää hallinnoi 15.11.-29.11.2023 välisenä aikana. Kaikki huoltajat saivat saatekirjeen sekä linkin kyselyyn Wilmaviestinä. Kysely suljettiin tammikuussa 2024 ja huoltajien

vastauksia tuossa ajassa saatiin 177. Huoltajille kerrottiin sekä saatekirjeessä että kyselylomakkeen alussa, että vastaamalla he antavan suostumuksen vastauksien tutkimuskäyttöön. Vastaamisen on painotettu olevan vapaaehtoista ja sen on voinut keskeyttää missä vaiheessa kyselyä tahansa.

5.2. Tiedonkeruumenetelmä

Aineiston keruu toteutettiin sähköisenä Webropol -kyselynä, joka oli vastaajille täysin anonymi eikä siinä kerätty tunnistetietoja lapsesta tai heidän huoltajastaan. Kysely oli puolistrukturoitu sisältäen yhteensä 13 kysymystä, joista osa oli valintakysymyksiä, osa erilaisia väittämiä sekä avoimia kysymyksiä. Kysymyksillä kerättiin tietoa koulupoissaoloihin puuttumisen toimenpiteistä, varhaisen puuttumisen palaverista sekä yhteistyöstä kodin ja koulun kanssa. Avoimissa kysymyksissä huoltajat saivat halutessaan kertoa kehitysehdotuksiaan varhaisen puuttumisen toimenpiteisiin liittyen sekä tekijöistä, jotka sitouttavat lasta koulunkäyntiin.

Kyselylomake suunniteltiin tutkimuskysymysten pohjalta yhdessä alueellisen SKY-hankkeen kanssa syksyllä 2023 ja se esiteltiin kahdesti satunnaisilla alakoululaisten huoltajilla. Esitestausten pohjalta muutamien kysymysten ilmauksia tarkennettiin. Sähköisen kyselylomakkeen avulla tarkoituksena oli kerätä kvantitatiivista tietoa huoltajien käsityksistä ja kokemuksista koulupoissaoloihin liittyvästä toiminnasta. Saatu data oli tarkoitus käsitellä SPSS-tiedonkäsittelyohjelman avulla, mutta tästä menetelmästä päädyttiin luopumaan. Tätä ratkaisua on avattu ja perusteltu myöhemmin tässä luvussa.

Tutkimusmittarin eli kyselyn alussa huoltajilta kysyttiin, onko heidän lapsensa koulupoissaolot käynnistäneet toimenpiteitä koulun suunnalta viimeisen vuoden aikana. Huoltajien käsityksiä pyrittiin selvittämään väittämien (*”Tiedän, kehen voin ottaa yhteyttä, jos lapseni koulupoissaolot huolestuttavat minua”* sekä *”Tiedän, millainen poissaoloihin puuttumisen toimintamalli lapseni koulussa on käytössä”*) avulla, joihin huoltajaa pyydettiin vastaamaan neliportaisella Likert -asteikolla. Kaikkiin mittarin väittämiin vastattiin tällä samalla arviointiasteikolla, jossa arvo 1 kuvasi vastausta *täysin eri mieltä*, arvo 2 *osittain eri mieltä*, arvo 3 *osittain samaa mieltä* ja arvo 4 *täysin samaa mieltä*. Neliportaiseen Likert-asteikkoon päädyttiin, jotta huoltajien näkemyksistä saataisiin selkeämpi kuva, kun väliarvon vastausvaihtoehto *en osaa sanoa puuttuu* (Tähtinen ym. 2020, 33–34). Huoltajilta kysyttiin

myös mistä he ovat saaneet tietoa poissalokäytänteistä sekä ovatko he osallistuneet viimeisen vuoden aikana lapsen varhaisen puuttumisen palaveriin. Mikäli huoltaja oli osallistunut palaveriin, pyydettiin häntä kuvaamaan avoimeen vastauskenttään, millaisia tukimuotoja palaverissa on sovittu.

Vaikka tutkimuksen kokonaisotanta oli 177 vastaajaa, oli heistä vain 25 osallistunut varhaisen puuttumisen palaveriin, joista 23 oli vastannut palaveria koskeviin tarkentaviin kysymyksiin. Kyselylomake ohjasi palaveria koskeviin kysymyksiin vastaamaan vain ne huoltajat, jotka kertoivat osallistuneensa palaveriin. Varhaisen puuttumisen palaveria koskevat väittämät pyrkivät selvittämään huoltajien kokemuksia varhaisen puuttumisen toimintamallista. Näissä väittämissä huoltajilta selvitettiin olivatko sovitut tukimuodot heistä sellaisia, joista lapsi saa apua, kokivatko he itse saaneensa näkemyksiä lapsensa tukemiseen, kokivatko he monialaisten toimijoiden välittävän lapsensa asioista ja onko heidän toimintansa huoltajien mielestä sitoutunutta, onko lapsen tilannetta tarkasteltu tarpeeksi laaja-alaisesti ja onko siihen puututtu tarpeeksi varhaisessa vaiheessa. Jos huoltaja oli vastannut, ettei lapsen koulupoissaoloihin ole puututtu tarpeeksi varhain, pyydettiin huoltajaa kertomaan avoimeen vastauskenttään, millaista tukea huoltaja olisi kaivannut tilanteeseen jo aiemmin. Huoltajat vastasivat väittämiin neliportaisella Likert-asteikolla.

Niiltä huoltajilta jotka olivat osallistuneet varhaisen puuttumisen palaveriin kysyttiin myös käytettiinkö palaverin runkona hankekouluissa pilotoitua nelikenttämallia. Jos nelikenttä oli ollut käytössä, esitettiin tähän liittyen 3 tarkentavaa väittämää tämän käyttöön liittyen, joihin huoltajat vastasivat neliportaisella Likert-asteikolla (*"Nelikentän käyttö tuki varhaisen puuttumisen palaverin kulkua"*, *"Nelikentän käyttö palaverissa auttoi tarkastelemaan lapseni tilannetta tarpeeksi laaja-alaisesti"* sekä *"Olisin halunnut tutustua nelikenttään ennen palaveriin osallistumista"*). Jos huoltaja oli kokenut, ettei nelikenttä auttanut tarkastelemaan lapsen tilannetta tarpeeksi laaja-alaisesti, kysyttiin huoltajalta mihin osa-alueeseen ei hänestä kiinnitetty tarpeeksi huomiota.

Kodin ja koulun välistä yhteistyötä käsitteleviin neljään väittämään vastasi 170 huoltajaa. Näitä väittämiä olivat *"Mielipiteitani ja toiveitani on haluttu kuulla lapseni asioissa"*, *"Yhteydenpito koulun kanssa on sujuvaa myös koulupoissaoloja koskevissa asioissa"*, *"Koen, että voin matalalla kynnyksellä kääntyä koulun puoleen lapseni koulupoissaoloja koskevissa asioissa"* sekä *"Minulle jäi palaverin jälkeen tunne, että olen tullut huomioiduksi ja koen olevani osallinen lapseni asioissa sekä tukitoimien suunnittelussa"*. Väittämien lisäksi

huoltajille esitettiin kyselyn lopussa avoimia kysymyksiä toimintamallin kehittämiseen sekä kouluun kiinnittymiseen vaikuttavista tekijöistä, joihin vastasi yhteensä 129 huoltajaa (*“Millaisia kehitysehdotuksia sinulla on huoltajana varhaisen puuttumisen malliin?”*, *“Mitkä ovat mielestäsi tärkeimpiä tekijöitä, jotka tukevat lapsesi säännöllistä koulunkäyntiä?”*).

5.3. Aineiston käsittely

Tässä kyselytutkimuksessa ei huoltajien ja heidän lastensa tietosuojaan liittyvistä syistä kerätty mitään taustatietoja, vaan kysely oli täysin anonyymi. Tästä johtuva taustamuuttujien puute rajoitti aineiston kvantitatiivista käsittelyä. Koska palaveria koskevien vastausten otanta jäi hyvin pieneksi (n=23), jäi lopulta vain kodin ja koulun yhteistyötä kuvaavat 4 väittämää sellaisiksi, joita olisi voinut mielekkäästi analysoida määrällisin menetelmin esimerkiksi summamuuttujia muodostamalla (Tähtinen ym. 2020, 16-17, 80-83). Tutkimuksen tekijänä arvioin valikoitua tutkimusmenetelmää aineiston kannalta uudelleen ja katsoin tutkimusaineiston hyödyntämisen kannalta tarkoituksenmukaisemmaksi ja mielenkiintoisemmaksi keskittyä aineiston laadulliseen analysointiin ja tarkastella tuloksia muutoin tilastollisesti erikseen Likert-asteikko tulosten kautta. Tuloksista ei olla siis tehty tilastollista analyysiä, vaan saadut tulokset on raportoitu Likert-asteikon mukaisesti taulukoiden.

Tutkimusaineistoa analysoitaessa on siis käytetty niin sanottua mixed methods research-lähestymistapaa (MMR), jonka tarkoituksena on määrällisen ja laadullisen tutkimusmetodin yhdistäminen paremman ymmärryksen luomiseksi tutkimusaiheesta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 78). Määrällisten tulosten analysointi voidaan tässä tutkimuksessa määritellä myös sisällön erittelyksi, jossa kvantitatiivinen tieto voidaan jäsentää luokitteluna, tilastointina tai sanallisessa muodossa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 118). Tämän tutkimuksen tulososio koostuu kuvioista ja taulukoista, joihin on kuvattu saatuja määrällisiä tuloksia prosentuaalisesti sekä avoimien kysymysten laadullisesti teemoitelluista vastauksista. Tutkimuksen pohdinnassa nämä tutkimuksen kaksi puolta peilautuvat toisiinsa, jolloin MMR-metodin tarkoitus toistensa heikkouksien täydentäjänä toteutuu (Tuomi & Sarajärvi 2018, 78).

Kyselystä saadut avoimet vastaukset käsiteltiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä, jonka avulla vastaukset teemoiteltiin. Sisällönanalyysin tarkoituksena on luoda tutkittavasta ilmiöstä sanallinen, selkeä ja tiivis kuvaus, jotta aineistosta saatu informaatio saadaan helposti

hahmotettavaan ja ymmärrettävään muotoon. Aineiston analyysi on toteutettu laadullisen sisällönanalyysin kolmivaiheista prosessia noudattaen. Aluksi avoimien vastausten ilmaisut on redusoitu eli pelkistetty, jonka jälkeen pelkistetyt ilmaukset on klusteroitu eli ryhmitelty. Viimeisenä ryhmitellyt vastaukset abstrahoiitiin eli vastauksille on muodostettu omat niitä kuvaavat teoreettiset käsitteensä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.), jotka ovat tässä tutkimuksessa vastauksista löytyvien ilmauksien yläteemoja. Taulukoissa 1–3 on esitelty esimerkkejä tutkimuksen aineiston käsittelyn kolmivaiheisesta prosessista. Tämän tutkimuksen avoimien vastausten sisällönanalyysissä on otettu huomioon kaikki vastauksissa esille nousseet eri ryhmiin kuuluvat maininnat.

Taulukossa 1 on kuvattu esimerkkejä huoltajien kehitysehdotuksista löytyneistä ilmauksista. Yhdestä vastauksesta saattoi löytyä useampia erilaisia ilmauksia kehitysehdotuksista, jotka kaikki on otettu tässä teemoittelussa huomioon. Vastauksia analysoidessa oli huomioitavaa, että ilmaisusta löytyi myös muita toistuvia teemoja, jotka eivät liittyneet toimintamallin kehittämiseen. Tutkimuksen tekijän näkökulmasta esille nousseet teemat olivat aiheen kannalta mielenkiintoisia, joten ne on eritelty tässä teemoittelussa ja raportoitu tulososiossa muiksi esille nousseiksi teemoiksi.

TAULUKKO 1. Esimerkki huoltajien kehitysehdotusten redusoinnista.

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus
Ehkä tuntimäärää voisi vielä muuttaa suurempaan suuntaan. Nykymäärällä poissaoloihin puuttuminen tulee aika nopeasti, jos lapsi vaikka sairastaa pari kunnan flunssaa.	Tuntimäärien nosto, koska täyttyvät sairauspoissaoloista nopeasti
Mietin uskaltaako jokainen vanhempi puhua suoraan tilanteesta. Olisiko joku lomake (nettipohjainen?) vaihtoehdoksi ensin, ennen kuin itse keskustelu koululla käydään. Näin voisi opettajakin jo varautua tulevaan keskusteluun.	Koulun lähestyminen matalammalla kynnyksellä Vuorovaikutuksen kehittäminen lomakkeen avulla
Otettaisiin lapsen mahdolliset perussairaudet huomioon, sekä kuunneltaisiin ja arvostettaisiin psykologin arviota lapsen oppimiskyvystä. Eikä aina oletettaisi ,että vanhemmat eivät tajua, milloin lapsi on kipeä ja milloin lapsi huojaa olevansa kipeä.	Perussairauksien huomiointi Huoltajan kokema epäluottamus koulun suunnalta

Vastauksista löytyvien ilmausten redusoinnin jälkeen pelkistetyt ilmaukset klusteroitiin eli ryhmiteltiin kuuluvaksi erilaisiin alaluokkiin sen perusteella, millaista tematiikkaa pelkistetyt ilmaukset edustivat ja mikä ilmauksia yhdisti. Näiksi alaluokiksi muodostuivat ilmaisut liittyen sairaspöissaoloihin, muihin selvitettyihin pöissaoloihin, tuntimäärien nostoon, kodin ja koulun väliseen vuorovaikutuksen, toimintamallista informointiin sekä oppilaiden tilanteiden yksilölliseen tarkasteluun. Näiden ryhmien lisäksi eriteltiin myös ryhmä muut yksittäiset ehdotukset. Kouluun kiinnittävien tekijöiden ryhmiksi muodostuivat opettaja, ilmapiiri, tukitoimet, kodin ja koulun yhteistyö, kiusaaminen, vanhemmuus sekä perustarpeiden täytyminen.

TAULUKKO 2. Esimerkki huoltajien kehitysehdotusten klusteroinnista.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Tuntimäärien nosto, koska täyttyvät sairauspöissaoloista nopeasti	Tuntimäärien nosto Sairauspöissaolojen erittely mallissa
Koulun lähestyminen matalammalla kynnyksellä Vuorovaikutuksen kehittäminen lomakkeen avulla	Kodin ja koulun välisen vuorovaikutuksen kehittäminen
Perussairauksien huomiointi Huoltajan kokema epäluottamus koulun suunnalta	Tilanteen yksilöllinen tarkastelu Huoltajan kokema epäluottamus (muut esille nousseet teemat)

Klusteroinnin jälkeen muodostuneista alaluokista muodostettiin lopulta yläluokat eli teemat, jotka yhdistivät vastauksissa nousseita ilmauksia. Huoltajien kertomissa kehitysehdotuksissa näiksi yläteemoiksi muodostuivat pöissaolosyiden erittely sekä kodin ja koulun yhteistyöhön liittyvät ehdotukset. Kouluun kiinnittävistä tekijöistä yläteemoiksi vastausten analysoinnissa muodostuivat kouluun, kavereihin ja kotiin liittyvät ilmaisut.

TAULUKKO 3. Esimerkki huoltajien kehitysehdotusten abstrahoinnista.

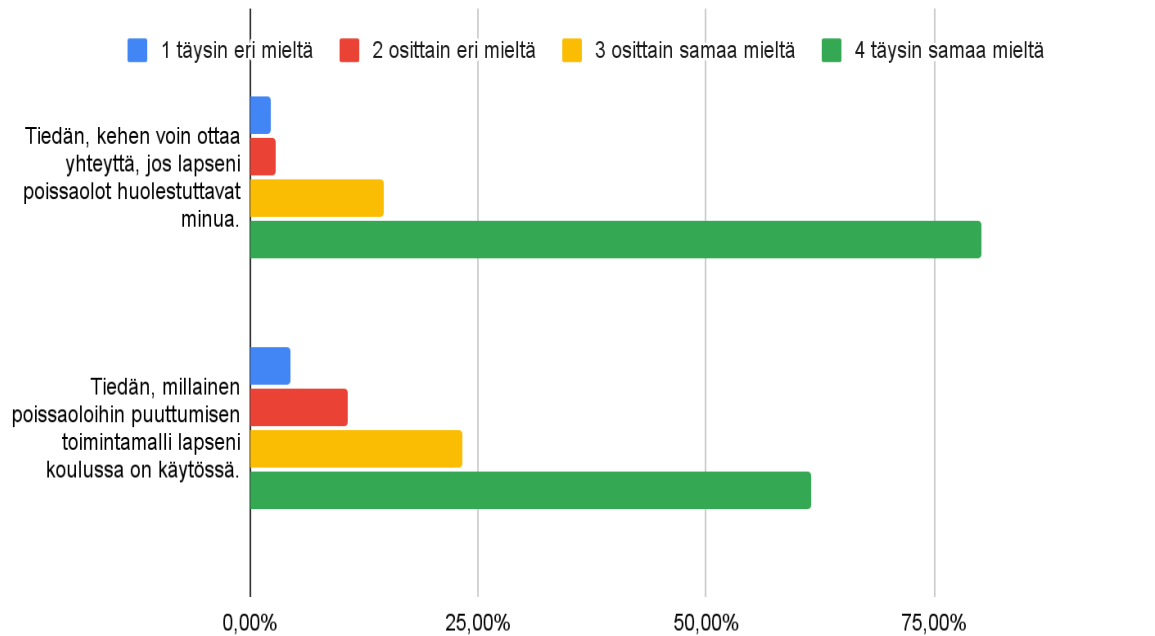
Alaluokka	Yläluokka eli teema
Tuntimäärien nosto Sairauspoissaolojen erittely mallissa	Poissaolosten erittely
Kodin ja koulun välisen vuorovaikutuksen kehittäminen	Kodin ja koulun yhteistyö
Tilanteen yksilöllinen tarkastelu Huoltajan kokema epäluottamus	Kodin ja koulun yhteistyö Vanhemmuuteen liittyvät ilmaisut (muut esille nousseet teemat)

6 Tulokset

Tässä tutkimuksessa alakoululaisten huoltajille suunnattuun sähköiseen kyselyyn vastasi 177 huoltajaa, joista 25 kertoi osallistuneensa varhaisen puuttumisen palaveriin lapsen koulupoissaoloihin liittyen. Tuloksissa on avattu tutkimuskysymys kerrallaan kyselyssä saatuja määrällisiä tuloksia sekä laadullisesti analysoituja avointen kysymysten vastauksia, jotka on teemoiteltu. Tämän tutkimuksen tulososio koostuu kuvioista ja taulukoista, joihin on kuvattu saatuja määrällisiä tuloksia prosentuaalisesti sekä avoimien kysymysten teemoitelluista vastauksista. Tarkemmat prosenttiluvut löytyvät myös liitteestä 5 kyselytutkimuksen peruserästä. Tutkimustulokset käsitellään seuraavissa alaluvuissa tutkimuskysymys kerrallaan.

6.1 Huoltajien käsitykset varhaisen puuttumisen mallista

Huoltajien käsityksiä käytössä olevasta koulupoissaoloihin puuttumisen mallista pyrittiin selvittämään kysymällä, kokeeko huoltaja tietävänsä kehen olla yhteydessä, mikäli lapsen poissaolot huolestuttavat sekä tietääkö huoltaja millainen poissaoloihin puuttumisen toimintamalli koulussa on käytössä. Kuviossa 3 näkyy huoltajien käsitysten jakaantuminen, joka osoittaa, että valtaosa huoltajista oli tietoinen poissaolokäytänteistä (61,60 %) sekä siitä keneen olla näissä tilanteissa yhteydessä (80,20 %). Huomioitavaa kuitenkin on, että noin 40 prosenttia huoltajista ei kokenut tuntevansa käytössä olevaa toimintamallia ainakaan täysin. Vaikka valtaosa huoltajista oli tietoisia käytänteistä, löytyi vastauksista kuitenkin jonkin verran hajontaa, sillä 10,70 prosenttia vastaajista koki olevansa osittain eri mieltä ja 4,50 prosenttia täysin eri mieltä siitä kokevatko tietävänsä millainen poissaoloihin puuttumisen malli lapsen koulussa on käytössä.

KUVIO 3. (N=177) Huoltajien käsityksiä koulupoissaoloihin puuttumisen mallista.

Huoltajilta kysyttiin myös mistä he ovat saaneet tietoa koulupoissaoloihin puuttumisen käytänteistä ja mahdollisuutena oli valita useampi monivalintavaihtoehtoista (taulukko 4). Valtaosa huoltajista kertoi saaneensa tietoa käytänteistä Wilman, opettajan yhteydenoton tai vanhempainillan kautta. Muiksi tavoiksi saada aiheesta tietoa kertoi 5 huoltajista avoimessa kohdassa (n= 8) saaneensa sitä oman työn kautta opettajana. Myös media ja lapsen moniammatillinen tiimi mainittiin näissä vastauksissa. Yksi huoltajista koki, että lapsen asioista tiedotettiin vain toiselle lapsen huoltajalle.

TAULUKKO 4. Kyselylomakkeen kysymys 3: Mistä huoltajat ovat saaneet tietoa poissaoloihin liittyvistä käytänteistä? Vastausten jakautuminen (n=174, valittujen vastausten määrä 330)

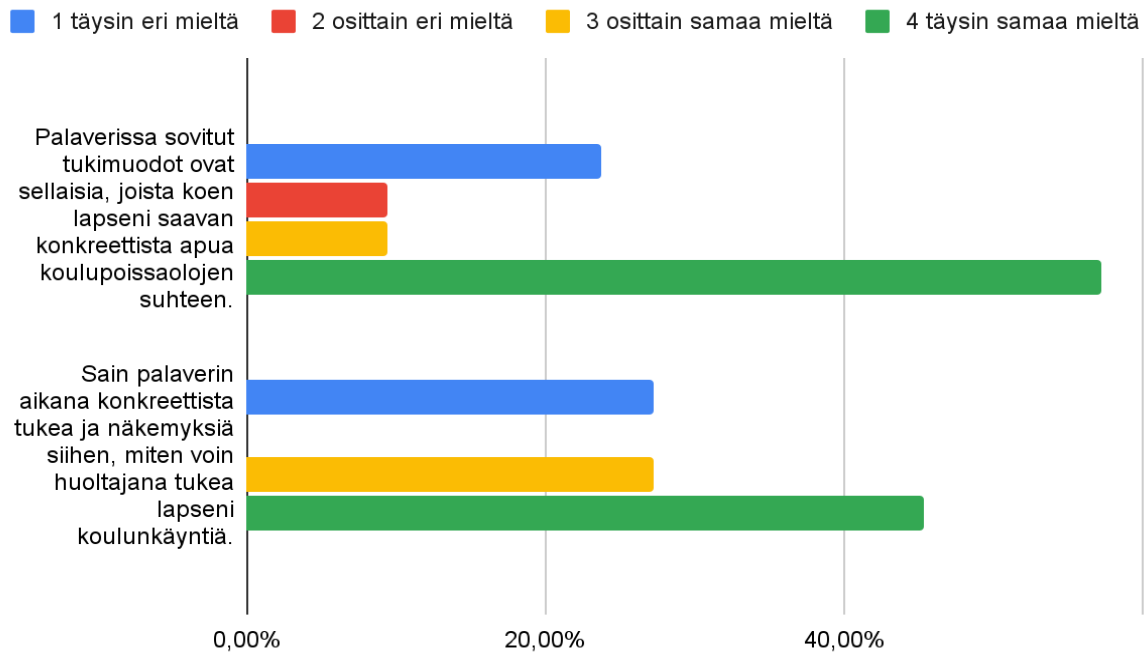
	n	%
Wilma	139	79,90
Opettajan yhteydenotto	77	44,30
Vanhempainilta	71	40,80
Koulun muu viestintä	24	13,80

Varhaisen puuttumisen palaveri	11	6,30
Jokin muu, mikä?	8	4,60

6.2 Huoltajien kokemukset varhaisen puuttumisen mallista

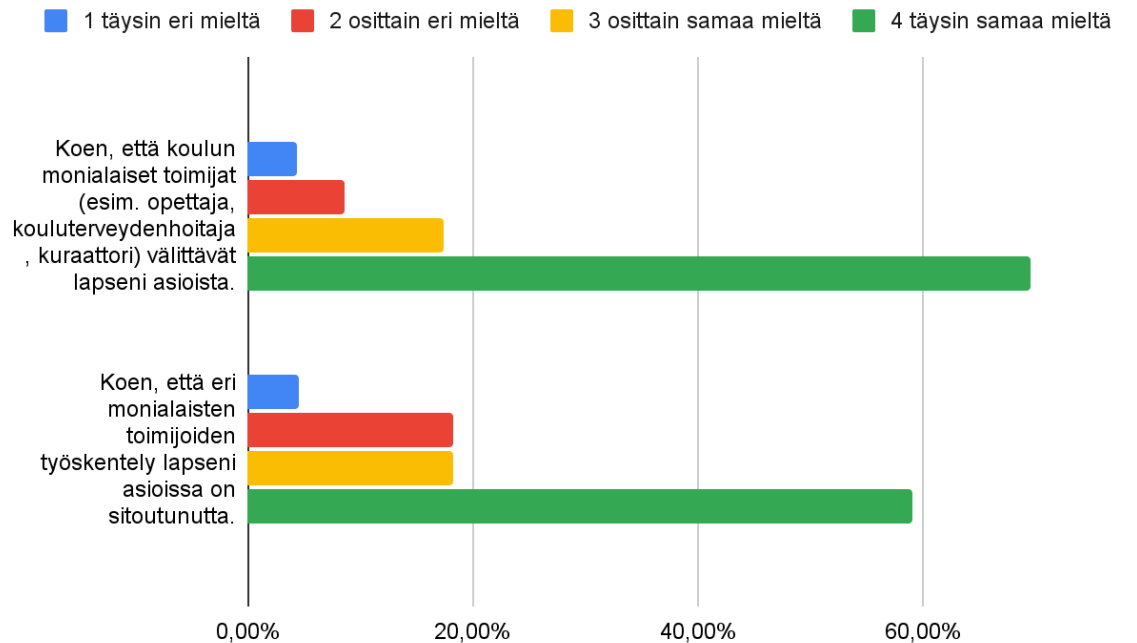
Huoltajilta kysyttiin ovatko he osallistuneet viimeisen vuoden aikana varhaisen puuttumisen palaveriin lapsen koulupoissaoloihin liittyen. Kyselyyn vastanneiden kokonaismäärä oli 177, joista 25 huoltajaa kertoi osallistuneensa palaveriin. Huoltajista 85,90 prosenttia ei ollut siis osallistunut palaveriin lapsensa koulupoissaoloihin liittyen. Kyselylomake ohjasi palaveriin osallistuneita huoltajia vastaamaan sitä koskeviin lisäkysymyksiin, joilla heidän kokemuksiaan varhaisen puuttumisen käytänteistä pyrittiin kartoittamaan. Palaveriin osallistuneista huoltajista väittämiin vastasi 23 palaveriin osallistuneista huoltajista. Koska otanta palaveria koskevien kysymyksien vastauksissa jäi vähäiseksi eikä näin ollen ollut kokonsa vuoksi tilastollisesti merkitsevää, ei väittämistä muodostettu erillisiä summamuuttujia, vaan tulokset on kuvattu huoltajien väittämiin vastaaman neliportaisen Likert-asteikon mukaisesti.

Kuviossa 4 (s.46) kuvataan, kuinka valtaosa palaveriin osallistuneista huoltajista koki palaverissa sovitut tukimuodot sellaisiksi, joista lapsi konkreettisesti hyötyy (57,20 %). Suurin osa näistä huoltajista koki myös itse saaneensa konkreettista tukea lapsensa koulunkäynnin tukemiseksi (45,40 %). Huomioitavaa kuitenkin on, että palaveriin osallistuneista huoltajista lähes neljäsosa (23,80 %) koki, etteivät sovitut tukimuodot tue lapsen koulunkäyntiä. Vastaavasti lähes kolmasosa (27,30 %) näistä huoltajista ajatteli, ettei palaveri antanut heille eväitä lapsensa koulunkäynnin tukemiseen.

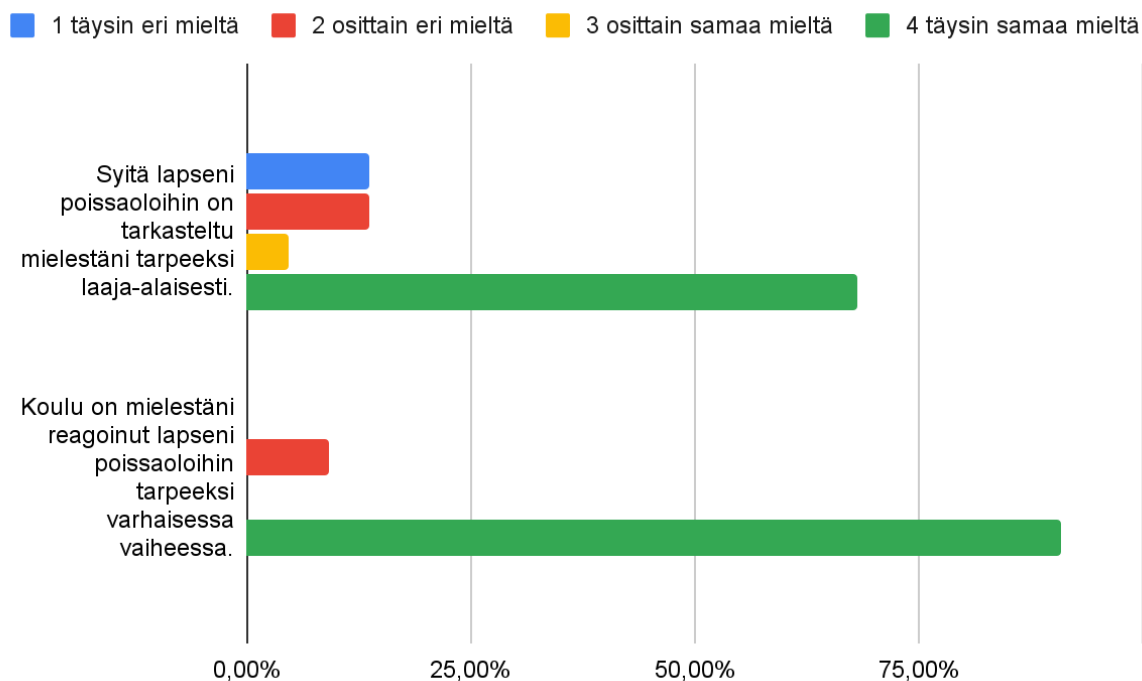
KUVIO 4. (n=23) Kyselyn väittämät 1 & 2 huoltajien kokemuksista varhaisen puuttumisen palaverista.

Seuraavassa kuviossa 5 (s.47) on kuvattu palaveriin osallistuneiden huoltajien kokemuksia koulun monialaisten toimijoiden työskentelystä lapsen koulupoissaolotilanteissa. Suurin osa huoltajista kokivat monialaisten toimijoiden välittävän lapsensa asioista (69,60 %) sekä heidän työskentelynsä lapsen asioissa sitoutuneeksi (59,10 %). Vastauksissa oli jonkin verran hajontaa ja esimerkiksi lähes viidesosa (18,20 %) palaveriin osallistuneista huoltajista koki olevansa osittain eri mieltä siitä, ovatko monialaiset toimijat sitoutuneita lapsen asioissa työskentelyyn. Molemmissa väittämässä noin 4 prosenttia vastaajista olivat täysin eri mieltä siitä, että monialaiset toimijat välittävät lapsen asioista tai että heidän toimintansa on sitoutunutta.

KUVIO 5. (n=23) Kyselyn väittämät 3 & 4 huoltajien kokemuksista varhaisen puuttumisen palaverista.

Palaveriin osallistuneilta huoltajilta kysyttiin myös kokivatko he, että syytä lapsen koulupoissaolojen taustalla on tarkasteltu tarpeeksi laaja-alaisesti sekä onko koulu reagoinut lapsen koulupoissaoloihin tarpeeksi varhaisessa vaiheessa (kuvio 6, s. 48). Valtaosa huoltajista oli tyytyväisiä sekä tilanteen laaja-alaiseen tarkasteluun (68,20 %) että poissaoloihin reagoimiseen tarpeeksi varhain (90,90%). Kuitenkin 13,60 prosenttia oli eri mieltä sekä osittain eri mieltä siitä, onko tilannetta tarkasteltu tarpeeksi laaja-alaisesti.

KUVIO 6. (n=23) Kyselyn väittämät 5 & 6 huoltajien kokemuksista varhaisen puuttumisen palaverista.

Viimeisen väittämän (“*Koulu on mielestäni reagoinut lapseni poissaoloihin tarpeeksi varhaisessa vaiheessa*”) kanssa täysin tai osittain eri mieltä olevia huoltajia pyydettiin avoimessa kysymyksessä kertomaan, millaista tukea he olisivat jo aiemmin kaivanneet lapsensa poissaoloihin liittyen. Avoimeen kysymykseen vastasi 5 huoltajaa, joiden vastauksissa nousi toiveita kattavammasta viestinnästä ja tiedosta lapsen hyvinvoinnista kouluympäristössä sekä ymmärryksestä lapsen tilanteeseen. Yhdessä vastauksista nousi esille myös ymmärrys koulua kohtaan.

“Koulun henkilökunta ei ole syyppää siihen, että koulussa on liian isot oppilasryhmät ja liian vähän opettajia.”

“Keskustelua miten koulussa sujuu. Ei tule muuta viestiä kuin Wilma-merkinnät. Millainen lapseni on muita kohtaan, millainen on luokan lasten henki, miten opettaja näkee kokonaisuuden, mitä koulussa tapahtuu... syitä runsaille poissaoloille. Tukea lapsen hyvinvointiin muullakin tavalla kuin sillä että vanhempi kyselee lapselta miten menee.”

Kokemukset nelikenttämallista

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kerätä myös tietoa Varsinais-Suomen Sitouttava Kouluyhteisötyö (SKY) -hankkeessa mukana olevien koulujen kokemuksia varhaisen puuttumisen palaverissa käytössä olevasta nelikenttämallista, jota hankekouluissa on pilotoitu osaksi palaverin runkoa. Varhaisen puuttumisen palaveriin osallistuneilta huoltajilta kysyttiin, oliko palaverissa käytössä nelikenttämalli, johon on koottuna poissaoloihin vaikuttavia tekijöitä. Vastanneista huoltajista vain 2 kertoi nelikenttämällin olleen käytössä varhaisen puuttumisen palaverissa, joten pilottimallin käytöstä ei tässä tutkimuksessa pystytty keräämään merkitsevää tietoa.

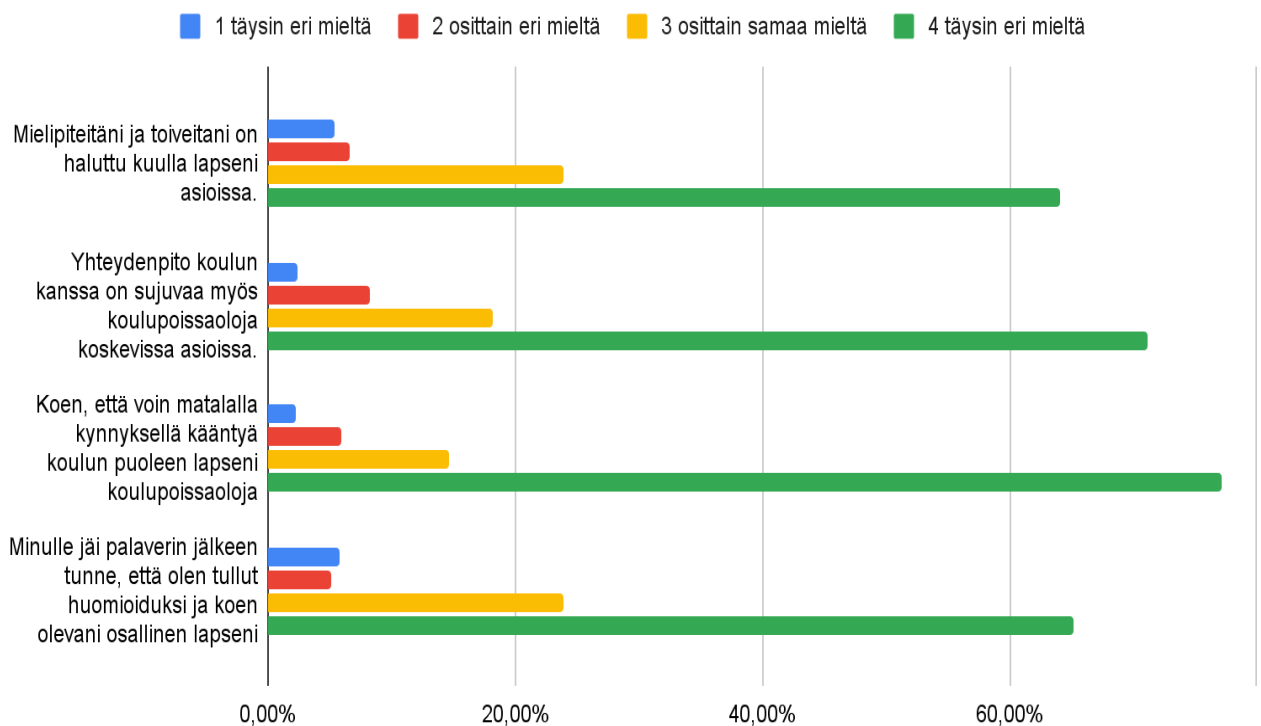
Näiltä vastaajilta kysyttiin nelikenttämällin käytöstä seuraavien väittämien avulla: *Nelikentän käyttö tuki varhaisen puuttumisen palaverin kulkua, nelikentän käyttö varhaisen puuttumisen palaverissa auttoi tarkastelemaan lapseni tilannetta tarpeeksi laaja-alaisesti sekä olisin halunnut tutustua nelikenttään ennen palaveriin osallistumista.* Väittämään koskien palaverin kulkua toinen vastaajista oli väitteen kanssa täysin samaa ja toinen osittain samaa mieltä. Vastaukset jakaantuivat samoin myös väittämässä koskien lapsen tilanteen laaja-alaista tarkastelua nelikentän avulla. Kysyttäessä olisiko huoltaja halunnut tutustua nelikenttään ennen palaveria, toinen vastaajista oli täysin samaa mieltä ja toinen puolestaan osittain eri mieltä.

6.3 Huoltajien kokemukset kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä koulupoissaoloihin liittyvässä toiminnassa

Kyselyyn vastanneilta huoltajilta pyrittiin selvittämään millaiseksi he kokevat yhteistyön koulun kanssa koulupoissaoloihin liittyvässä toiminnassa neljän eri väittämän avulla. Näitä väittämiä olivat *“mielipiteitani ja toiveitani on haluttu kuulla lapseni asioissa”, “yhteydenpito koulun kanssa on sujuvaa myös koulupoissaoloja koskevissa asioissa”, ”koen, että voin matalalla kynnyksellä kääntyä koulun puoleen lapseni poissaoloja koskevissa asioissa”* sekä *“minulle jäi palaverin jälkeen tunne, että olen tullut huomioduksi ja koen olevani osallinen lapseni asioissa sekä tukitoimien suunnittelussa”*. Edellä kuvattujen väittämien vastaukset vastausprosentteineen ovat kuvattuna kuviossa 7 (s.50). Väittämiin vastasi 170 huoltajaa ja vastausten perusteella valtaosa huoltajista oli tyytyväisiä yhteistyöhön koulun kanssa, sillä

muun muassa 77,10 prosenttia vastaajista koki voivansa kääntyä koulun puoleen matalalla kynnyksellä poissaoloihin liittyvissä asioissa.

Eniten hajontaa ilmeni kysymyksissä koskien huoltajien osallisuuden tunnetta, sillä 5,40 prosenttia oli täysin eri mieltä ja 6,60 prosenttia osittain eri mieltä siitä, että heidän mielipiteitään ja toiveitaan on haluttu lapsen asioissa kuulla. Lähes 65 prosenttia vastaajista koki kuitenkin tulleen kuulluksi näissä asioissa. Viimeisessä väittämässä koskien tunnetta varhaisen puuttumisen palaverin jälkeen, 5,80 prosenttia huoltajista oli eri mieltä väittämän kanssa ja puolestaan 65,20 prosenttia täysin samaa mieltä siitä, että he ovat tulleet lapsensa asioissa huomioiduiksi.

KUVIO 7. (n=170) Kyselyn väittämät huoltajien kokemuksista kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä koulupoissaoloihin liittyvässä toiminnassa.

Erot huoltajien palaveriin osallistuneiden ja ei osallistuneiden huoltajien välillä

Koska vain 14,70 prosenttia edellä mainittuihin väittämiin vastanneista huoltajista oli kertonut osallistuneensa varhaisen puuttumiseen palaveriin, haluttiin osana tutkimuskysymystä myös selvittää, eroavatko näiden huoltajien kokemukset yhteistyöstä koulun kanssa verraten niihin

huoltajiin, jotka eivät ole palaveriin osallistuneet. Alla olevissa taulukoissa 5–8 on eriteltynä molempien ryhmien vastausprosentit väittämä kerrallaan. Ensimmäisessä taulukossa 5 on kuvattu huoltajien kokemuksia siitä, kokevatko huoltajat, että heidän mielipiteitään ja toiveitaan on haluttu lapsensa asioissa kuulla. Suhteutettuna vastaajamääriin palaveriin osallistuneilla huoltajilla on enemmän hajontaa siinä, ovatko he olleet väitteen kanssa *täysin eri* vai *täysin samaa mieltä*. Näistä huoltajista suhteellisesti suurempi määrä oli yhtä mieltä väitteen kanssa, mutta kokonaiskuvassa palaveriin ei osallistuneet huoltajat olivat enemmän joko *osittain* tai *täysin samaa mieltä* tässä väittämässä. Palaveriin osallistuneet huoltajat kokivat siis enemmän, että heidän mielipiteitään oli kuultu, mutta myös useammat kokivat, etteivät tulleet kuulluiksi. Vastausten hajonta eli mielipide kuulluksi tulemisesta jakautui siis voimakkaasti molempiin ääripäihin.

TAULUKKO 5. Palaveriin osallistuneiden ja ei osallistuneiden huoltajien erot kyselyn väittämässä: Mielipiteitäni ja toiveitani on haluttu kuulla lapseni asioissa.

	1 täysin eri mieltä	2 osittain eri mieltä	3 osittain samaa mieltä	4 täysin samaa mieltä
Palaveriin osallistuneet (n=25)	12,50%	4,20%	8,30%	75%
Ei palaveriin osallistuneet (n=145)	4,2%	7,0%	26,6%	62,2%

Huoltajien kokemukset yhteydenpidon sujuvuudesta lapsen koulupoissaoloja koskevissa asioissa sekä palaveriin osallistuneet että ei osallistuneet huoltajat olivat valtaosin tyytyväisiä yhteydenpidon toimivuuteen. Palaveriin osallistuneet huoltajat olivat lähes 90 prosenttisesti samoilla linjoilla väitteen kanssa, kun taas palaveriin ei osallistuneiden huoltajien vastauksissa oli tässä suhteessa hieman enemmän hajontaa (ks. taulukko 6, s.52).

TAULUKKO 6. Palaveriin osallistuneiden ja ei osallistuneiden huoltajien erot kyselyn väittämässä: Yhteydenpito koulun kanssa on sujuvaa myös koulupoissaoloja koskevissa asioissa.

	1 täysin eri mieltä	2 osittain eri mieltä	3 osittain samaa mieltä	4 täysin samaa mieltä
Palaveriin osallistuneet (n=25)	4,0%	8,0%	0,0%	88,0%
Ei palaveriin osallistuneet (n=145)	2,0%	8,3%	21,4%	68,3%

Väittämässä koskien kokemusta siitä, voiko huoltaja kääntyä matalalla kynnyksellä koulun puoleen koulupoissaoloja koskevissa asioissa, molemmat vastaajaryhmät olivat väitteestä lähes samaa mieltä. Palaveriin osallistuneet huoltajat olivat kokonaiskuvassa enemmän samaa mieltä väitteen kanssa, sillä vain 4,0 prosenttia vastasi olevansa täysin eri mieltä, mutta kukaan ei vastannut olevansa *osittain samaa mieltä*. Sen sijaan ei palaveriin osallistuneista huoltajista 6,9 prosenttia oli väitteestä *osittain eri mieltä*, mutta vain 2,1 prosenttia vastanneista *täysin eri mieltä*. Valtaosa molempien ryhmien vastaajista oli kuitenkin väitteen kanssa *täysin samaa mieltä* kokien, että koulun puoleen matalalla kynnyksellä kääntyminen koulupoissaolo asioissa on mahdollista (ks. taulukko 7).

TAULUKKO 7. Palaveriin osallistuneiden ja ei osallistuneiden huoltajien erot kyselyn väittämässä: Koen, että voin matalalla kynnyksellä kääntyä koulun puoleen lapseni koulupoissaoloja koskevissa asioissa.

	1 täysin eri mieltä	2 osittain eri mieltä	3 osittain samaa mieltä	4 täysin samaa mieltä
Palaveriin osallistuneet (n=25)	4,0%	0,0%	12,0%	84,0%
Ei palaveriin osallistuneet (n=145)	2,1%	6,9%	15,2%	75,8%

Molempiin vastaajaryhmiin kuuluneet huoltajat olivat valtaosin *täysin samaa mieltä* väitteessä koskien huomioiduksi tulemisen sekä osallisuuden kokemuksen tunnetta varhaisen puuttumisen palaverin jälkeen. Väittäjä saattoi olla harhaanjohtava niille huoltajille, jotka eivät olleet palaveriin osallistuneet, joten tämän väittämän kohdalla ei palaveriin osallistuneiden huoltajien vastaukset eivät ole täysin vertailukelpoisia. Positiivista palaveriin osallistuneiden huoltajien kohdalla oli, että heistä lähes 80,0 prosenttia oli väitteen kanssa *täysin samaa mieltä*. Samalla on kuitenkin huolestuttavaa, että palaveriin osallistuneista huoltajista lähes kymmenesosa (8,30 %) oli kuitenkin väittämästä *täysin eri mieltä* (ks. taulukko 8).

TAULUKKO 8. Palaveriin osallistuneiden ja ei osallistuneiden huoltajien erot kyselyn väittämässä: Minulle jäi palaverin jälkeen tunne, että olen tullut huomioiduksi ja koen olevani osallinen lapseni asioissa sekä tukitoimien suunnittelussa.

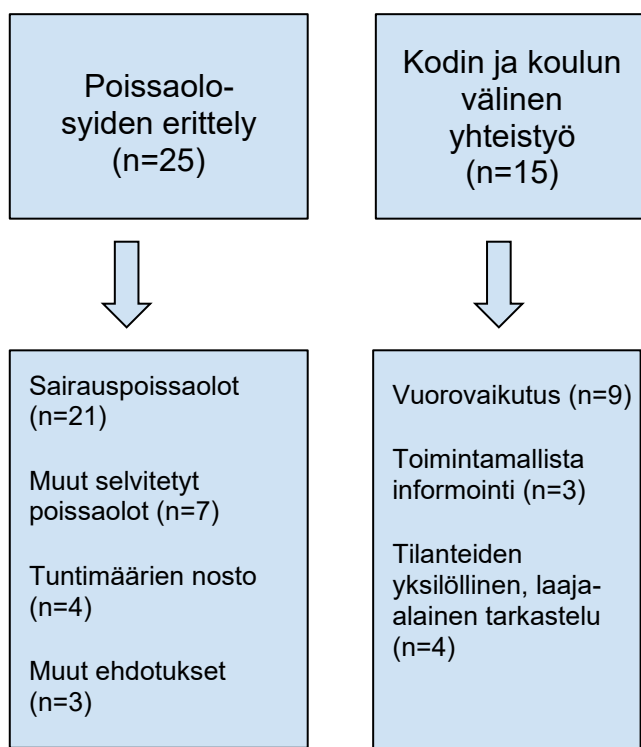
	1 täysin eri mieltä	2 osittain eri mieltä	3 osittain samaa mieltä	4 täysin samaa mieltä
Palaveriin osallistuneet (n=25)	8,3%	4,2%	8,3%	79,2%
Ei palaveriin osallistuneet (n=145)	5,2%	5,3%	27,2%	62,3%

6.4 Huoltajien kehitysehdotukset varhaisen puuttumisen malliin

Kyselylomakkeen lopussa huoltajilta kysyttiin avoimen kysymyksen avulla, millaisia kehitysehdotuksia heillä olisi varhaisen puuttumisen mallin kehittämistä ajatellen. Vastauksia tähän avoimeen kysymykseen saatiin 51 eli kyselyyn vastanneista huoltajista kehitysehdotuksia antoi 28 prosenttia vastaajista. Näistä vastauksista kahdeksaa ei huomioitu, sillä 1 niistä oli tyhjä ja muissa todettiin eri tavoin, ettei huoltajalla ole antaa kehitysehdotusta mallista. Vastaukset analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin avulla teemoittelemalla, jonka pohjalta esiin nousi 2 pääteemaa koskien mallin kehittämistä. Yhdessä vastauksessa saattoi olla nostettuna useampia alateemoja, jotka kaikki huomioitiin teemoittelussa. Vastauksissa

nousi esille myös muita kuin itse mallin kehittämiseen liittyviä teemoja, jotka on esitelty huoltajien mainitsemien kehitysehdotusten jälkeen (ks. kuvio 9 s.58).

Vastausten analysoinnissa esiin nousseet pääteemat kehitysehdotuksista olivat poissaolo syiden erittely (n=25) sekä kodin ja koulun välinen yhteistyö (n=16). Kuviossa 8 on esitelty pääteemat sekä niiden sisällyttämät alateemat, joita vastauksissa nousi esille. Eniten kehitysehdotuksia sai yläteemaksi muodostunut poissaolosyiden erittely (n=25), mikä sisällyttää alateemat sairauspoissaolot, muut selvitettyt poissaolot, tuntimäärien nosto sekä muut ehdotukset. Toiseksi yhdistäväksi pääteemaksi aineiston analysoinnissa muodostui kodin ja koulun välinen yhteistyö (n=15), joka sisältää alateemoina vuorovaikutuksen lisäämisen, toimintamallista informoinnin sekä tilanteiden yksilöllisen, laaja-alaisen tarkastelun. Seuraavaksi esitellään vastauksista muodostuneet yläteemat sekä niihin kuuluvien avointen vastausten sisältöä alateema kerrallaan esimerkkejä hyödyntäen.

KUVIO 8. (n=51) Huoltajien kehitysehdotuksia varhaisen puuttumisen toimintamallin kehittämiseen teemoittain.

Yläteema poissaolosten erittely alateemoineen

Huoltajien kehitysehdotuksissa nousi eniten esille toive siitä, että poissaolot eriteltäisiin selvästi selvitettyihin ja selvittämättömiin poissaoloihin, joilla viitattiin useissa vastauksissa selvitettyihin, niin sanottuihin **tavallisiin sairaspoissaoloihin**. Selvitetystä syystä kertyviin poissaoloihin puuttuminen ilmaistiin useissa vastauksissa olevan tarpeetonta ja sairauspöissaoloista kertyvien hälytysrajatuntien tulevan hyvin nopeasti täyteen. Muutamissa vastauksissa nousi esiin myös tulkinta siitä, että lapsi tulisi lähettää kouluun sairastumisesta huolimatta, jotta poissaolotuntien täyttymiseltä vältyttäisiin.

“Varhaisen puuttumisen mallissa pitäisikin mielestäni erotella lintsaukset muista tapauksista. Mielestäni pitää puuttua jo selvästi aiemmin, jos lapsi lintsaten ilman vanhemman selvitystä on pois oppitunneilta, etenkin jos on kuitenkin osan päivää koulussa. Yksikin lintsattu tunti on liikaa ja 50 omaehtoista poissaoloa on jo kaava, jota ehtii kehittää monta viikkoa ennen yhteydenottoa kotiin. Varhaisesta puuttumisesta ei mielestäni voi enää siinä vaiheessa puhua.

Jos taas ensin on flunssaa ja sitten vatsatautia ja näistä kertyy ne n. 10 pvää poissaoloja koulusta, ei ole mitään tarvetta toimenpiteisiin. Kouluterkkari ei pysty mitään sellaista perheelle tekemään, että tämän tyliset poissaolot vähenisi. Ei myöskään pitäisi antaa sellaista kuvaa, että oikeastaan parempi olisi mennä kouluun alkavissa flunssaoireissa tai toipilaana, ettei vaan kertyisi niitä poissaolotunteja ja jouduta ottamaan yhteyttä.”

Seitsemässä vastauksessa nousi esille myös toive siitä, ettei myöskään **muita selvitettyjä poissaoloja**, kuten anottuja lomia tai koulun toimintaan liittyviä erikoispäiviä laskettaisi poissaolotunneiksi.

”Resursseja voisi käyttää järkevämminkin kuin kymppinoppilaan järjestötoiminta-, matematiikkakilpailu- ja sairaspöissaoloja pohtiessa. Wilmamerkinnet koulun toimintaan liittyvistä poissaoloista tunneilta tuntuvat myös turhilta.”

”Tuntuu kovin kaavamaiselta, että puuttumisraja poissaolojen suhteen on sama poissaolon syystä riippumatta. Jos poissaolot koostuvat esim osallistumisesta metsävisaan ja matikkakisaan tai koulutuspäivistä liittyen aktiivisuuteen järjestötoiminnassa ja koulu näistä poissaoloista huolimatta sujuu, ei ole mitään ongelmaa jonka äärelle pitäisi istua palaveeraamaan.”

Neljässä vastauksessa nousi esille myös toive 50 poissaolotunnin **hälytysrajan nostosta**, sillä yleisesti ottaen huoltajat kokivat sen tulevan nopeasti täyteen jo tavallisilla sairauspoissaoloilla. Yhdessä vastauksessa nostettiin esiin myös huoli siitä, miten poissaolojen määrää tulisi tulkita pienempien oppilaiden kohdalla eri tavoin, sillä koulupäivien ollessa lyhyempiä kertyneet poissaolotunnit tarkoittavat samalla myös useampia poissaolopäiviä.

”Tuntimäärät isommiksi. Viikon korona ja kahden päivän toinen sairauspoissaolo ja tuntimäärä täynnä koko lukuvuodelle...”

Muut esille nousseet kehitysehdotukset poissaolosyiden erittely -teeman alla liittyivät opettajien eriäviin kirjauksiin sekä turhaksi koettuun byrokratiaan, jonka koettiin kuormittavan opettajia.

”Automaattimallit pois, turhaa byrokratiaa, jos X tuntia poissaoloa tulee täyteen ja ne on selvitetty jo (sairaus, loma, ...)”

”...Malli itsessään on ihan ok, jos edellä mainitusti turhia palavereita ei pidetä. Kuitenkin malli edellyttää myös koulun puolelta poissaolojen oikeita kirjauksia. Toisen lapsen kohdalla etukäteen anottu vapaa jäi opettajalta kirjaamatta, samoin tukioppilastyössä vietetyt tunnit jolloin näytti siltä, että vanhemman kirjaamia poissaoloja ilman selkeää syytä olikin paljon. Luokanvalvojissa on suuria eroja, toiset sääntillisempiä kuin toiset...”

Yläteema kodin ja koulun välinen yhteistyö alateemoineen

Toiseksi pääteemaksi huoltajien vastauksissa nousivat kehitysehdotukset koskien kodin ja koulun välistä yhteistyötä, jossa eniten esille nousivat ehdotukset **vuorovaikutuksen lisäämisestä**. Näissä vastauksissa korostettiin muun muassa yhteydenpidon merkitystä, määrää, laatua ja intensiivisyyttä tilanteissa, joissa huoli lapsen koulunkäynnistä on herännyt. Yksi huoltaja nosti esiin toiveen olla koulun yhteydenpidosta molempiin huoltajiin.

”Koulun edustajien tulee kuunnella mitkä kaikki tekijät perheen mielestä poissaoloihin vaikuttavat. Perhe viime kädessä tekee päätökset, mutta on hienoa, jos koulu pystyy tarjoamaan / ehdottamaan erilaisia, yksilöllisiä tukitoimia. Mahdottomia "temppeja" en kaipaa. Yhteisymmärryksessä keskustelua,

tarvittaessa hieman pohdinta aikaa. Selkeä aikataulu, jos joku asia / tukitoimi päätetään käynnistää. Epämääräisyys ei ole hyvä asia.”

2Keskustelua miten koulussa sujuu. Ei tule muuta viestiä kuin Wilma-merkinnät. Millainen lapseni on muita kohtaan, millainen on luokan lasten henki, miten opettaja näkee kokonaisuuden, mitä koulussa tapahtuu... syitä runsaille poissaoloille. Tukea lapsen hyvinvointiin muullakin tavalla kuin sillä että vanhempi kyselee lapselta miten menee.”

Kahdessa kodin ja koulun välisen vuorovaikutuksen lisäämistä sähköistä lomaketta hyödyntäen poissaolotilanteiden kartoituksessa.

”Mietin että olisiko tarpeellista jos vanhemmille tai nuorelle itselleen menisi esim kysely jossa kartoitettaisiin, että voiko somaattisten oireiden taustalla olla myös psyykkisiä kuormitustekijöitä? Lapsi itse voi kokea vatsakipua joka voidaan olettaa vatsataudiksi mutta sen taustalla onkin jokin muu asia. Stressiä tai ahdistusta. Erityisesti nuorten kohdalla olisi hyvä herätellä heitä ja kysellä täytyvätkö perusasiat, riittävä uni, syöminen, liikkuminen, jos esim näitä poissaoloja kertyy. Onko kotona ja koulussa turvallisia aikuisia joille kertoa asioista. Nämä voisi olla ennen kuin ryhdytään suurempiin toimiin. Toki kaikki toimenpiteet eivät olet kovin selviä koska en ole näissä tapaamisissa ollut.”

Muutamissa vastauksissa (n=4) huoltajat ilmaisivat toiveen siitä, että lapsen tilannetta osattaisiin koulussa **tarkastella yksilöllisesti ja tarpeeksi laaja-alaisesti**. Näissä vastauksissa nousi esiin esimerkiksi toive siitä, ettei kroonisesti sairasta lasta verrattaisi perusterveisiin lapsiin.

”Hyvä toimintamalli. Perussairauksia sairastavan kohdalla tuntuu toisinaan turhauttavalta saada ”turhia” tsekkaukspuheluita, kun syy on ilmiselvä. Toki tämä antaa mahdollisuuden keskustella opettajan kanssa perussairaudesta vaikutuksista koulunkäyntiin sekä miten koulu voisi paremmin tukea tässä. Tämä on kuitenkin usein hankalaa ja koulun toiminta antaa ymmärtää, että kaikkia sairauksia ei pidetä ”riittävinä” syinä poissaoloille.”

”Otettaisiin lapsen mahdolliset perussairaudet huomioon, sekä kuunneltaisiin ja arvostettaisiin psykologin arviota lapsen oppimiskyvystä. Eikä aina oletettaisi ,että vanhemmat eivät tajua, milloin lapsi on kipeä ja milloin lapsi huojaa olevansa kipeä.”

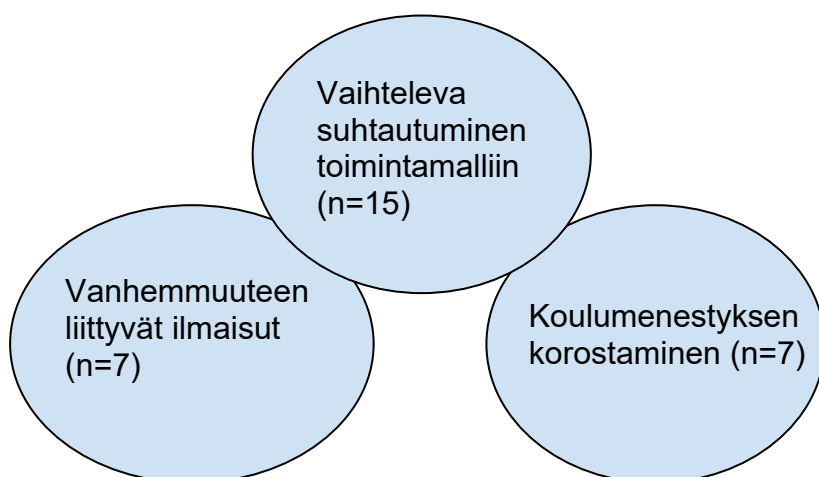
Kolmessa vastauksessa esiin nostettiin myös toive **informoida huoltajia enemmän** varhaisen puuttumisen toimintamallista. Näiden ehdotusten lisäksi ilmaistiin muuna ehdotuksena esiin toive, että tiedonkulkua myös opetushenkilöstön ja oppilashuollon välillä tehostettaisiin.

“Infota huoltajia enemmän, niin että jokainen tietää että missä menee ns. Yhteydenottojen raja, ensimmäinen kun ollut pois 30h jne. Ettei asiat tule yllätyksenä että miksi koulusta ollaan yhteydessä..”

“Varhaisen puuttumisen malli on toimiva. Tiedonkulkua opetushenkilöstön ja oppilashuollon välillä tulisi vielä vahvistaa ja tukevoittaa. Vanhemmille tiedotusta säännöllistä ja selventää, sekä korostaa seurantamallin tarkoitusta oppilaan kouluun sitouttamisen kannalta.”

Muita avoimista vastauksista esiin nousseita teemoja

Huoltajien avoimissa vastauksissa koskien varhaisen puuttumisen toimintamallin kehittämistä, nousi esiin myös muita toistuvia teemoja, jotka eivät kuitenkaan liittyneet varsinaisesti itse kehitysehdotuksiin. Esiin nousseet teemat olivat koulupoissaolojen kannalta mielenkiintoisia, joten nämä ilmaisut teemoiteltiin muiksi esiin nousseiksi teemoiksi. Näitä teemoja ovat vanhemmuuteen liittyvät ilmaisut, koulumenestyksen korostaminen sekä vaihteleva suhtautuminen toimintamalliin, joka jakautuu maininnoissa sekä positiivisiin (n=8) että negatiivisiin (n=7) ilmauksiin toimintamallin suhteen. Nämä teemat ovat kuvattuna alla olevassa kuviossa 9, jonka jälkeen teemojen sisältöä avataan esimerkkien kautta.

KUVIO 9. Muita huoltajien vastauksissa esiin nousseita teemoja kysymyksestä: Millaisia kehitysehdotuksia sinulla on huoltajana varhaisen puuttumisen toimintamalliin?

Muita esille nousseita teemoja: vaihteleva suhtautuminen toimintamalliin

Erityisesti kehitysehdotusten poissaolojen erittelyyn liittyvissä vastauksissa nousi usein esille ilmaisu siitä, ettei palaveria pidettäisi turhaan. Osassa näistä vastauksista huoltajat kertoivatkin, ettei palaveria ole heidän lapsensa poissaolojen takia pidetty ollenkaan ja korostettiin sitä, miten opettaja on ymmärtänyt palaverin olevan heidän tilanteessaan turha toimenpide. Tämän tyyppisiä niin sanottuja negatiivisempia suhtautumistapoja toimintamalliin ja erityisesti varhaisen puuttumisen palaveria kohtaan löytyi useammasta vastauksesta (n=7).

“Lapseni sairastuu helposti flunssaan, ja oireet hänellä kestävät tyyppillisesti pitkään, jolloin tästä kertyi poissaoloja. Muuten lapsen koulu sujuu erinomaisesti eikä kenelläkään ollut mitään huolta asiassa. Koin yhteydenoton turhaksi, kuten varmasti yhteyttä ottanut opettajakin. Ymmärrän kyllä, että on oppilaita, joille prosessista on hyötyä.”

“En koe henkilökohtaisesti poissaolomallia alakoulussa juurikaan tarpeelliseksi. Suuriin määriin poissaoloja tulee puuttua, mutta alakoulussa opettaja tuntee oppilaat ja on joka tapauksessa yhteydessä huoltajiin. Lapsellani on viime lukuvuonna täyttynyt 50 tuntia, mutta opettaja ei ollut yhteydessä kotiin. Kyseessä oli satunnaiset sairastelut, joista tuntimäärä täyttyi.”

“50 tunnin poissaolo käytäntö on ihan höpöhöpö juttu sellaisen lapsen kohdalla jonka poissaolot tulevat sairastamisesta. Sairaspäiviä ei tarvitse olla montaa kun luku jo täyttyy. Onneksi on ymmärtäväisiä opettajia jotka kertovat etukäteen että poissaolot täyttyvät mutta ei huolta.”

Huoltajat toivat vastauksissa esiin myös positiivista suhtautumista ja tyytyväisyyttä varhaisen puuttumisen toimintamallin olemassaoloon. Muutamissa vastauksissa huoltajat ilmaisivat ymmärtävänsä miksi toimintamallia tarvitaan, vaikkeivat kokisi sitä oman lapsensa kohdalla tarpeelliseksi.

”Mielestäni on hyvä että asioihin puututaan matalalla kynnyksellä ja perhettä kuunnellaan ja tarjotaan / ehdotetaan tukitoimia”

”...Koin yhteydenoton turhaksi, kuten varmasti yhteyttä ottanut opettajakin. Ymmärrän kyllä, että on oppilaita, joille prosessista on hyötyä.”

Muita esille nousseita teemoja: vanhemmuuteen liittyvät ilmaiset

Vanhemmuuteen liittyvien ilmauksien teema muodostui teemoittelussa vastauksista, joissa nousi esille esimerkiksi huoltajan kokema syyllistäminen tai epäluottamus koulun puolelta huoltajan arviointikykyyn poissaolojen suhteen.

”Tämä nykyinen järjestelmä on todella huono. Syyllistetään vanhempia jos lapsi ollut sairaana”

”50 tunnin raja tuntuu aivan naurettavalta, jos kaikki poissaolot ovat selvitettyjä sairauspoissaoloja. Lähes kaikilla lapsilla tulee vuoden aikana sen verran poissaoloja ja pelkään, että yhteydenotoista tulee mekaanisia ja opettajaa kuormittavia sen sijaan, että keskityttäisiin lapsiin, joiden poissaoloista on oikeasti huolta. Vaikka tiedän, että opettajan on pakko ottaa yhteyttä, se tuntuu silti epäluottamuslauseelta. Vastaavasti itse opettajana työskennellessäni poissaoloyhteydenottojen yhteydessä huolehtivat vanhemmat ovat ilmaisseet loukkaantumista siitä, että heihin ei luoteta.”

Näiden ilmausten lisäksi kahdessa vastauksessa tuotiin esiin myös toisenlaisia vanhemmuuteen liittyviä ilmauksia. Toisessa vastauksessa huoltaja koki koulupoissaoloihin vaikuttavaksi tekijäksi vanhempien kovemman kurin ja toisessa vastauksessa tällaiseksi tekijäksi koettiin vanhemmille tiedottaminen lasten häiriökäyttäytymisestä.

”Kovempi kuri vanhemmille. Lapsen velvollisuus on käydä koulua ja vanhemman velvollisuus on huolehtia, että lapsi on aamuisin koulunkäyntikuntoinen. Raja siihen, kuinka pitkään vanhempi voi selitellä asioita, jos opettaja ja rehtori ovat eri mieltä asioiden kulusta vanhempien kanssa.”

”Häirikkö lasten vanhemmille infottaisiin herkemmin lasten käytöksestä. Esim. Jotta voitaisiin nostaa lääkitystä.”

Muita esille nousseita teemoja: koulumenestyksen korostaminen

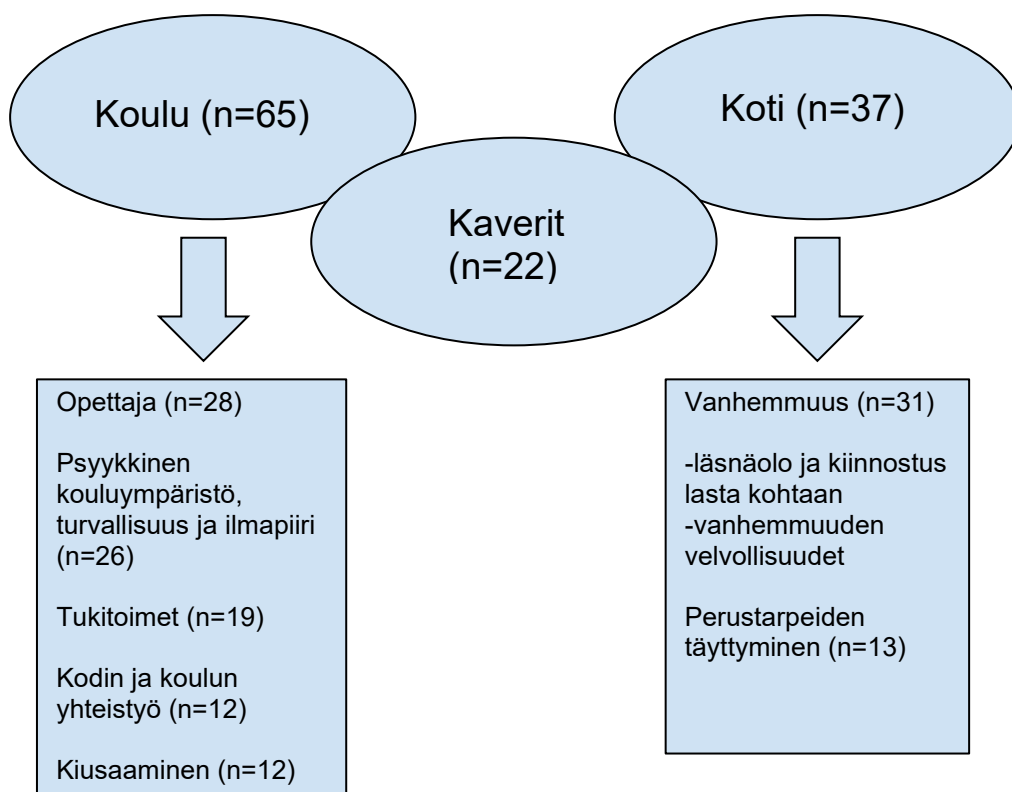
Viimeisenä muuna esille nousevana teemana useassa vastauksessa toistui lapsen koulumenestyksen korostaminen. Näissä vastauksissa huoltajat ilmaisivat esimerkiksi, että oppilaan koulupoissaolotilannetta tulisi arvioida myös koulumenestyksen kautta ajatuksena, etteivät poissaolot aiheuta huolta, mikäli koulussa sujuu muuten hyvin. Resurssien käyttäminen hyvin koulussa menestyvien oppilaiden poissaolojen selvittämiseen koettiin myös muutamissa vastauksissa turhaksi.

”Resursseja voisi käyttää järkevämminkin kuin kymppinoppilaan järjestötoiminta-, matematiikkakilpailu- ja sairaspoissaoloja pohtiessa. Wilmamerkinnet koulun toimintaan liittyvistä poissaoloista tunneilta tuntuvat myös turhilta.”

”Jos poissaolot johtuvat vanhempien ilmoittamista sairauspäivistä ja/tai anotuista lomapäivistä, on turhaa kuluttaa kenenkään aikaa pitämällä aiheesta palaveria ja se on hyvin huomioitu. Asia on koulun puolesta kuitattu ja mukaan on lisätty lausunto oppilaan hyvästä koulumenestyksestä. Jos koulu sujuisi huonosti, palaverille olisi varmasti aihetta.”

6.5. Huoltajien näkemykset kouluun kiinnittymiseen vaikuttavista tekijöistä

Huoltajilta kysyttiin kehitysehdotusten lisäksi, mitkä tekijät heidän mielestään vaikuttavat eniten lapsen positiiviseen kouluun kiinnittymiseen. Tähän avoimeen kysymykseen vastasi 78 huoltajaa, joiden vastaukset kategorisoitiin teemoittelussa kolmen pääteemaan alle. Näitä pääteemoja olivat koulu (n=65), koti (n=37) sekä kaverit (n=22). Kaverit -teema linkittyy myös osaksi näitä kahta muuta pääteemaa, sillä lapsen sosiaalisten suhteiden merkitystä koskevat ilmaisut nousivat esiin sekä koulua että vapaa-aikaa koskevissa vastauksissa eikä sitä ole tästä syystä avattu teemana erikseen auki. Seuraavalla sivulla olevassa kuviossa on esitelty teemat alaluokkineen kouluun kiinnittymiseen vaikuttavista tekijöistä huoltajien näkökulmasta.

KUVIO 10. (n=78) Huoltajien näkemykset kouluun kiinnittymiseen vaikuttavista tekijöistä teemoiteltuna ylä- ja alateemoiksi.

Kouluun kiinnittävät tekijät: yläteema koulu sekä sen alateemat

Koulu pääteeman alla vastauksissa nousi vahvimmin esille **opettajan** merkitys lapsen kouluun kiinnittymisen kannalta. Näissä vastauksissa korostettiin opettajan persoonallisten ominaisuuksien merkitystä, kohtaamisen ja hyvän huomaamisen taitoja sekä opettajan ja oppilaan välisen hyvän kemian merkitystä. Myös luotettavien aikuisten sekä pysyvien rutiinien merkitys nousi vastauksissa esille.

”Opettajan ymmärrys lasta ja piirteitä kohtaan. Kaikkein tärkeintä on että opettajan ja oppilaan välinen yhteys pelaa. Tässä ollut hiukan puutteita mutta lapseni on vielä ainakin mennyt kouluun mielellään.”

”Luotettavien aikuisten läsnäolo. Lapsi tietää kenet tapaa koulussa, iltapäiväkerhossa ja kumpi vanhemmista on kotona vastassa/auttaa läksyissä. Koko lukuvuoden samana pysyvä lukujärjestys helpottaa rutiineihin orientoitunutta lasta ja helpottaa mm. itsenäisiin aamuihin harjoittelua.”

Useissa vastauksissa esille nousi myös toive siitä, että opettaja kohtelee kaikkia tasavertaisesti. Alla olevassa lainauksessa myös esimerkki toiveesta opettajan kykyyn reflektoida omaa toimintaansa sekä kykyyn suhtautua ja tarkastella oppilaan tilannetta yksilöllisesti:

*”-opettajien aito halu olla läsnä ja kuulla lasten äänet, tunteet ja ajatukset:
pysähtyminen lapsen äärelle*

- *opettajien oman toiminnan kriittinen tarkastelu, väärrien tulkintojen välttäminen*
- *opettajien aito halu ottaa selville toiminnan taustalla vaikuttavia juurisyitä ilman lapsen tai vanhempien syylistämistä*
- *vanhemmat/perhe pyrkii osaltaan huolehtimaan edellä mainituista asioista*
 - *opettaja, joka olisi kaikille oppilaille tasapuolinen (kohtelisi heitä tasavertaisesti), hyvä luokkahenki”*

Lähes yhtä paljon kuin opettajaan liittyvä mainintoja, nousi vastauksissa esiin myös erityisesti **psykkisen kouluympäristön, turvallisuuden sekä ilmapiirin** merkitys niin koko koulun kuin luokkahengenkin tasolla.

”Koulun yhteisöllisyys, opettajien ja muun henkilökunnan kohtaaminen- tunne että olen tärkeä, kaveriasiat, sopiva määrä läksyjä eli niin, että kun ne on osannut tehdä, on turvallinen olo tulla kouluun.”

”Turvallinen kouluympäristö. Sitä ei ole nyt onnistuttu hänelle tarjoamaan, vaan kiusaaminen on jatkuvaa.”

”Luokkahenki. Opettajan ja oppilaan vuorovaikutus”

Tärkeänä teemana nousi myös ajan hengen mukainen arvomaailma, joka vastauksena ryhmiteltiin kuulumaan tämän teeman alle vastauksen edustaessa koulun arvoilmapiirin merkitystä.

”Erilaisuuden hyväksyminen, koulun arvojen päivittäminen vuodelle 2023, sukupuolinormatiivisuuden jatkuva alleviivaus, monimuotoisuuden hyväksyminen, vanhojen pinttyneiden tapojen ylläpito. Opettajille pakollinen vaatimus päivittää itsensä nykynuorten elämästä perille (some yms.) Nykynuorten muodin ymmärtäminen, ulkonäön kommentoinnin lopettaminen. Hyvien käytöstapojen

peräänkuuluttaminen, keskusteleva mutta jämäkkä ote lapsiin. Laajempi ymmärtäminen erilaisuuteen”

Huoltajien vastauksissa nousi vahvasti esille **tukitoimien** merkitys kouluun kiinnittymistä tukevana tekijänä. Vastauksissa tuotiin ilmi monia erilaisia yksittäin mainittuja tukitoimia, joista esimerkkejä alla. Näissä vastauksissa korostui myös oppilaan yksilöllinen huomiointi ja tuen tarpeiden suunnittelu yksilöllisten tarpeiden mukaisesti sekä oppilaiden erilaisuuden huomioiminen tässä mielessä.

”Kaikkien lasten säännöllistä koulunkäyntiä tukee:

- Oppilaiden yksilöllinen huomioiminen koulun käymisen ja siihen liittyvien valmiuksien/kykyjen suhteen.*
- Valtakunnallisesti yhden mukaisesti toteutuva lakisääteisten tukitoimien todellinen käyttäminen/käyttöönottoaminen/mahdollisuus ottaa lakisääteiset tukitoimet käyttöön kunnasta ja koulusta riippumatta.*
- Pienempien ryhmien muodostaminen opetuksessa oppilaan osaamistason mukaisesti.*
- Numeroarvosanoista luopuminen ainakin ala-asteen osalta.*
- Lisää avustajia kouluihin pienryhmätoiminnan tukemiseksi*
- Koko kouluhenkilökunnan yhdenmukainen kouluttaminen erilaisista oppimista vaikuttavista tekijöistä/haasteista ja keinoista niiden purkamiseksi/vähentämiseksi luokka tilanteissa.*

Lapseni lukihäiriön jatkuva huomioonotto opetuksessa tuntuisi olevan helpoin keino pitää koulunkäynnin aiheuttama ylimääräinen kuormitus minimissä.”

Kodin ja koulun välisen yhteistyön nähtiin vaikuttavan positiivisella tavalla kouluun kiinnittymiseen, minkä suhteen toivottiin muun muassa vahvaa viestintää. Yhdessä vastauksessa nousi esille kehitysehdotuksissa noussutta vanhemmuuden teemaa mukaillen se, ettei huoltajiin kohdistettaisi koulun suunnalta syyllistävää puhetta. Alla olevassa lainauksessa näkyvillä esimerkkejä edellistä kohtaa jatkaen sekä toivotuista tukitoimista että siitä, ettei lapsesta viestittäisi Wilmaan negatiivisia asioita.

”Kuormituksen vähentäminen, tukitoimet; lyhennetyt koulupäivät, läksyttömyys, välipala mahdollisuus myös lyhyisiin päiviin. Negatiivisten asioiden päivittäinen

raportointi Wilmaan voisi loppua, varsinkin jos lapsen haasteet ovat opettajien tiedossa. Erilaisuuden ymmärtäminen, se että kaikki eivät kestä sosiaalista kanssakäymistä/esiintymistä/ryhmätöitä yms!”

”Hyvä yhteistyö ja viestintä koulun ja kodin välillä. Lapsen yksilöllinen kohtaaminen sekä koulussa että kotona.”

”Perhe, rutiinit ja koulun avoin yhteistyö(ei syyllistämistä)”

Kiusaaminen oli myös toistuva teema huoltajien vastauksissa erityisesti liittyen kouluympäristön turvallisuuteen ja henkeen. Huoltajat toivoivat systemaattista puuttumista kiusaamiseen heti sitä havaitessaan.

”Mukavat opettajat ja koulutoverit sekä kiusaamiseen puuttuminen jo erittäin varhaisessa vaiheessa”

”Turvallinen kouluympäristö. Sitä ei ole nyt onnistuttu hänelle tarjoamaan, vaan kiusaaminen on jatkuvaa.

Kouluun kiinnittävä tekijät: yläteema koti ja sen alateemat

Huoltajia itseään koskevissa ilmauksissa vastaajat toivat esiin **vanhemmuuden vaatimuksia ja velvollisuuksia**. Vastauksissa pohdittiin hyvän vanhemmuuden merkitystä lapsen koulunkäynnin kannalta, mikä näkyy muun muassa kiinnostuksena lasta, hänen kuulumisiaan ja koulunkäyntiään kohtaan sekä lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista huolenpitona.

”Vanhempien tuki ja läsnäolo, kiinnostuminen lapsen koulunkäynnistä. Se että lapselle tulee se tunne että koulu, opettaja ja koti ovat samaa mieltä koulun käynnistä ja sen merkityksestä”

”Se että olen hyvä vanhempi. Lapsella on velvollisuuksia, samoin minulla, koska olen lapsia hankkinut.”

”Kodin osallisuus ja päivittäinen kiinnostus lapsen koulunkäyntiin, lapsen kännykän käytön poisrajaaminen yöaikaan, huoltajien läsnäolo kotona ja lapsen elämässä”

Vanhemmuutta käsittelevissä ilmauksissa yhdeksi toistavaksi teemaksi nousi myös huoltajien asenne ja muu suhtautuminen koulua kohtaan. Tämä ilmeni vastauksissa esimerkiksi

samanlaisen asenteen opettamisessa lapselle esimerkiksi koulunkäyntiin liittyvien vastuiden ja velvollisuuksien kautta. Näissä vastauksissa korostui kasvatuksellinen näkökulma.

”Kotona korostamme koulun tärkeyttä, ja lapsemme ovat sen sisäistäneet hyvin. Molemmat ovat erittäin motivoituneita ja käyvät koulua mielellään ja hoitavat koulutyönsä tunnollisesti. Pidän kodin asennetta koulunkäyntiä kohtaan ratkaisevana”

”Koulusta ja kotoa saatu myönteinen palaute, sekä tukeminen tehtävien tekemisessä. Keskittyminen yksin on vaikeaa, ja jo pelkästään vieressä istuminen/tiedustelu tehtävien etenemisestä ja avun tarjoaminen on helpottanut kotiläksyjen tekemistä. Olemme myös avanneet ja selkeyttäneet sääntöjä, joiden mukaan koulumenestys määrittää kuinka paljon on vapaa-aikaa, ja mitä vapaa-ajalla voi tehdä. Lapsi on itsekin ymmärtänyt, että läksyihin menee enemmän aikaa, jos ei ole seurannut tunnilla, ja se on kaikki pois vapaa-ajasta. Tämä motivoi keskittymään koulutunneillakin paremmin (kun siellä nyt kuitenkin joutuu olemaan).”

Tärkeäksi kouluun kiinnittäväksi tekijäksi nostettiin esille myös lasten **perustarpeiden täytyminen**, millä ilmauksissa tarkoitettiin muun muassa arjen rutiineja sekä terveellisiä elämäntapoja, jotka liittyvät vahvasti siis myös vanhemmuuden velvollisuuksiin. Vastauksissa nousi esille niin fyysisten kuin psyykkisten perustarpeiden täytyminen.

”Se että koulussa on kivaa ja siellä on kavereita. Terveet elämäntavat myös edesauttaa, että pysyy terveenä ja pääsee kouluun. Kotona kannustetaan, kehuaan ja kysellään klulupäivän kuulumisia.”

”Se että kotona perusasiat ovat hyvin. Nukkuminen, ruoka ja liikkuminen. Perusturva. Koulun puolesta kohtaaminen, huomatuksi tuleminen ja vahvuuksien tukeminen. Jos tukitoimia tarvitaan, niiden oikea-aikaisuus on tärkeää. Mieluummin ajoissa kuin myöhään”

”Vastapaino koululle. Eli meillä toimii ainakin toistaiseksi jalkapallo harrastus. Kun se on mieluisaa ja reenejä aina odottaa niin se toimii hyvänä tasapainottavana.”

7 Pohdinta

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää huoltajien käsityksiä ja kokemuksia kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä koulupoissaolotilanteissa Varsinais-Suomen Sitouttava kouluyhteistyö hankekunnissa, joiden alakoululaisten huoltajilta tutkimuksen aineisto kerättiin. Kyselytutkimus tavoitti suuren joukon huoltajia, mutta tästä huolimatta itse varhaisen puuttumisen palaveria koskevaa tietoa saatiin vain 12,9 prosentilta vastaajista. Kyselyyn vastanneista huoltajista kuitenkin 42,3 prosenttia kertoi lapsensa koulupoissaolojen käynnistäneen toimenpiteitä, mutta heistä vain 18,5 prosenttia kertoi osallistuneensa varhaisen puuttumisen palaveriin. Tutkielman tekijänä arvioin pieneen vastausmäärään vaikuttaneen eniten kyselytutkimuksen ohjaavien kysymysten, sillä varhaisen puuttumisen palaveria koskeviin tarkentaviin kysymyksiin ohjattiin vastaamaan vain niitä huoltajia, jotka olivat palaveriin osallistuneet. Avoimista vastauksista ilmeni, että osan kohdalla varhainen puuttuminen on toteutettu esimerkiksi vain puhelimitse, joten kysymys palaveriin osallistumisesta oli tiedon keräämisen kannalta liian yksioikoinen, sillä tapoja varhaiseen puuttumiseen on koulun puolelta monia eikä itse palaverille ole aina tarvetta. Havaintoa tukee myös tulos siitä, että kuitenkin lähes puolet kyselyyn vastanneista huoltajista kertoi lapsensa poissaolojen käynnistäneen koulupoissaoloihin puuttumisen toimenpiteitä. Tätä kysymystä on pohdittu lisää tutkimuksen luotettavuutta pohtivassa luvussa, jossa palaan tarkemmin myös taustatekijöiden puuttumiseen sekä päätökseen luopua aineiston tilastollisesta analysoinnista siitä huolimatta, että aineisto on kerätty määrällisin menetelmin.

Kyselytutkimuksen alkuperäisenä tarkoituksena oli kerätä tietoa suoraan varhaisen puuttumisen palaveriin osallistuneilta huoltajilta osana SKY-hankkeen aiheeseen liittyvää tutkimusta. Tietosuojasyistä johtuen tämä tutkimus päädyttiin lopulta toteuttamaan omana itsenäisenä osanaan keräten yleisluontoisempaa tietoa kaikilta alakoululaisten huoltajilta aiheesta. Kyselyn suuntautuminen kaikille huoltajille selittää osin sitä, miksi palaveriin osallistuneiden huoltajien osuus kokonaisuutannasta jäi pieneksi. Palaverien määrää voidaan myös pohtia siitä näkökulmasta, miten suuri tarve palaverien pitämiselle alueella ylipäänsä on eli kuvastaako vastausprosentti palaverien pidon tarpeen realistista määrää koulumaailmassa.

Useissa kyselyn avoimissa vastauksissa huoltajat totesivat 50 tunnin hälytysrajan tulevan nopeasti täyteen alueellisen toimintamallin hälytysrajan mukaisesti. Lähes puolet kyselyyn vastanneista kertoi lapsensa poissaolojen aiheuttaneen toimenpiteitä koulun puolelta, joten tästä tuloksesta voidaan tulkita, ettei palaverin koolle kutsumisen tarvetta ilmennyt valtaosalla

näistä tapauksista, mitä myös monet avoimien vastauksien kommentit osaltaan vahvistavat. Huomioitavaa siis onkin, ettei kaikilla kyselyyn vastanneilla huoltajilla ollut kokemusta varhaisen puuttumisen toimintamalleista koulun yhteydenottoa lukuun ottamatta.

7.1. Huoltajien käsitykset ja kokemukset varhaisen puuttumisen mallista

Tämän tutkimuksen ensimmäinen tutkimuskysymys pyrki selvittämään huoltajien käsityksiä alueen kouluissa käytössä olevasta varhaisen puuttumisen mallista koulupoissaoloihin. Tämän tutkimuksen otannan perusteella sen voidaan todeta olevan vahvasti linjassa Sitouttava koulu yhteistyö väliarviointin kanssa (Markkanen ym. 2022, 4, 74-75), sillä vaikka molemmissa kyselyissä noin 60 prosenttia huoltajista koki tuntevansa käytössä olevan toimintamallin, kuitenkin jopa 40 prosenttia tähän tutkimukseen vastanneista huoltajista ei ollut täysin samaa mieltä siitä, että tuntisivat käytössä olevan puuttumisen mallin. Tämän tuloksen perusteella voidaankin pohtia koulun viestinnän sujuvuutta huoltajien informoinnin suhteen. Myös aiemmassa tutkimuksessa varhaisen puuttumisen toimintamallin on todettu jäävän huoltajille jokseenkin vieraaksi (Markkanen ym. 2022, 4, 74-75), vaikka tässä tutkimuksessa malli koettiin keskimäärin hieman tätä tulosta tutummaksi. Myös toimintamallin kehittämistä koskevissa avoimissa kysymyksissä huoltajilta nousi esiin toive, että mallista informoitaisiin selkeämmin sekä yleisesti kodin ja koulun välisen vuorovaikutuksen kehittämiseen liittyen, mikä mukailee aiempia tutkimuksia kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön liittyen (mm. Epstein 2013, 115–117, Markkanen ym. 2022, 4–5). Ilahduttavaa kuitenkin oli, että 95 prosenttia huoltajista olivat täysin tai osittain samaa mieltä kokien tietävänsä kehen olla yhteydessä koulupoissaolotilanteissa.

Tilanteen Varsinais-Suomessa poissaoloihin puuttumisesta viestinnästä voisi nähdä olevan tämän tutkimusotannan perusteella kuitenkin hieman parempi kuin Suomessa yleisesti tai nähdä aiheesta viestinnän parantuneen Sitouttava koulu yhteistyön vuonna 2022 teettämästä väliarviosta hankkeen myötä, sillä tuolloin joka viides huoltaja ei tiennyt minkälainen poissaoloihin puuttumisen malli lapsen koulussa on käytössä ja joka neljännes vastaajista koki ettei informaatiota poissaoloihin puuttumiseen olla saatu esimerkiksi vanhempainilloista eikä näillä vastaajilla ollut tietoa tarjolla olevista tukitoimista poissaoloihin puuttumiseksi. (Markkanen ym. 2022, 74-75.) Tämä positiivinen kehityssuunta on erittäin merkittävää, sillä poissaoloihin puuttumisen toimintamalleista tiedottaminen kotiin on aiemmin koettu selkeänä

kehityskohtana (Markkanen ym. 2022, 74-75.), josta vastuu kuuluu luonnollisesti opetuksen järjestäjälle (POPS 2014, 35-36.).

Niin tietoisuuden poissaoloihin puuttumisen malleista lisääntymiseen kuin toisaalta katsottuna tietoisuuden puutteellisuuteen voidaan nähdä vaikuttavan ajankuvan, jossa Sitouttava kouluyhteistyö hanke pilotteineen on Suomessa alkanut. Vuonna 2021 korona-aikana alkanut hanke on saanut alkunsa hyvin poikkeuksellisissa ja haastavissa olosuhteissa, joissa opettajien kyky ja resurssit toimia ovat olleet monin tavoin rajalliset ja uudella tavalla kuormittavat. Myös monialaisten ryhmien työskentely on tapahtunut aluksi pitkään etäyhteyksin, mikä on myös vaikuttanut jonkin verran monialaisen työskentelyn laatuun ja mahdollisuuksiin (Ahtiainen ym. 2021, 85–86). Hankkeen myöhemmässä vaiheessa puolestaan siirryttiin vuoden 2023 alussa hyvinvointialueisiin, joka on omalta osaltaan muuttanut esimerkiksi oppilashuollon toimijoiden työskentelyä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023).

Toinen tutkimuskysymys käsitteli huoltajien kokemuksia, joita pyrittiin selvittämään kysymysten avulla koskien varhaisen puuttumisen palaveria. Huoltajista palaveriin oli osallistunut vain 12,9 prosenttia, eivätkä saadut tulokset olleet pienestä vastaajamäärästä johtuen tilastollisesti merkitseviä. Näiden huoltajien vastausten perusteella kokemukset liittyen varhaisen puuttumisen palaveriin olivat pääosin positiivisia, sillä yli puolet vastanneista huoltajista olivat täysin samaa mieltä kaikissa palaveria koskevissa väittämissä pois lukien väitettä koskien huoltajien saamaa tukea ja näkemyksiä lastensa koulunkäynnin tukemiseen. Merkittävä huomio oli kuitenkin se, että lähes kolmasosa (27,30%) näistä huoltajista ajatteli, ettei palaveri antanut heille eväitä lapsensa koulunkäynnin tukemiseen. Samoin lähes neljäsosa (23,80%) palaveriin osallistuneista koki, ettei siinä sovitut tukimuodot tue lapsen koulunkäyntiä. Vaikka näihin tukimuotoihin tyytymättömien otos on määrällisesti pieni, on se varhaisen puuttumisen palaverin sekä ylipäänsä koulupoissaoloihin puuttumisen toimintamallien kannalta merkittävä tieto toimintamallin toimivuudesta tai näiden vastaajien näkökulmasta toimimattomuudesta. Mikäli huoli koulupoissaolojen määrästä tai niiden taustatekijöistä on antanut syyn palaverin koolle kutsumiselle on hyvin huolestuttavaa, ettei huoltaja ole kokenut palaveria sisältöineen hyödylliseksi lapsensa tai itsensä tukemiseen jo mahdollisesti jollakin tasolla kriisiytyneessä tilanteessa. Myös aiemmassa tutkimuksessa huoltajista lähes kymmenesosa (8%) oli eri mieltä siitä, että koulussa käytössä oleva toimintamalli on toimiva (Markkanen ym. 2022, 74-75), joten tässä tutkimuksessa saatu tulos mukailee tässäkin suhteessa aiemmin aiheesta tehtyä tutkimusta.

Vaikka vastauksissa ilmeni jonkin verran tyytymättömyyttä varhaisen puuttumisen palaveria ja sen sisältöä kohtaan, olivat huoltajat valtaosin tyytyväisiä monialaiseen työskentelyyn lapsensa asioissa kokien eri monialaisten toimijoiden välittävän lapsensa asioista sekä heidän työskentelynsä näissä asioissa sitoutuneeksi. Positiivista viestiä toimintamallista kertoo myös se, että varhaisen puuttumisen palaveriin osallistuneista huoltajista reilusti yli puolet koki, että tilannetta oli tarkasteltu tarpeeksi laaja-alaisesti ja yli 90 prosenttia koki, että tilanteeseen oli puututtu tarpeeksi varhaisessa vaiheessa. Ilmiön kannalta erityisesti tämä seikka on äärimmäisen tärkeässä roolissa, jotta poissaolojen juurisyihin ja tilanteeseen päästään tarttumaan oikea-aikaisesti (Kearney ym. 2019, 9). Vaikka tutkimusotanta palaveriin osallistuneiden suhteen oli pieni, voitaisiin näiden tekijöiden arvioida parantuneen tai olevan jokseenkin keskimääräistä paremmin Varsinais-Suomen alueella verrattuna aiemmin tehtyyn huoltajakyselyyn, jossa huoltajista lähes neljäsosa (23%) koki, ettei koulupoissaoloihin oltu kiinnitetty huomiota tarpeeksi varhain. Yli neljäsosa (26%) näistä huoltajista olisi kaivannut myös enemmän koulun ulkopuolelta tulevaa apua lapsensa koulunkäynnin haasteisiin. (Markkanen ym. 2022, 123-124.)

Yleisesti hyvästä kokonaiskuvasta huolimatta varhaisen puuttumisen palaveriin liittyen, kuitenkin yli kymmenesosa huoltajista koki olevansa sekä täysin että osittain eri mieltä tilanteen tarkastelusta tarpeeksi laaja-alaisesti. Tutkimuksessa selvitettiin myös huoltajien kokemuksia alueella pilotoidun nelikenttämallin käytöstä varhaisen puuttumisen palaverissa, jonka tarkoituksena on kartoittaa koulupoissaoloihin vaikuttavia tekijöitä mahdollisimman laajasti. Nelikenttämallin käytöstä kokemusta oli vain kahdella huoltajalla, jonka perusteella voidaan päätellä ettei mallin käyttö ole joko juurtunut osaksi koulujen toimintamalleja tai sitä ei olla koettu hyödylliseksi. Mallin käyttöasteeseen voi vaikuttaa myös koulun johdon viestintä mallin käytöstä tai opettajien suhtautuminen tai mahdollisuudet ottaa käyttöön uusia toimintamalleja. Aiemmassa tutkimuksessa koulun henkilöstö on arvioinut toimintamallien käyttöä haittaavan työntekijöiden haluttomuuden niiden käyttöönottoon tai niiden käyttöön liittyvän epätietoisuuden, vaikka koulun henkilöstöstä yli 90 prosenttia on ollut sitä mieltä, että toimivia käytänteitä tarvitaan lisää (Määttä ym. 22, 34).

7.2. Huoltajien kokema yhteistyö, ehdotukset toimintamallin kehittämiseen sekä kouluun sitouttavat tekijät

Kolmannalla tutkimuskysymyksellä tarkoitus oli saada selville millaiseksi huoltajat kokevat yhteistyön koulun kanssa koulupoissaoloihin liittyvässä toiminnassa, jota pyrittiin kartoittamaan neljän eri väittämän avulla. Kyselyyn vastanneille huoltajille esitettiin myös avoimia kysymyksiä liittyen kehitysehdotuksiin varhaisen puuttumisen toimintamalliin sekä huoltajien ajatuksiin kouluun kiinnittävistä tekijöistä, jotka vastasivat tämän tutkimuksen **neljänteen ja viidenteen tutkimuskysymykseen**. Tässä tutkimuksessa esiin nousseet huoltajien kokemukset kodin ja koulun yhteistyöstä mukailevat osin tämän tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimivan Epsteinin (1995) mallin mukaelmaa, josta erityisesti osallisuuden kokemus sekä koulukasvatuksen velvollisuuksiin kuuluva yhteydenpito näyttävät näiden tulosten valossa valtaosin toteutuneen. Tarkastelen seuraavaksi tutkimuksen tuloksina saatuja kodin ja koulun välisen yhteistyön kokemuksia, kehitysehdotuksia sekä huoltajien näkemyksiä kouluun sitouttavista tekijöistä peilaten näitä vastauksista nousseita teemoja ja huomioita tutkimuksen viitekehyksenä toimivan kolmijaotteisen yhteistyön malliin.

KUVIO 2. Kodin ja koulun välisen yhteistyön ulottuvuudet Joyce L. Epsteinin (1995) teorian kuuden osa-alueen jaottelua mukaillen.

Vanhempien osallisuuden kokemus ja päätöksenteko

Valtaosa huoltajista koki tulleen kuulluksi ja huomioituksi lastaan koskevissa asioissa, jonka lisäksi he kokivat voivansa kääntyä matalalla kynnyksellä koulun puoleen koulupoissaoloja koskevissa asioissa sekä yhteydenpidon olevan koulun kanssa myös näissä tilanteissa sujuvaa. Saadut tulokset mukailevat vahvasti aiemmin huoltajille tehtyä tutkimusta, jossa ne huoltajat, joilla oli kokemusta koulujen kanssa tehdystä yhteistyöstä lapsen poissaolotilanteissa, kokivat yhteistyön pääosin myönteisenä. Huoltajat olivat myös tuolloin pääosin tyytyväisiä siihen, että sekä heitä että lapsia oli kuultu näissä tilanteissa. (Markkanen ym. 2022, 125.) Vastauksissa oli kuitenkin pientä hajontaa myös niihin huoltajiin, jotka olivat esitetystä väitteistä eri mieltä, mikä kertoo jälleen pieniä vastausprosenttejaan suurempaa viestiä siitä, ettei kaikkia huoltajia olla osattu huomioida yhteistyössä tarvittavalla tavalla.

Tuloksissa vertailtiin myös kahtena eri ryhmänä varhaisen puuttumisen palaveriin osallistuneiden ja ei osallistuneiden huoltajien kokemuksia yhteistyöstä koulun kanssa koulupoissaolotilanteissa. Yleisesti ottaen palaveriin osallistuneet vanhemmat olivat molemmissa ääripäissä tyytyväisempiä sekä tyytymättömämpiä yhteistyöhön koulun kanssa, mikä kertoo ristiriitaista viestiä huoltajien kohtaamisesta yhteistyötilanteissa. Valtaosa näiden huoltajien kokemuksista olivat positiivisia, mutta huolestuttavampaa olivat eriävät mielipiteet huoltajien kokemuksissa, sillä esimerkiksi 12,5 prosenttia näistä huoltajista olivat sitä mieltä, ettei heidän mielipiteitään haluttu palaverissa kuulla. Huoltajien arvostava ja aito kohtaaminen on äärimmäisen tärkeää, jotta myös toisen ääripään huoltajat kokevat olevansa osallisia ja huomioituja lapsensa asioissa (Ferguson & Ferguson 1994, 34–36).

Huoltajien on myös aiemmassa tutkimuksessa todettu haluavan olla vahvemmin läsnä koulun arjessa sekä päätöksenteossa (Sormusen 2012, 46; Orell 2020, 27.), mutta huoltajat ovat usein kokeneet vaikutusmahdollisuutensa tässä suhteessa melko vähäisiksi (Mertaniemi 2018, 36; Orell 2020, 29–30). Myös tämän tutkimuksen tulokset huoltajien osallisuuden ja yhteistyön sujuvuuden kokemuksiin liittyen mukailevat osin näitä tuloksia positiivisesta yleiskuvasta huolimatta. Tämän päivän koulumaailmassa osallisuus näkyy vahvimmin reaaliaikaisesti tapahtuvana sähköisenä osallisuuteen, jonka avulla pystytään tavoittamaan lähes kaikki vanhemmat (Mertaniemi 2018, 29, 31; Orell 2020, 27), mitä myös tähän tutkimukseen vastanneiden huoltajien vastaukset osaltaan vahvistivat.

Yhteisötason osallisuus

Yhteisötason osallisuus on hyvin oleellinen osa Epsteinin alkuperäistä kuusi osaista mallia, mutta tämän tutkimuksen vastauksissa yhteisöllisyys kodin ja koulun välisessä yhteistyössä ei näkynyt juuri ollenkaan. Tutkijana en esittänyt tähän teemaan liittyen suoraa kysymystä osana kyselylomaketta, sillä tasona se vaikuttaa vähiten yksilölliseen kokemukseen koulupoissaoloihin puuttumiseen liittyvässä toiminnassa. Huoltajien avoimista vastauksista ei myöskään löytynyt suoria viittauksia tähän tasoon liittyen.

Vanhemmuuden vaatimukset & koulukasvatuksen velvoitteet

Kuten tässäkin tutkimuksessa nousi esille, pitävät huoltajat pitävät kodin ja koulun välistä yhteistyötä tärkeänä (Rantala & Vehkakoski 2020, 3; Rätty, Kasanen & Laine 2009, 292). Tutkimukseen osallistuneet huoltajat näkivät yhteistyön koulun kanssa olevan myös lapsen kouluun kiinnittymistä edistävä tekijä, mikä mukailee aiempaa tutkimustietoa (mm. Ulmanen 2017, 75-76). Vanhemmuuden ja koulukasvatuksen velvollisuuksiin liittyvistä kouluun kiinnittävästä tekijöistä useat huoltajat toivat esille aikuisten läsnäolon merkityksen niin kotona kuin koulussakin. Näissä vastauksissa korostettiin nimenomaan vanhemmuuteen kuuluvia velvollisuuksia – kiinnostusta ja huolenpitoa lasta kohtaan, mitä huoltajat odottavat tapahtuvan myös koulussa. Myös aiemmissa tutkimuksissa huoltajat itse pitivät tärkeimpinä koulunkäynnin tukemisen muotoina läsnäoloa lapsen arkisessa elämässä, aitoa kiinnostusta tämän koulunkäyntiä kohtaan sekä avointa vuorovaikutusta kodin ja koulun välillä (Mertaniemi 2018, 21–22, 24; Orell 2020, 28, Ulmanen 2017, 75-76; Virtanen 2016, 60). Huoltajien vastauksissa nousi esille myös epäkohtia lasten kohtaamiseen nähden, sillä joissakin vastauksissa nousi esiin toive lasten kohtelemisesta tasavertaisesti sekä kiusaamiseen puuttumiseen systemaattisemmin ilmaisten, etteivät nämä asiat tällä hetkellä koulussa toteudu.

Tässä tutkimuksessa käytetyssä mallissa koulukasvatuksen velvollisuuksiin kytkeytyy koulun vastuulla oleva vuorovaikutuksellinen yhteistyö, johon huoltajat toivoivat kehitystä nimenomaan arkisen vuorovaikutuksen lisäämiseen sekä selkeämpään toimintamallista informointiin. Aiemmassa tutkimuksessa huoltajat ovat nimenneet kodin ja koulun välisen yhteistyön negatiiviseksi puoleksi muun muassa epäolennaisten asioiden käsittelyn (Rätty ym. 2009, 289-291.), mikä näkyi osaltaan myös tässä tutkimuksessa. Valtaosa huoltajien esittämistä kehitysehdotuksista varhaisen puuttumisen mallia kohtaan koskivat poissaolosten tarkempaa erittelyä ja vastauksissa ilmeni jossakin määrin huoltajien

turhautuminen sairauspoissaolojen sekä muiden selvitettyjen poissaolojen kuten ennalta anottujen lomien aiheuttamiin varhaisen puuttumisen yhteydenottoihin. Useammassa vastauksessa nousi myös esille huoltajan näissä tilanteissa kokema syyllistäminen tai epäluottamuksen kokemus koulun suunnalta. Tulos mukailee aiempaa tutkimusta, jossa huoltajat ovat kokeneet vanhemmuuden mitattavaksi ja tätä kautta arvioitavaksi asiaksi, joka johtaa helposti asetelmaan hyvästä ja heikommasta vanhemmuudesta (Orell 2020, 28). Aiempien tutkimusten mukaan validaation ja arvostuksen kokemukset luovat pohjan tasavertaisen yhteistyön syntymiselle (Ferguson & Ferguson 1994, 34–36.), jonka takia huoltajien edellä mainitut kokemukset luovat haasteita sujuvan yhteistyön toteutumiselle.

Pohdinnan alussa tarkasteltiin syitä varhaisen puuttumiseen palaveriin osallistuneiden huoltajien pienelle otannalle. Erityisesti huoltajilta saatujen avoimien vastausten valossa voidaan myös pohtia, tavoittiko kysely ylipäänsä niitä huoltajia, joiden lapsen koulupoissaolot ovat herättäneet huolta koulun puolelta, sillä kodin ja huoltajien tilanne (Heyne ym., 2019; Virtanen & Pelkonen 2020, 70.) ja sen merkitys kasvuympäristönä on tunnistettu aiemmissä tutkimuksissa olevan yhteydessä lapsen koulumenestykseen (Hoover-Dempsey & Sandler 1997, 4, 34-35; Orell 2020, 25) sekä koulupoissaoloihin (Ingul 2019, 51-52; Kearney 2019, 9). Yleisesti ottaen huoltajien osallisuuden määrän ja tason lapsen koulunkäyntiin on todettu olevan yhteydessä koulumenestykseen. Vaikutus on kaksisuuntainen, sillä lapsen koulumenestyksen nähdään tukevan huoltajien osallisuutta ja päinvastoin huoltajien osallisuuden taas lapsen suoriutumista koulussa (Rantala & Vehkakoski 2020, 3). Myös kodin ja koulun välisellä heikolla yhteistyöllä, huoltajien mielenterveyden haasteilla (Ingul 2019, 51-52) sekä yleisesti heikommilla vanhemmuuden taidoilla on todettu korreloivan kasvavaan riskiin koulupoissaolojen suhteen (Kearney 2019, 9). Näiden tutkimustulosten valossa on siis myös syytä pohtia miten tavoittaa juuri niitä huoltajia, joiden kanssa yhteistyö saattaa olla kaikkein haastavinta, sillä yhteistyön määrä ja laatu saattaa olla myös riskitekijä koulupoissaolojen suhteen.

Tässä tutkimuksessa saadut avoimet vastaukset tukivat osaltaan pohdintaa liittyen huoltajien tavoittamiseen, sillä toimintamallin kehitysideoita kartoittavassa kysymyksessä huoltajien vastauksista nousi toistuvina teemoina esimerkiksi toive poissaolosyiden tarkoituksenmukaisemmasta tarkastelusta sekä lapsen koulumenestystä korostavat ilmaisut. Useissa vastauksissa nousi esiin näkemys siitä, että koulupoissaolotilanteiden arvioinnissa tulisi ottaa huomioon lapsen koulumenestys, jonka nämä huoltajat näkivät olevan yhteydessä siihen, onko poissaoloista syytä huolestua. Useissa huoltajien vastauksissa korostui myös

ajatus siitä, ettei sairaustapauksista johtuvia poissaoloja tulisi huomioida poissaolojen tuntimäärissä, vaan näissä tapauksissa koulun yhteydenotto koettiin usein turhaksi tai jopa syyllistäväksi.

Tämänkaltaisten vastausten perusteella huoltajien näkemyksistä oli tulkittavissa jonkin verran arvotuksia siitä, millaisia oppilaita varhaisen puuttumisen toimenpiteet koskevat tai millaisissa tilanteissa ne ovat aiheellisia. Muutamassa avoimessa vastauksessa huoltaja oli nostanut myös esiin toiveen vanhempien kovemmasta kurista lapsilleen sekä toiveen, että ”häirikkölasten” vanhemmille informoitaisiin paremmin lastensa toiminnasta koulussa. Joissain huoltajien ilmaisuissa oli siis tulkittavissa jaottelua ”hyviin ja heikompiin” oppilaisiin tai vastaavasti huoltajiin. Etenkin koulumenestystä korostavista vastauksista jäi vaikutelma melko yksioikoisesta käsityksestä siitä, että hyvä koulumenestys on automaattisesti positiivisesti yhteydessä oppilaan muuhun hyvinvointiin. Toisaalta tähän liittyen on myös syytä pohtia koulun viestinnän merkitystä varhaisen puuttumisen toimintamalleihin liittyen huoltajille, sillä oppimisen kannalta koulupoissaolot haastavat aina oppimista oppilaan tilanteensa tai statuksesta riippumatta (Sergejeff 2023, 17). Koulupoissaoloihin varhaisessa vaiheessa puuttuminen on aina tärkeää eikä olettamuksia poissaolojen syistä voida aikuislähtöisesti tehdä, sillä esimerkiksi tavalliset sairastumisesta johtuvat poissaolot saattavat kieliä myös muista yksilön hyvinvointiin tai kouluun kiinnittymiseen liittyvistä tekijöistä psyykkisistä tekijöistä (Kearney 2007, 54; Kearney, González, Grazyk & Fornander 2019, 10; Elliott & Place 2017, 6; Määttä ym. 2020, 8). Huoltajille on tärkeää viestiä, että poissaolojen systemaattisella ja yhdenmukaisella seurannalla pyritään pitämään yhteisesti huolta lapsesta ja puuttumaan tilanteeseen mahdollisimman varhain, jos tämän voinnissa tai käyttäytymisessä havaitaan muutoksia. Kyse on siis tuen antamisesta, ei syyllisten etsimisestä. (Sergejeff 2023, 17, 32.)

7.3. Yhteenveto

Vaikka tässä tutkimuksessa ei kerätty taustatietoja huoltajista tai lasten koulupoissaoloihin vaikuttavista tekijöistä, antoi tämän tutkimusotoksen vastaukset suuntaviivoja siitä, millaiset tekijät ohjaavat huoltajien näkemyksiä koulupoissaoloihin ja niihin puuttumiseen liittyen. Vaikka määrällisesti esimerkiksi koulumenestykseen liittyviä ilmaisuja ei ollut paljon, oli tämä kuitenkin teemana toistuva useammassa vastauksessa heijastellen ainakin jollakin tasolla stereotyyppistä ajattelua heikommin ja paremmin yhteiskunnassa menestymisestä ja tällä

tavoin myös yhteiskunnan polarisoitumisesta. Suomalaisvanhempien osallisuutta lastensa koulunkäyntiin käsittelevässä tutkimuksessa on aiemmin todettu, että kodin ja koulun välinen yhteistyö palvelee paremmin korkeamman sosioekonomisen statuksen omaavia perheitä (Räty ym. 2009, 290-292) ja toisaalta perheeseen liittyvistä tekijöistä esimerkiksi matalalla sosioekonomisella taustalla, ongelmallisella päihteiden käytöllä (Heyne ym., 2019; Virtanen & Pelkonen 2020, 70) sekä negatiivisella suhtautumisella koulunkäyntiä kohtaan on todettu olevan riskiä nostava vaikutus lisääntyneiden koulupoissaolojen suhteen (Keppens ym. 2019, 3, 8; Maeda & Hatada, 2019, 69-71; Virtanen & Pelkonen 2021, 70).

Niin koulun kuin huoltajienkin on myös todettu tekevän olettamuksia, tulkintoja, odotuksia sekä arvostelevan toisiaan omasta “normaalikäsitteistään” käsin, mikä johtaa helposti erilaisten ihmisryhmien epätasa-arvoiseen ja arvolatautuneeseen kohteluun. Opettajien onkin todettu kokevan yhteistyön luontevammaksi niiden kotien kanssa, jotka omaavat heidän kanssaan samanlaisen arvomaailman, josta syystä opettajien näkemyksiä perheistä voidaan tutkitusti pitää osin yksiulotteisina unohtaen perheiden ja vanhempien vaihtelevat elämäntilanteet, lähtökohdat ja resurssit (Lasky 2000, 844, 857; Orell 2020, 26-27). Opettajien arvolatautunut suhtautuminen erilaisista taustoista tuleviin lapsiin ja perheisiin on huolettava huomio myös koulupoissaolojen näkökulmasta oli kyse sitten niin sanotusta stereotyyppisemmästä kouluakäymättömästä oppilaasta tai niin sanotuista kymppin oppilaista, joihin huoltajienkin vastauksissa viitattiin. Koulun on pystyttävänä asettamaan jokainen yksilö ja perhe samalle viivalle, jottei se instituutiona vahvista yhteiskunnan eriarvoistumista palvellen paremmin niitä perheitä, joilla on lähtökohtaisesti enemmän kompetenssia hyödyntää koulun tarjoamaa tukea ja mahdollisuuksia. (Orell 2020, 20.)

Tämän tutkimuksen vastausten nyanssit heijastelevat jossakin määrin julkista keskustelua hyvinvoinnin eriarvoistumisesta, jonka suomalaiset ovat kokeneet voimistuneen 2010-luvulta lähtien isona taustatekijänä lapsiperheköyhyys ja tätä kautta myös huoli koulutuksen tasa-arvoisuudesta (Kontula 2018, 86, 89). Nykyhallituksen linjaamat leikkauskohteet kohdistuvat merkittävästi juuri lapsiperheisiin josta syystä esimerkiksi lapsi- ja perhejärjestöt ovatkin vedonneet hallitukseen, ettei toimilla lisättäisi lapsiperheköyhyyttä ja heikennettäisi näin perheiden hyvinvointia. Järjestöt kuvaavat sopeutuksien tulevan tulevaisuudessa kalliiksi niin mielenterveys- ja päihdepalvelujen kuin lastensuojelunkin kustannusten kasvuna. (Lastensuojelun keskusliitto 2024.)

Lasten ja nuorten huonovointisuus on aiheellisesti julkisessa keskustelussa vahvasti läsnä. Sekä huonovointisuus että koulupoissaolojen määrä ovat kasvavia ilmiöitä lasten ja nuorten keskuudessa ollen myös vahvasti yhteydessä toisiinsa. Ongelmalliseksi muodostuvat poissaolot vaikuttavat nimenomaan kasvavaan riskiin esimerkiksi mielenterveyden haasteiden ja rikollisuuden suhteen, mitkä voivat vaikuttaa merkittävästi yksilön tulevaisuuden näkymiin aikuisuudessa (Graczyk & Kearney 2023, 1). Pitkittyneet poissaolot voivat johtaa äärimmillään jopa koulupudokkuuteen ja sitä kautta kasvavaan syrjäytymisriskiin (Graczyk & Kearney 2023, 1; Elliot & Place 2019, 3; Määttä ym. 2020, 7). Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnista keskustellaan paljon, mutta tämän hetkisen yhteiskunnallisen kehityksen ja poliittisen päätöksenteon valossa toimet hyvinvoinnin edistämiseksi vaikuttavat olevan vähäisiä.

Tässä tutkimuksessa huoltajien näkemykset kouluun kiinnittävistä tekijöistä mukailivat vahvasti aiheesta aiempaa tehtyä tutkimusta (Ulmanen 2017, Virtanen 2016) ja merkittävimmiksi tekijöiksi nousivat juuri aikuisten läsnäolo, kohtaamisen taidot ja aito kiinnostus lasta kohtaan niin kotona kuin koulussakin. Turvallinen ja hyvä kouluilmapiiri käsittivät muun muassa sen, ettei lasta kiusata koulussa ja hänellä on siellä hyviä kavereita. Näiden kouluun kiinnittävien tekijöiden merkitys nousi hyvin ajankohtaiseksi ja konkretisoitui äärimmäisen surullisella tavalla, kun 6. luokkalainen oppilas ampui kolmea luokkalaistaan ja teon motiiviksi paljastui tekijän kokema koulukiusaaminen (mm. YLE 2024). Yhteiskunnassa, jossa tällaista pääsee tapahtumaan eikä lapsen pahoinvointia olla huomattu tarpeeksi ajoissa, on vielä paljon tehtävää myös työssä kouluhyvinvoinnin vahvistamiseksi.

Kouluun kiinnittymisen haasteet ja koulupoissaolot ovat Suomessa kasvava ongelma, joiden ennaltaehkäisyyn ja niihin varhaiseen puuttumiseen tarvitaan systemaattisuutta ja toimivia keinoja (mm. Virtanen & Pelkonen 2020, 71) erityisesti lasten ja nuorten positiivisen kouluun kiinnittymisen edistämiseksi. Pitkittyneisiin poissaoloihin liittyy hyvin monenlaisia riskitekijöitä (mm. Graczyk & Kearney 2023, 1; Elliot & Place 2019, 3; Määttä ym. 2020, 7), joista koulujen on tärkeää olla tietoisia. Koulu on paikka, jossa on mahdollisuutta havaita lapsen hyvinvoinnissa tapahtuvia muutoksia ja tarttua niihin, jonka takia opettajalla tulee olla sensitiivisyyttä ja rohkeutta reagoida oppilaiden oireiluun ottamalla lapsen tai nuoren asia yhdessä perheen kanssa ratkottavaksi.

Perheen rooli on lapsen ja nuorten hyvinvoinnin kannalta erittäin merkittävä ja kodin ja koulun yhteistyö nähtiin myös tässä tutkimuksessa kouluun kiinnittymistä vahvistavaksi tekijäksi sekä kehityskohteeksi koulupoissaoloihin puuttumisessa, joiden merkitys on noussut esille myös aiemmissa tutkimuksissa (mm. Rantala & Vehkakoski 2020, 3; Rätty ym. 2009, 292). Koti tai koulu ei voi yksin edistää lapsen tai nuoren turvallista kehitystä ja kasvua, vaan tämän on tapahduttava yhteistyössä. Huoltajien näkemyksiä yhteistyön toteutumisesta tarvitaan lisää myös jatkossa, jotta se tavoittaisi kaikki koulun huoltajat yhdenvertaisemmista lähtökohdista.

Tässä tutkimuksessa saatujen tulosten mukaan huoltajien käsitykset ja kokemukset varhaisen puuttumisen toimintamallista olivat valtaosin positiivisia ja huoltajat kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön tyytyväisiä. Tämä viestii siitä, että monta asiaa tässä toimintamallien kehitystyössä sekä kodin ja koulun vuorovaikutuksen vahvistamisessa on tehty oikein. Kuitenkin tutkimuksen tekijänä aiempaan tutkimukseenkin peilaten ajattelen, että nimenomaan vastakkaista näkökulmaa edustava otos huoltajista on varhaisen puuttumisen toimintamallien kannalta hyvin oleellisessa asemassa, vaikka näiden huoltajien kokemukset edustavatkin tässä tutkimuksessa vain pientä osaa. Jotta huoltajien osallisuus lastensa asioissa toteutuu, on sekä lapset että aikuiset osattava kohdata arvostavasti ja heidät aidosti kuullen, jotta luottamuksellinen ja hedelmällinen yhteistyö on mahdollista.

Huoltajien rooli osana varhaista puuttumista on kiistaton ja säännöllisten koulunkäyntiin liittyvien haasteiden ensimerkit tunnistetaankin usein ensimmäisenä kotona. Tästä syystä huoltajia tulisikin kannustaa tuomaan ilmeneviä haasteita koulun suuntaan esille ja heitä tulee informoida koulussa käytössä olevista poissaoloihin puuttumisen mallista sekä siitä mitä toimintamallit käytännössä tarkoittavat (Markkanen ym. 2022, 4-5; Sergejeff 2023, 32-33). Vastuu aiheesta viestinnästä kuuluu kouluille (POPS 2014) ja tämän tutkimuksen tulosten valossa onkin tärkeää pohtia nimenomaan sitä, miten tämä viestintä toteutetaan, jotta ymmärrys toimintamallin tarkoituksesta tavoittaa kaikki huoltajat.

7.4 Tutkimuksen luotettavuus

Tämän tutkimuksen teossa on tutustuttu tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2023, 11–14) ohjeistuksiin hyvistä tieteellisistä käytännöistä. Tutkimuksessa on huomioitu yleiset eettiset periaatteet liittyen tutkimuksen luotettavuuteen, rehellisyyteen, arvostukseen ja

vastuunkantoon. Tutkimusluvut tutkimuskunnilta haettiin sivistysjohtajilta, joille lähetettiin tutkimuslupahakemuksen lisäksi tutkimuksen tietosuojaseloste, tutkimuskysely sekä saatekirje huoltajille (ks. liitteet 1-4). Kaikilta kunnilta saatiin myönteinen viranhaltijapäätös tutkimukseen, jonka jälkeen saatekirje sekä linkki sähköiseen Webropol -kyselylomakkeeseen lähetettiin kaikille näiden kuntien alakoululaisten huoltajille kunnallisten Wilman pääkäyttäjien kautta. Aineiston keruussa huoltajille painotettiin vastaamisen olevan vapaaehtoista ja että vastaaminen on mahdollista keskeyttää missä vaiheessa kyselyä tahansa. Kyselyyn vastanneilta huoltajilta ei kysytty taustatietoja, jotta vastaukset ovat täysin anonyymeja.

Tutkimus suunniteltiin yhteistyössä alueellisen Sitouttava koulu yhteistyö -hankkeen kanssa lähtökohtana selvittää huoltajien näkemyksiä ja kokemuksia alueella pilotoidusta varhaisen puuttumisen toimintamallista. Suunnitteluvaiheessa on perehdytty aiempaan tutkimustietoon aiheesta. Tutkimusaineistoa analysoidessa tutkijana totesin, että tutkimuksen teoreettisen pohjan olisi pitänyt ohjata vahvemmin tutkimusmittarin suunnittelua. Tutkimusmittarilla pyrittiin saamaan tietoa nimenomaan varhaisen puuttumisen palaverista ja siihen liittyvistä käytännöistä, joihin vastaajista oli kokemusta vain 12,9 prosentilla. Tutkimusmittari ohjasi palaveriin osallistuneita vastaajia etenemään tätä koskeviin tarkentaviin kysymyksiin, jolloin tutkimuksen kokonaisotannasta (N=177) vain reilu kymmenes vastasi siis kaikkiin mittarin kohtiin, joissa tutkimuksen pääpaino alun perin oli. Kuitenkin lähes puolet (42 %) kyselyyn vastanneista kertoi lapsensa koulupoissaolojen käynnistäneen toimenpiteitä koulun puolelta viimeisen vuoden aikana ja myös avoimista vastauksista ilmeni, että valtaosa poissaoloihin liittyvistä yhteydenotoista on hoidettu viestitse tai puhelimitse. Kysymys palaveriin osallistumisesta ja siitä ohjautuvista lisäkysymyksistä oli siis tutkimuksen kannalta liian yksiulotteinen saattaen jättää monet kokemukset koulupoissaoloihin liittyvästä yhteistyöstä tämän aineiston ulkopuolelle. Kuten tässäkin tutkimuksessa myös yleisesti kyselyjen käyttö aineiston keruussa on haasteellista muun muassa sen suhteen, miten onnistuneita ja ymmärrettäviä annetut vastausvaihtoehdot vastaajilleen ovat (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2018, 195), joten tutkijana olisin tehnyt jälkikäteen aineiston keruuvaihetta tarkastellen toisenlaisia ratkaisuja.

Koska tässä kyselytutkimuksessa ei huoltajien ja heidän lastensa tietosuojaan liittyvistä syistä kerätty ollenkaan taustatietoja, rajoitti taustamuuttujien puute aineiston käsittelyä kvantitatiivisin menetelmin. Koska palaveria koskevien kysymysten vastaajamäärät eivät olleet tilastollisesti merkitseviä, jäi vain kodin ja koulun yhteistyötä kuvaavat 4 väittämää

sellaisiksi, joita olisi voinut mielekkäästi analysoida määrällisin menetelmin esimerkiksi summamuuttujia muodostamalla (Tähtinen ym. 2020, 16-17, 80-83). Tutkimuksen tekijänä arvioin valikoitua tutkimusmenetelmää aineiston kannalta uudelleen ja näin tutkimusaineiston hyödyntämisen kannalta tarkoituksenmukaisemmaksi ja mielenkiintoisemmaksi keskittyä aineiston laadulliseen analysointiin ja tarkastella muita tuloksia tilastollisesti erikseen Likert -asteikon mukaisesti. Tutkimusaineistoa analysoitaessa on siis käytetty niin sanottua mixed methods research-lähestymistapaa (MMR), jonka tarkoituksena on määrällisen ja laadullisen tutkimusmetodin yhdistäminen paremman ymmärryksen luomiseksi tutkimusaiheesta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 78). Määrällisten tulosten analysointi voidaan tässä tutkimuksessa määritellä myös sisällön erittelyksi, jossa kvantitatiivinen tieto voidaan jäsentää luokitteluna, tilastointina tai sanallisessa muodossa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 118).

Kyselyvaiheessa tehdyt virhearviot sekä sitä kautta syntyneet tutkimusaineiston analysoinnin haasteet vaikuttivat osaltaan tutkimuksen reliabiliteettiin, vaikka saadut tutkimustulokset mukailivat vahvasti saatua aiempaa tutkimusta. Kuitenkin itse varhaisen puuttumisen palaveria koskevat vastausmäärät jäivät niin vähäisiksi, ettei niiden perusteella voida tehdä suoria yleistyksiä. Tässä tutkimuksessa siis itse tutkimusmittarissa olleet virheet analysointi vaiheen haasteet vaikuttivat tutkimuksen reliabiliteettiin ja validiuteen (Hirsjärvi ym. 2018, 231-233). Toisaalta määrällisten tulosten tilastollisen merkittävyyden puuttuessa, vahvasti tutkimuskyselyn avointen vastausten laadullinen tarkastelu mahdollisuuden validiteetin vahvistamiseen (Hirsjärvi ym. 2018, 233).

Kerätty aineisto löytyy Webropol -ohjelmasta sekä tutkijan henkilökohtaisesta Drive-kansiosta, jonne kerättynä aineistosta muodostetut kuviot, taulukot sekä avoimien kysymysten vastaukset teemoitteluneen. Aineistoa on tarkasteltu ja käsitelty asianmukaisesti valikoitujen tutkimusmenetelmien mukaisesti ja tutkimuksen avoimuus on huomioitu avaamalla jokainen työvaihe riittävällä tarkkuudella. Saatuja tuloksia on verrattu aiempaan tutkimustietoon ja tulkinta on toteutettu näiden teoreettisten lähtökohtien mukaan. Tutkimusraportissa viittaukset ja lähteiden käyttö on asianmukaista. Tutkimusraportin pohdinta -osuudessa on nostettu esiin myös tutkimuksen rajoituksia ja pohdittu tulosten luotettavuutta. Tutkimusaineisto säilytetään Turun yliopiston ohjeiden mukaan viisi vuotta, minkä jälkeen se hävitetään.

8. Lähteet

- Aaltonen, S. (2011). Omalla lomalla: nuorten näkökulmia lintaamiseen. *Kasvatus*, 42(5), 480–492.
- Ahtiainen, R., Asikainen, M S., Heikonen, L., Hienonen, N., Hotulainen, R., Lindfors, P., Lindgren, E P., Lintuvuori, M., Kinnunen, J., Koivuhovi, S., Myöhänen, A., Oinas, S., Rimpelä, A., Vainikainen, M-P., Wallenius, T J. & Mergianian, C. (2021). *Koulunkäynti, opetus ja hyvinvointi kouluyhteisössä koronaepidemian aikana: tuloksia kevään 2021 aineistonkeruusta: Väkiraportti syksy 2021*. Helsingin yliopisto & Tampereen yliopisto. Helsinki.
- Aluehallintovirasto (2021). Perusopetus lukuvuotena 2020–21. Saatavilla: <https://avi.fi/documents/25266232/52069681/Raportti-perusopetus-vk22-23-FI.pdf/4d514fd1-8d39-b4bd-dbaa-a0eed137ed8e/Raportti-perusopetus-vk22-23-FI.pdf?t=1625817080832>. (Viitattu 12.3.2024)
- Elliot, J. G. & Place, M. (2017). Practitioner Review: School refusal: developments in conceptualisation and treatment since 2000. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, vol. 60 (1) 2019, 4-15.
- Epstein, J. L. (2013). Foreword: Ready or not? Preparing Future Educators for School, Family, and Community partnerships. *Teaching Education*, 24(2), 115–118. Saatavilla: <http://dxdoi.org/10.1080/10476210.2013.786887>
- Epstein, J. L. (1995). School/Family/Community Partnerships: Caring for the Children We Share. *Phi Delta Kappan*, 76(9), 701–712.
- Erdener, M. A. & Knoepfel, R. C. (2018). Parents' perceptions of their involvement in schooling. *International Journal of Research in Education and Science* 4 (1), 1–13.
- Ferguson, D.L. & Ferguson P.M. (1994). Constructive Engagement: Improving Family-Professional Collaboration. Teoksessa M. Leskinen (toim.) *Family in Focus. New Perspectives on Early Childhood Special Education*. University of Jyväskylä. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 108. 27–43.
- Graczyk, A. & Kearney, C. A. (2023). Roadmap for implementing a multi-tiered system of supports framework to improve school attendance. *Current psychology (New Brunswick, N.J.)* 2023-12.
- Heyne, D., Gren-Landell, M., Melvin, G. & Gentle-Genitty, C. (2019). Differentiation between school attendance problems: Why and how? *Cognitive and Behavioral Practice*, vol 26 (1), 8-34.

- Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J., Laitinen, K. & Vaara, S. (2022). Oppilaiden ja opiskelijoiden kasvavat ongelmat ja koronan heikentämät palvelut edelleen arkea opiskeluhuoltopalveluissa: OPA 2022 -seurannan tuloksia. THL. Tutkimuksesta tiiviisti.
- Hoover-Dempsey, K. V. & Sandler, H. M. (1997). Why do Parents become active in Their Children's Education? *Review of Educational Research*, 67(1), 3–42.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2018). Tutki ja kirjoita. Kustannusosakeyhtiö Tammi: Helsinki.
- Ingul, J., Havik, T. & Heyne, D. (2019). Emerging School Refusal: A School-Based Framework for Identifying Early Signs and Risk Factors. *Cognitive and Behavioral Practice*, 26(1), 46–62.
- Kaarinan kaupunki (2024). Oppimisen ja koulunkäynnin tuki. [Oppimisen ja koulunkäynnin tuki | Kaarina](#) (Viitattu 18.3.2024)
- Kearney, C. A. (2007). Forms and functions of school refusal behavior in youth: an empirical analysis of absenteeism severity. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, Vol. 48 (1), 53-61.
- Kearney, C. A., González, C., Graczyk, P. A. & Fornander, M. J. (2019). Reconciling Contemporary Approaches to School Attendance and School Absenteeism: Toward Promotion and Nimble Response, *Global Policy Review and Implementation*, and Future Adaptability (Part 1). *Front Psychol.* 2019 November 27; 10: 2766.
- Kearney, C. A., Graczyk, P. A. (2020). A Multidimensional, Multi-tiered System of Supports Model to Promote School Attendance and Address School Absenteeism. *Clinical child and family psychology review*. 2020-09, Vol.23 (3), 316-337.
- Keppens, G., Spruyt, B. & Dockx, J. (2019). Measuring school absenteeism: Administrative attendance data collected by schools differ from self-reports in systematic ways. *Frontiers in Psychology*, 10.
- Keppens, G. & Spruyt, B. (2018). Truancy in Europe -Does the Type of Educational System Matter? *Journal European Journal of Education*, vol 53 (3), 414-426.
- Kontula, O. (2018). 2020-luvun perhepolitiikkaa. *Perhebarometri 2018*. Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E52. Helsinki
- Lansford, J. E. (2016). A Public Health Perspective on School Dropout and Adult Outcomes: A Prospective Study of Risk and Protective Factors From Age 5 to 27 Years. *Journal of Adolescent Health*, 58(6), 652–658.

- LAPE. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (2020).
Saataavilla: [http://www.socca.fi/files/7499/Poissaolojen_seuranta_ja_niihin_puuttuminen_\(perusopetus\).pdf](http://www.socca.fi/files/7499/Poissaolojen_seuranta_ja_niihin_puuttuminen_(perusopetus).pdf) (Viitattu 21.1.2024)
- Lasky, S. (2000). The Cultural and Emotional Politics of Teacher-Parent Interactions. *Teaching and Teacher Education*, 16(8), 843–860.
- Lastensuojelun keskusliitto (2024). Lapsi- ja perhejärjestöjen kannanotto kehysriiheen 2024: Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi turvattava. (6.3.2024) STT-info. Saataavilla: [Lapsi- ja perhejärjestöjen kannanotto kehysriiheen 2024: Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi on turvattava | Lastensuojelun Keskusliitto \(sttinfo.fi\)](#) (Viitattu 4.4.2024)
- Leino, K.; Ahonen, A. K.; Hienonen, N.; Hiltunen, J.; Lintuvuori, M.; Lähteinen, S.; Lämsä, J.; Nissinen, K., Nissinen, V., Puhakka, E.; Pulkkinen, J.; Rautopuro, J.; Sirén, M.; Vainikainen, M.-P.; & Vettenranta, J. (2019). PISA 18. Ensituloksia. Suomi parhaiden joukossa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:40. Helsinki.
- Maeda, N. & Hatada, S. (2019). The school attendance problem in Japanese compulsory education: The case of a public junior high school. *European Journal of Education and Psychology*, 12(1), 63–75.
- Markkanen, E., Rumpu, N., Saarinen, J., Hyvärinen, N., Henriksson, P., Lantela, L., Lumme, M., Paalasmaa, J., Palmu, I. & Palmu, M. (2022). Sitouttavan koulu yhteistyön arviointi. Arvioinnin väliraportti. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 20:2022. [SKY-valiraportti_verkkosivuille.pdf \(karvi.fi\)](#) (Viitattu 5.5.2023)
- Mertaniemi, R. (2018). Vanhempain barometri 2018. Koululaisten vanhempain näkemyksiä lapsen koulunkäynnistä sekä kodin ja koulun yhteistyöstä. Suomen vanhempainliitto. Helsinki.
- Metso, T. (2004). Koti, koulu ja kasvatus -kohtaamisia ja rajankäyntejä. Suomen kasvatustieteellinen seura. Kasvatusalantutkimuksia 19.
- Määttä, S., Pelkonen, J., Lehtisare, S. & Määttä, M. (2020). Kouluakäymättömyys Suomessa. Vaativan erityisen tuen VIP-verkoston tilannekartoitus. Opetushallitus.
- Orell, M. (2020). Kodin ja koulun yhteistyö – oletus yhteisestä ymmärryksestä? Kasvatustieteen väitöskirja: Turun yliopisto.
- Opetushallitus (2023) [Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita on päivitetty – tavoitteena ennaltaehkäistä ja vähentää koulupoissaoloja | Opetushallitus \(oph.fi\)](#) (Viitattu 18.5.2023)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2022). Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain 26§:n muuttamisesta. OKM034:00/2022. Säädosvalmistelu. [Hallituksen esitys](#)

- [eduskunnalle laiksi perusopetuslain 26 §:n muuttamisesta - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö](#) (Viitattu 4.12.2023)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2012). Perusopetuksen laatukriteerit. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:29.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (5/2021). Sitouttava koulu yhteistyö (SKY): Kansallisen toimintamalli kehittämisen perusopetukseen 2021-2023. [Sitouttava koulu yhteistyö \(SKY\) : Kansallisen toimintamallin kehittäminen perusopetukseen 2021–2023 \(valtioneuvosto.fi\)](#) (Viitattu 18.5.2023)
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014). Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2014:96.
- Perusopetuslaki 628/1998 (Perusopetuslaki 3§) Saatavilla: [Perusopetuslaki 628/1998 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#) (Viitattu 14.3.2024)
- Pelkonen, J., & Virtanen, T. (2021). Nuorten koulupoissaolot: kurkistus koulupoissaolokäsitteisiin ja -tekijöihin sekä tukitoimiin. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti : NMI-bulletin, 31(1), 68-77.
- Rantala, A. & Vehkakoski, T. (2020). Vanhempien osallisuuden kuvaukset perusopetuksen vuosiluokkien 1–6 oppimissuunnitelmissa ja HOJKS-asiakirjoissa. Kasvatus, 51(4), 426–438.
- Räty, H.; Kasanen, K.; & Laine, N. (2009). Parents' Participation in Their Child's Schooling. *Scandinavian Journal of Educational Research* 53(3), 277–293.
- Sergejeff, J. (2023). Yhteisellä koulutiellä. Käsikirja perusopetuksen oppilaiden läsnäolon tukemiseen ja poissaolojen vähentämiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:27. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Helsinki. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165025/OKM_2023_27.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Siniharju, M. (2003). Kodin ja koulun yhteistyö peruskoulun alkuopetusluokilla. Yhteistyön arvostus ja toteutuminen Helsingin kaupungin alkuopetusluokilla lukuvuosina 1983-1984 ja 1998-1999. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 242.
- Sorsa, T. & Rotkirch, A. (2020). Työ ja perhe ne yhteen sopii? Vanhemmuuden ja työn yhteensovittaminen suomalaisissa lapsiperheissä. Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E43. Helsinki.
- Sormunen, M. (2012). Toward a home-school health partnership a participatory action research study, 2008-2010. University of Eastern Finland, Faculty of Health Sciences. Joensuu.

- Sosiaali- ja terveysministeriö (2023). Hyvinvointialueet vastaavat sote-palvelujen ja pelastustoimen järjestämisestä. Saatavilla: [Hyvinvointialueet - Sosiaali- ja terveysministeriö \(stm.fi\)](#) (Viitattu 18.4.2024)
- THL. (2021). Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 20. Tilastoraportti 30/2021. Viitattu 29.3.2024.
- THL. (2023). TEAviisari – Tiedonkeruut – Perusopetus – Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen peruskouluissa 2021; 2019. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Saatavilla: <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tiedonkeruu/55> (Viitattu 3.4.2024)
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023.
- Tähtinen, J., Laakkonen, E. & Broberg, M. (2020). Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita. Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos.
- Ulmanen, S. (2017). Miten kiinnittyä kouluun? Oppilaiden näkökulma koulutyöhön kiinnittymisen haasteisiin. Kasvatustieteen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0465-2>
- Virtanen, T. (2016). Student engagement in Finnish lower secondary school. Kasvatustieteen väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Saatavilla: [//urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6783-3](http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6783-3)
- YLE. (2024). Poliisi vahvistaa Ylen tiedot: Vantaan kouluampumisen motiivina on kiusaaminen. (3.4.2024) Saatavilla: [Poliisi vahvistaa Ylen tiedot: Vantaan kouluampumisen motiivina on kiusaaminen | Kotimaa | Yle](#) (Viitattu 4.4.2024)

9. Liitteet

Liite 1. Tutkimuslupahakemus tutkimuskuntien sivistysjohtajille.

Maria Suni

maessu@utu.fi

Opettajankoulutuslaitos, Turun yksikkö

Turun yliopisto

Huoltajien käsityksiä ja kokemuksia kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä koulupoissaolutilanteissa

Teen Pro gradu -tutkielmaa, jonka tarkoituksena on selvittää huoltajien käsityksiä ja kokemuksia kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä tilanteissa, joissa lapsen koulupoissaolot ovat herättäneet huolta. Tutkielman tavoitteena on selvittää osassa Varsinais-Suomen hankekouluja huoltajien käyttökokemuksia käytössä olevasta varhaisen puuttumisen mallista, jota on kehitetty kansallisessa Sitouttava kouluyhteisötyö hankkeessa. Tutkimus on suunnattu alakoululaisten huoltajille.

Huoltajilta saatu informaatio varhaisen puuttumisen mallin käyttökokemuksista mahdollistaa toimintamallin kehittämisen ja vakiinnuttamisen osaksi koulupoissaoloihin puuttumisen struktuuria erityisesti kodin ja koulun välisen yhteistyön näkökulmasta. Koulupoissaolojen varhaisella puuttumisella ja niiden ennaltaehkäisyllä on kansainvälisenkin tutkimuksen valossa suuri merkitys lasten ja nuorten tulevaisuuden näkymien kannalta. Varhainen puuttuminen koulupoissaoloihin edistää yksilön eheää koulupolkua ja jatkokouluttautumismahdollisuuksia sekä kansanterveyttä etenkin mielenterveyden näkökulmasta. Nämä tekijät vaikuttavat erityisesti yksilön syrjäytymisriskin pienenemiseen. Oikea-aikaisen puuttumisen sekä tarkoituksenmukaisten tukimuotojen löytymisen on tapahduttava vaiheessa, jossa yksilön haasteet eivät ole muotoutuneet vielä liian vaikeasteisiksi, niin yksilöllisestä kuin yhteiskunnallisestakaan näkökulmasta.

Koulu tarvitsee tässä tehtävässä kodin tuen ja vastaavasti toisin päin – kodin ja koulun välisellä yhteistyöllä ja huoltajien osallisuuden tunteella lastensa asioissa on valtava merkitys lapsen tukemisessa mahdollisissa koulunkäynnin haasteissa. Tästä syystä haluan saada

huoltajien ajatuksia kuuluviin yhteistyöstä tilanteissa, joissa huoli lapsen koulupoissaoloista on herännyt. Tarkoituksena on saada yleisluontoista kuvaa huoltajien näkemyksistä ja kokemuksista varhaisen puuttumisen mallista, mitä voidaan jatkossa hyödyntää niin koulu- kuin kuntakohtaisesti toimintamallin kehittämisessä. Tutkimukseeni osallistuneet kunnat saavat tutkielman valmistuttua tiivistelmän saaduista tuloksista jatkohyödyntämistä varten.

Olisiko teidän kuntanne halukas osallistumaan tutkimukseen jakamalla alakoululaisten huoltajille suunnatun linkin sähköiseen Webropol-kyselylomakkeeseen esim. Wilman kautta, jotta kysely saavuttaa mahdollisimman monet huoltajat? Kysely on täysin anonymi eikä siinä kerätä tunnistetietoja lapsesta tai heidän huoltajistaan. Kysely on puolistrukturoitu ja se sisältää erilaisia väittämiä sekä muutaman avoimen kysymyksen. Vastaaminen vie aikaa n. 10 minuuttia.

Tutkimuksessa noudatetaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) antamia ohjeita. Ennen tutkimukseen osallistumista huoltajaa informoidaan tutkimuksen tarkoituksesta, tiedon käsittelystä sekä vapaaehtoisuudesta osallistua. Kyselyyn vastaamalla huoltaja antaa kirjallisen suostumuksen käyttää anonymiä vastauksiaan kvantitatiiviseen tutkimuskäyttöön. Osallistuminen on vapaaehtoista ja sen voi keskeyttää missä vaiheessa tahansa.

Kerättyä tutkimusaineistoa käsittelee vain gradututkielman tekijä Suni, jonka henkilökohtaisella palvelimella tutkimusaineistoa käsitellään. Sähköinen kysely toteutetaan anonymisti Turun yliopiston Webropol-kyselynä, jonka jälkeen tutkimusdata analysoidaan SPSS-ohjelmalla. Tutkimuksen päätyttyä saatu tunnistetön tilastollinen tutkimusdata arkistoidaan valmiin Pro gradu -tutkielman muodossa Turun yliopiston UTUPub tietokantaan, jossa opinnäytetyöt ovat vapaasti luettavissa. Kaikki tulokset julkaistaan tavalla, joissa yksittäisiä tutkittavia ei voi tunnistaa.

Henkilötietoja/ vastauksia käsitellään yleisen edun mukaisessa tieteellisessä tutkimustarkoituksessa EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen ja kansallisen tietosuojalain (4§ ja 6§) nojalla. EU:n tietosuoja-asetuksen mukaisena käsittelyperusteena on yleinen etu ja yleisen edun mukainen tieteellinen tutkimustarkoitus tai tilastollinen tarkoitus (artiklat 6.1. ja 9.2.).

Mikäli kuntanne on halukas osallistumaan tutkimukseeni jakamalla kyselylinkin alakoulujen huoltajille, tarkoitukseni on kerätä aineisto vielä loppuvuoden aikana. Tätä ennen lähetän teille kyselylinkin. Kun aineisto on käsitelty ja tutkielmani valmis, lähetän halutessanne

saadut tulokset teille hyödynnettäviksi koulupoissaolokäytänteiden sekä kodin ja koulun yhteistyön kehittämiseen.

Liitteinä saatekirje huoltajille, kyselylomake sekä tietosuojalomake.

Kiitos mielenkiinnostanne jo tässä vaiheessa!

Valoisaa loppu vuotta toivottaen,

Maria Suni, maessu@utu.fi

Liite 2. Tutkimuksen tietosuojaseloste

Tiedote tutkittaville koskien projektia:

“Huoltajien käsityksiä ja kokemuksia kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä koulupoissaolutilanteissa”

Olet ottamassa osaa Turun yliopistossa järjestettävään tieteelliseen tutkimukseen. Tämä tietosuojaseloste kuvaa sitä, miten henkilötietojasi tullaan käsittelemään tutkimuksessa.

1. Rekisterinpitäjä

Tutkija: Maria Suni

Yhteyshenkilö projektia koskevissa asioissa:

Nimi: Maria Suni

Osoite: Piispanpelto 1 as 9 20540 Turku

Puh.: 050 5051213

E-mail: maessu@utu.fi

2. Kuvaus tutkimuksesta ja henkilötietojen käsittelystä

Kyseessä on Turun yliopiston Pro gradu -tutkielma, jonka tarkoituksena on selvittää huoltajien käsityksiä ja kokemuksia kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä tilanteissa, joissa lapsen koulupoissaolot ovat herättäneet huolta. Tavoitteena on selvittää osassa Varsinais-Suomen hankekouluja huoltajien käyttökokemuksia käytössä olevasta varhaisen puuttumisen mallista. Mallia on kehitetty kansallisessa Sitouttava kouluyhteistyö hankkeessa.

Kysely suunnataan Varsinais-Suomen hankekuntien alakoululaisten huoltajille sähköisenä Webropol-kyselylomakkeena esim. Wilman kautta, jolloin kysely tavoittaa mahdollisimman monet huoltajat. Kysely on täysin anonyymi eikä siinä kerätä tunnistetietoja lapsesta tai heidän huoltajistaan. Kysely on puolistrukturoitu ja se sisältää erilaisia väittämiä sekä muutaman avoimen kysymyksen. Vastaaminen vie aikaa n. 10 minuuttia. Kyselystä saatu data analysoidaan ja tilastoidaan SPSS -ohjelmalla.

3. Tutkimusryhmän vastuullinen yhteyshenkilö

Nimi: Maria Suni

Osoite: Piispanpelto 1 as 9 20540

Puh.: 050 5051213

E-mail: maessu@utu.fi

4. Tietosuojavastaavan yhteystiedot

Turun yliopiston tietosuojavastaava on tavoitettavissa sähköpostitse osoitteesta: dpo@utu.fi.

5. Henkilöt, jotka osallistuvat henkilötietojen käsittelyyn

Maria Suni

6. Tutkimuksen nimi sekä tutkimuksen kesto

Tutkimuksen nimi: **“Huoltajien käsityksiä ja kokemuksia kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä koulupoissaolotilanteissa”**

Tutkimusaineiston käsittelyn ajallinen kesto: Aineistonkeruun aloittamisesta (marraskuu 2023) kevätlukukaudelle 2024 (toukokuu 2024).

7. Henkilötietojen lainmukainen käsittelyperuste

Henkilötietoja käsitellään seuraavan, tietosuoja-asetuksen 6(1) artiklassa mainitun, käsittelyperusteen nojalla:

- rekisteröidyn suostumus;
- käsittely on tarpeen sopimuksen täytäntöön panemiseksi;
- rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattaminen;
- käsittely on tarpeen rekisteröidyn elintärkeiden etujen suojaamiseksi;
- käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi:
 - tieteellinen tai historiallinen tutkimus tai tilastollisia tarkoituksia varten;
 - tieteellisten aineistojen tai kulttuurisperinnöllisten materiaalien arkistointia varten;
- rekisterinpitäjän tai kolmannen osapuolen oikeutettu etu.

8. Tutkimusmateriaaliin sisältyvät henkilötiedot sekä suojatoimenpiteet

Kysely on täysin anonymi eikä siinä kerätä tunnistetietoja lapsesta tai heidän huoltajistaan.

Vastaaajien it-osoitteet pseudonymisoidaan, eikä annettuja vastauksia voi yhdistää it-osoitteisiin.

9. Erityiset henkilötietoryhmät (arkaluontoiset henkilötietoryhmät)

Tutkimuksessa ei käsitellä erityisiä henkilötietoryhmiä.

10. Henkilötietojen keräämisen lähteet

Tutkimus toteutetaan anonymina Webropol-kyselynä, jonka koulut lähettävät esim. Wilma -viestinä alakoululaisten huoltajille.

11. Henkilötietojen siirtäminen ja jakaminen kolmansille osapuolille

Henkilötietoja ei siirretä Turun yliopiston/tutkimusryhmän ulkopuolelle.

12. Henkilötietojen siirtäminen EU:n tai ETA:n ulkopuolelle

Henkilötietoja ei siirretä Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.

13. Automaattinen päätöksenteko ja noudatettavat suojaustoimet

Automaattista päätöksentekoa suoritetaan seuraavien henkilötietojen osalta:

Kysely on täysin anonymi eikä siinä kerätä henkilö- tai tunnistetietoja lapsesta tai heidän huoltajistaan. Vastajien it-osoitteet pseudonymisoidaan, eikä annettuja vastauksia voi yhdistää it-osoitteisiin.

14. Henkilötietojen käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen

Tutkimusaineisto poistetaan tutkimuksen päätyttyä.

15. Oikeutesi rekisteröitynä sekä näihin tehtävät poikkeamat

Maria Suni

Rekisteröidyn oikeuksiin tehtävät poikkeamat

Tietosuoja-asetuksen sekä kansallisen tietosuojalain nojalla rekisteröidyn oikeuksiin voidaan tehdä tiettyjä poikkeamia, kun henkilötietojen käsittelyperusteena toimii tieteellinen tutkimus ja oikeuksien toteuttaminen tekisi käsittelyn tarkoituksen (tässä tapauksessa tieteellisen tutkimuksen) joko mahdottomaksi tai aiheuttaisi huomattavaa haittaa käsittelylle.

Tarve tehdä poikkeamia rekisteröityjen oikeuksiin arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tämän tietosuojaselosteen tutkimuksessa on todennäköisesti tarpeen tehdä poikkeamia seuraaviin rekisteröityjen oikeuksiin:

Oikeus saada pääsy tietoihin (Artikla 15)

- Oikeus tietojen oikaisemiseen (Artikla 16)
- Oikeus tietojen poistamiseen (Artikla 17)
- Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (Artikla 18)
- Oikeus siirtää tiedot järjestelmästä (Artikla 20)
- Vastustamisoikeus (Artikla 21)

Perusteet tehtäville poikkeamille sekä tehtävien poikkeamien ulottuvuus:

Oikeus valituksen tekemiseen

Sinulla on oikeus tehdä valitus tietosuojavaltuutetulle, jos koet, että henkilötietojasi on käsitelty soveltuvan tietosuojalainsäädännön vastaisesti.

Tietosuojavaltuutetun yhteystiedot:

Tietosuojavaltuutetun toimisto

Käyntiosoite: Lintulahdenkuja 4, 00530 Helsinki

Postiosoite: PL 800, 00531 Helsinki

Puhelinvaihde: 029 566 6700

Sähköposti (kirjaamo): tietosuoja(at)om.fi

Liite 3. Saatekirje huoltajille.

Hyvä huoltaja,

Teen Pro gradu -tutkielmaa, jonka tarkoituksena on selvittää **huoltajien käsityksiä ja kokemuksia kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä tilanteissa, joissa lapsen koulupoissaolot ovat herättäneet huolta**. Tutkielman tavoitteena on selvittää osassa Varsinais-Suomen hankekouluja huoltajien käyttökokemuksia käytössä olevasta varhaisen puuttumisen mallista, jota on kehitetty kansallisessa Sitouttava kouluyhteisötyö (SKY) hankkeessa. Tutkimus on suunnattu alakoululaisten huoltajille. **Vastaaminen vie aikaa n. 10 minuuttia. Jokainen vastaus on tärkeä!**

Huoltajilta saatu informaatio varhaisen puuttumisen mallin käyttökokemuksista mahdollistaa toimintamallin kehittämisen ja vakiinnuttamisen osaksi koulupoissaoloihin puuttumisen struktuuria erityisesti kodin ja koulun välisen yhteistyön näkökulmasta. Koulu tarvitsee tässä tehtävässä kodin tukea. Kodin ja koulun välisellä yhteistyöllä ja huoltajien osallisuudella on merkitystä lapsen koulunkäynnin tukemisessa.

Tästä syystä haluan saada **teidän huoltajien** ajatuksia kuuluviin yhteistyöstä tilanteissa, joissa huoli lapsen koulupoissaoloista on herännyt. Tarkoituksena on saada yleisluontoista kuvaa huoltajien näkemyksistä ja kokemuksista varhaisen puuttumisen mallista, mitä voidaan jatkossa hyödyntää niin koulu- kuin kuntakohtaisesti toimintamallin kehittämisessä. Tutkimukseen osallistuneet kunnat saavat tutkimuksen valmistuttua tiivistelmän tutkimustuloksista alueellisen toimintamallin kehittämistyön tueksi.

Tutkimukseen osallistuminen tapahtuu vastaamalla Webropol-kyselyyn alla olevan linkin kautta. Kysely on täysin anonyymi eikä siinä kerätä tunnistetietoja lapsesta tai heidän huoltajistaan. Kysely on puolistrukturoitu ja se sisältää erilaisia väittämiä sekä muutaman avoimen kysymyksen. Kyselyyn vastaamalla annat suostumuksen tutkimukseen sekä aineiston käyttöön tutkimuksen valmistumiseen saakka. Osallistuminen on vapaaehtoista ja sen voi keskeyttää missä vaiheessa tahansa.

Linkki kyselyyn:

<https://link.webpolsurveys.com/S/09CC9BD9F23EF53E>

Kiitos vastauksista ja ajastanne jo etukäteen!

Yt. Maria Suni, luokanopettajaopiskelija (maessu@utu.fi)

Liite 4. Kyselylomake

Huoltajien käsityksiä ja kokemuksia kodin ja koulun yhteistyöstä koulupoissaolotilanteissa

Tämä kysely kuuluu Pro gradu -tutkielmaan, jonka tavoitteena on kartoittaa huoltajien käsityksiä ja kokemuksia kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä tilanteissa, joissa lapsen koulupoissaolot ovat herättäneet huolta. Tutkielman tavoitteena on selvittää osassa Varsinais-Suomen hankekouluja huoltajien käyttökokemuksia käytössä olevasta varhaisen puuttumisen mallista. Mallia on kehitetty kansallisessa Sitouttava kouluyhteistyö hankkeessa.

Kysely koostuu väittämistä, valinta- sekä avoimista kysymyksistä, joihin vastaaminen vie aikaa n. 10 minuuttia.

Kyselylomakkeen vastaukset ovat täysin anonyymeja. Vastaaminen kyselyyn on vapaaehtoista ja vastaamisen voi lopettaa missä vaiheessa tahansa.

Jokainen vastaus on tutkimuksen kannalta tärkeä. Kiitos jo etukäteen ajastanne vastata kyselyyn!

Maria Suni
luokanopettajaopiskelija, Turun yliopisto

Jos mieleen herää kysymyksiä tutkimukseen liittyen, voit olla minuun sähköpostitse yhteydessä osoitteeseen
maessu@utu.fi.

1. Lapseni koulupoissaolot ovat käynnistäneet toimenpiteitä viimeisen vuoden aikana koulun puolelta. *Kyllä/ei.*

2. Vastaa väittämiin valitsemalla sopivin vaihtoehto.

1 täysin eri mieltä, 2 osittain eri mieltä, 3 osittain samaa mieltä, 4 täysin samaa mieltä.

2.1. Tiedän, kehen voin ottaa yhteyttä, jos lapseni poissaolot huolestuttavat minua.

2.2. Tiedän, millainen poissaoloihin puuttumisen toimintamalli lapseni koulussa on käytössä.

3. Valitse sopivin/ sopivimmat vaihtoehdot. Mistä olet saanut tietoa poissaoloihin liittyvistä käytänteistä?

- Wilma
- Opettajan yhteydenotto
- Varhaisen puuttumisen palaveri
- Vanhempainilta
- Koulun muu viestintä
- Joku muu, mikä?

4. Olen osallistunut viimeisen vuoden aikana lapseni varhaisen puuttumisen palaveriin koulupoissaoloihin liittyen. *Kyllä/Ei*

Jos vastasit edelliseen kohtaan kyllä, vastaa alla oleviin kysymyksiin 5-8.

5. Millaisia käytänteitä ja tukitoimia palaverissa sovittiin lapsesi koulupoissaolojen ehkäisemiseksi? *Avoin vastauskenttä.*

6. Vastaa väittämiin valitsemalla sopivin vaihtoehto.

1 täysin eri mieltä, 2 osittain eri mieltä, 3 osittain samaa mieltä, 4 täysin samaa mieltä.

6.1. Palaverissa sovitut tukimuodot ovat sellaisia, joista koen lapseni saavan konkreettista apua koulupoissaolojen suhteen.

6.2. Sain palaverin aikana konkreettista tukea ja näkemyksiä siihen, miten voin huoltajana tukea lapseni koulunkäyntiä.

6.3. Koen, että koulun monialaiset toimijat (esim. opettaja, kouluterveydenhoitaja, kuraattori) välittävät lapseni asioista.

6.4. Koen, että eri monialaisten toimijoiden työskentely lapseni asioissa on sitoutunutta.

6.5. Syitä lapseni poissaoloihin on tarkasteltu mielestäni tarpeeksi laaja-alaisesti.

6.6. Koulu on mielestäni reagoinut lapseni poissaoloihin tarpeeksi varhaisessa vaiheessa.

7. Mikäli vastasit yllä olevaan väittämään 6.6. täysin eri mieltä (1) tai osittain eri mieltä (2), millaista tukea olisit kaivannut jo aiemmin lapsesi poissaoloihin liittyen? *Avoin vastauskenttä.*

8. Varhaisen puuttumisen palaverissa oli käytössä nelikenttäkuvio, jossa on koottuna mahdollisia poissaoloihin vaikuttavia tekijöitä. *Kyllä/ei.*

Mikäli vastasit **kyllä**, kysely ohjaa sinua vastaamaan nelikenttää koskeviin tarkentaviin kysymyksiin.

9. Vastaa väittämiin valitsemalla sopivin vaihtoehto.
1 täysin eri mieltä, 2 osittain eri mieltä, 3 osittain samaa mieltä, 4 täysin samaa mieltä.
- 9.1. Nelikentän käyttö tuki varhaisen puuttumisen palaverin kulkua.
9.2. Nelikentän käyttö palaverissa auttoi tarkastelemaan lapseni tilannetta tarpeeksi laaja-alaisesti.
9.3. Olisin halunnut tutustua nelikenttään ennen palaveriin osallistumista.
10. Mikäli vastasit edelliseen kohtaan 9.2. *täysin eri mieltä (1) tai osittain eri mieltä (2)*, mihin nelikentän osa-alueeseen ei mielestäsi kiinnitetty tarpeeksi huomiota?
- Koti- ja perhetilanne
 - Vapaa-aika ja harrastukset
 - Oppilaan hyvinvointi
 - Oppilaan koulunkäynti
11. Vastaa väittämiin valitsemalla sopivin vaihtoehto.
1 täysin eri mieltä, 2 osittain eri mieltä, 3 osittain samaa mieltä, 4 täysin samaa mieltä.
- 11.1. Mielipiteitäni ja toiveitani on haluttu kuulla lapseni asioissa.
11.2. Yhteydenpito koulun kanssa on sujuvaa myös koulupoissaoloja koskevissa asioissa.
11.3. Koen, että voin matalalla kynnyksellä kääntyä koulun puoleen lapseni koulupoissaoloja koskevissa asioissa.
11.4. Minulle jäi palaverin jälkeen tunne, että olen tullut huomioiduksi ja koen olevani osallinen lapseni asioissa sekä tukitoimien suunnittelussa.
12. Millaisia kehitysehdotuksia sinulla on huoltajana varhaisen puuttumisen malliin?
Avoin vastauskenttä.
13. Mitkä ovat mielestäsi tärkeimpiä tekijöitä, jotka tukevat lapsesi säännöllistä koulunkäyntiä? *Avoin vastauskenttä.*

Liite 5. Kyselyn tulosten perusraportti

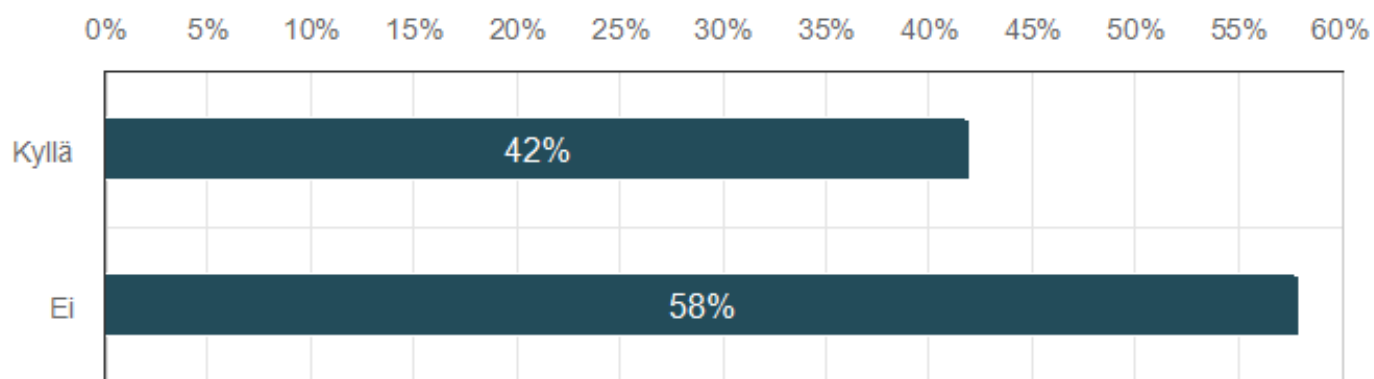
Perusraportti

Huoltajien käsityksiä ja kokemuksiakodin ja koulun yhteistyöstä koulupoissaolotilanteissa

Vastaajien kokonaismäärä: 177

Lapseni koulupoissaolot ovat käynnistäneet toimenpiteitä viimeisen vuoden aikana koulun puolelta.

Vastaajien määrä: 175

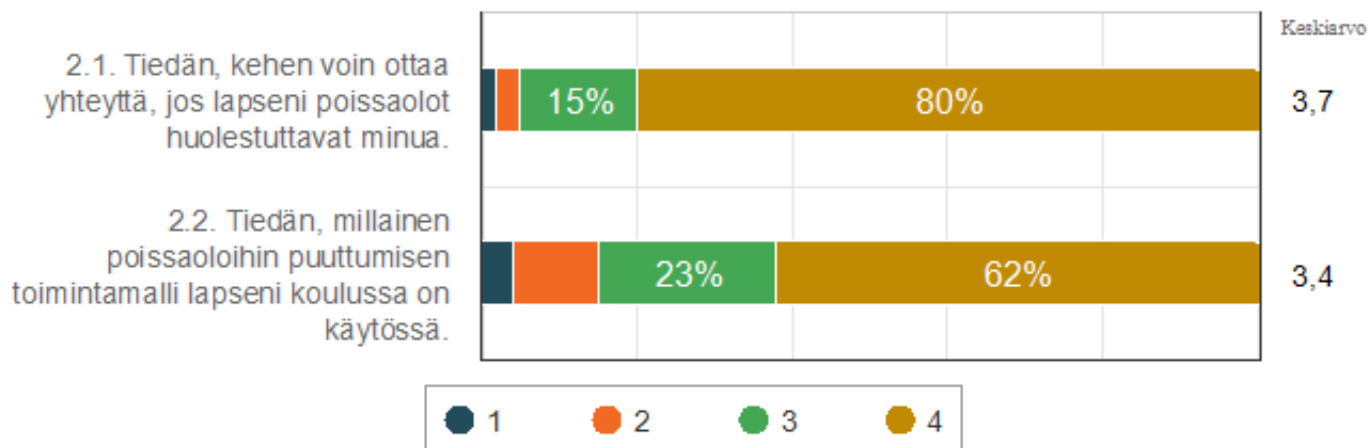

	n	Prosentti
Kyllä	74	42,3%
Ei	101	57,7%

Vastaa väittämiin valitsemalla sopivin vaihtoehto.

1 täysin eri mieltä, 2 osittain eri mieltä, 3 osittain samaa mieltä, 4 täysin samaa mieltä.

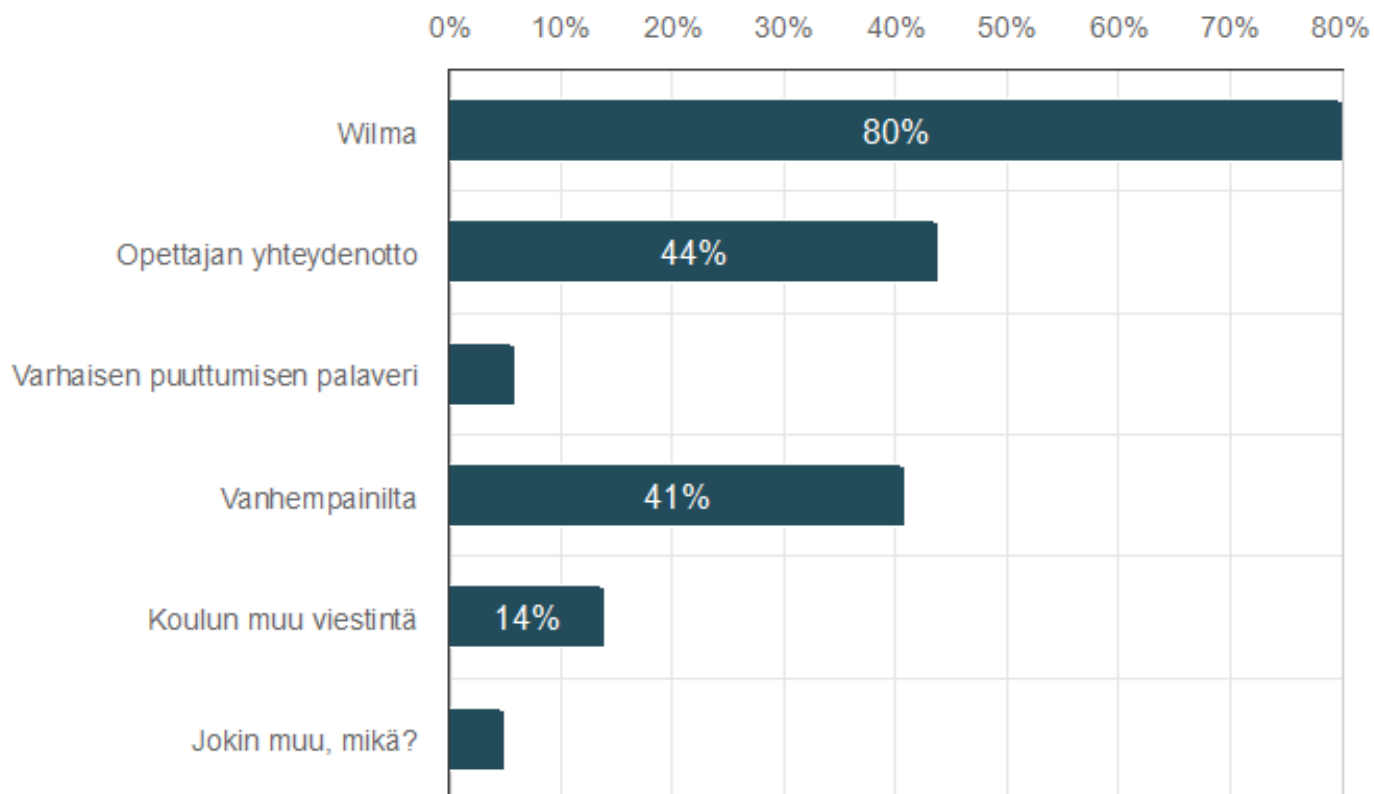
Vastaajien määrä: 177

	1	2	3	4	Keskiarvo	Mediaani
2.1. Tiedän, kehen voin ottaa yhteyttä, jos lapseni poissaolot huolestuttavat minua.	2,3%	2,8%	14,7%	80,2%	3,7	4,0
2.2. Tiedän, millainen poissaoloihin puuttumisen toimintamalli lapseni koulussa on käytössä.	4,5%	10,7%	23,2%	61,6%	3,4	4,0
Yhteensä	3,4%	6,8%	19,0%	70,9%	3,6	4,0

Valitse sopivin/ sopivimmat vaihtoehdot. Mistä olet saanut tietoa poissaoloihin liittyvistä käytänteistä?

Vastaajien määrä: 174, valittujen vastausten lukumäärä: 330

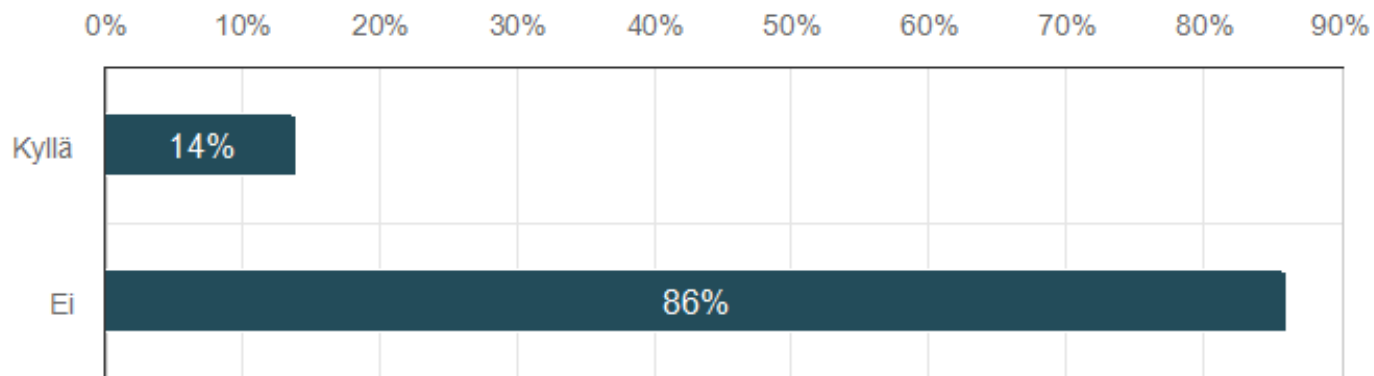
	n	Prosentti
Wilma	139	79,9%
Opettajan yhteydenotto	77	44,3%
Varhaisen puuttumisen palaveri	11	6,3%
Vanhempainilta	71	40,8%
Koulun muu viestintä	24	13,8%
Jokin muu, mikä?	8	4,6%

Lisätekstikenttään annetut vastaukset

Vastausvaihtoehdot	Teksti
--------------------	--------

Olen osallistunut viimeisen vuoden aikana lapseni varhaisen puuttumisen palaveriin koulupoissaoloihin liittyen.

Vastaajien määrä: 177

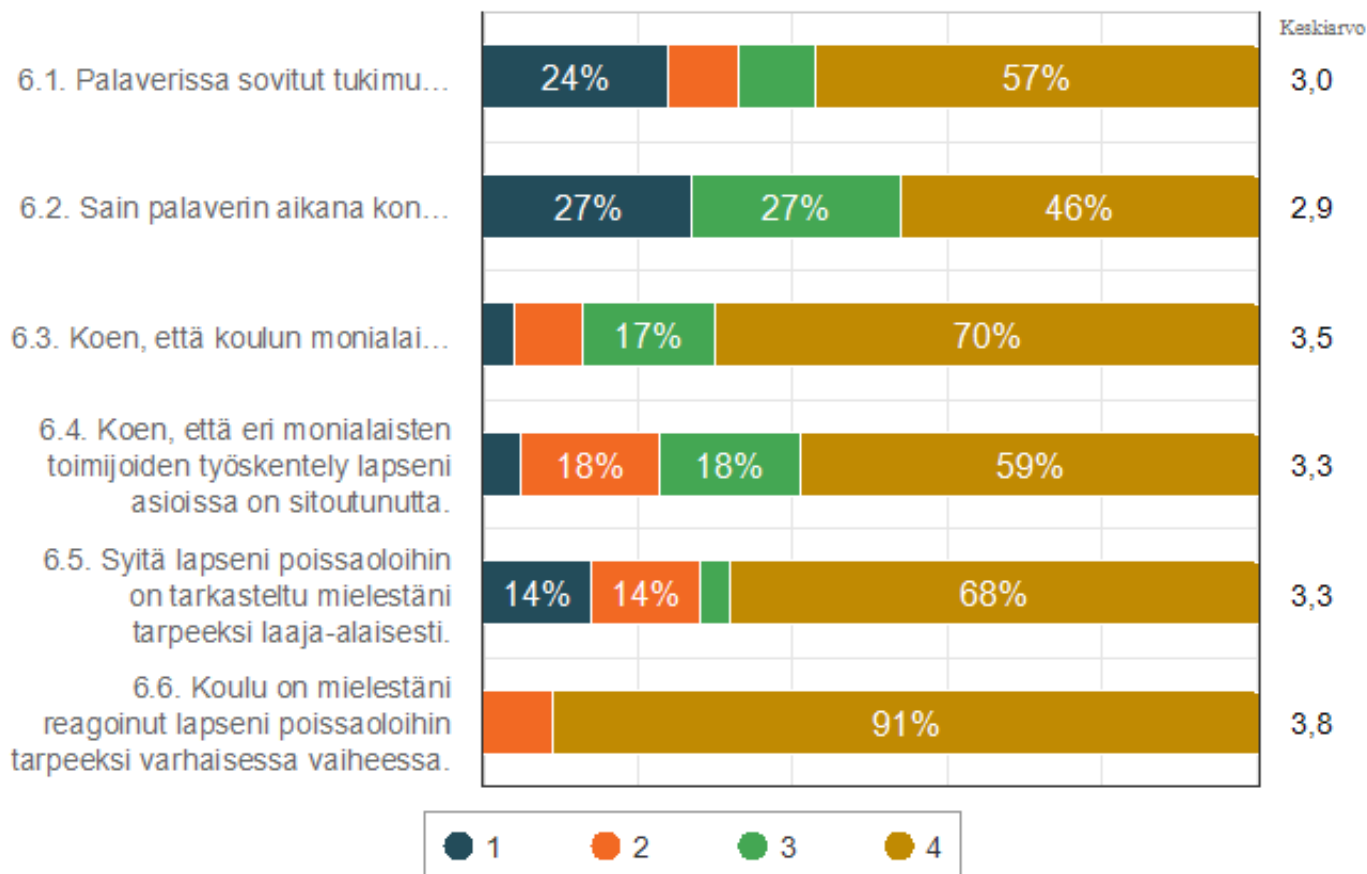

	n	Prosentti
Kyllä	25	14,1%
Ei	152	85,9%

Vastaa väittämiin valitsemalla sopivin vaihtoehto.

1 täysin eri mieltä, 2 osittain eri mieltä, 3 osittain samaa mieltä, 4 täysin samaa mieltä.

Vastaajien määrä: 23

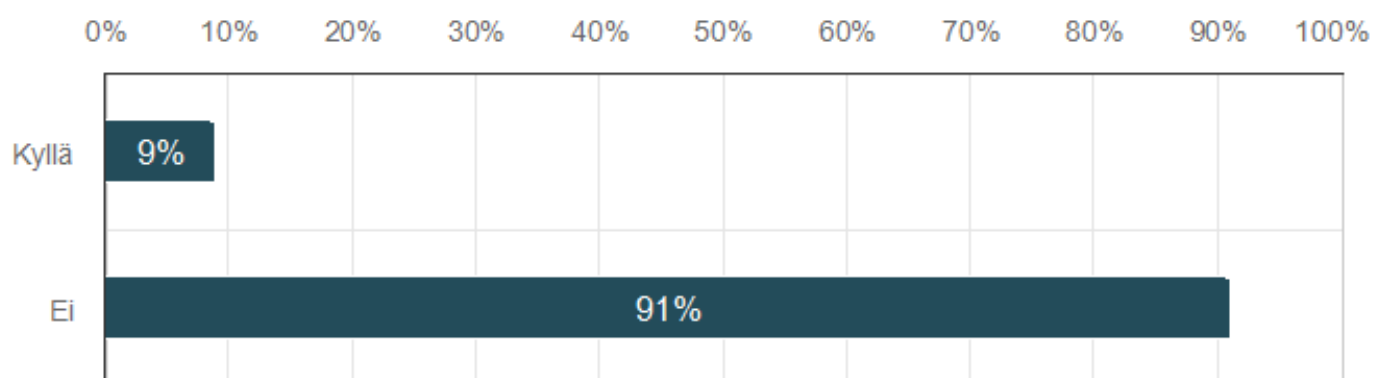

	1	2	3	4	Keskiarvo	Mediaani
6.1. Palaverissa sovitut tukimuodot ovat sellaisia, joista koen lapseni saavan konkreettista apua koulupoissaolojen suhteen.	23,8%	9,5%	9,5%	57,2%	3,0	4,0
6.2. Sain palaverin aikana konkreettista tukea ja näkemyksiä siihen, miten voin huoltajana tukea lapseni koulunkäyntiä.	27,3%	0,0%	27,3%	45,4%	2,9	3,0

6.3. Koen, että koulun monialaiset toimijat (esim. opettaja, kouluterveydenhoitaja, kuraattori) välittävät lapseni asioista.	4,3%	8,7%	17,4%	69,6%	3,5	4,0
6.4. Koen, että eri monialaisten toimijoiden työskentely lapseni asioissa on sitoutunutta.	4,5%	18,2%	18,2%	59,1%	3,3	4,0
6.5. Syitä lapseni poissaoloihin on tarkasteltu mielestäni tarpeeksi laaja-alaisesti.	13,6%	13,6%	4,6%	68,2%	3,3	4,0
6.6. Koulu on mielestäni reagoinut lapseni poissaoloihin tarpeeksi varhaisessa vaiheessa.	0,0%	9,1%	0,0%	90,9%	3,8	4,0
Yhteensä	12,3%	9,9%	12,8%	65,1%	3,3	4,0

Varhaisen puuttumisen palaverissa oli käytössä nelikenttäkuvio, jossa on koottuna mahdollisia poissaoloihin vaikuttavia tekijöitä.

Vastaajien määrä: 23

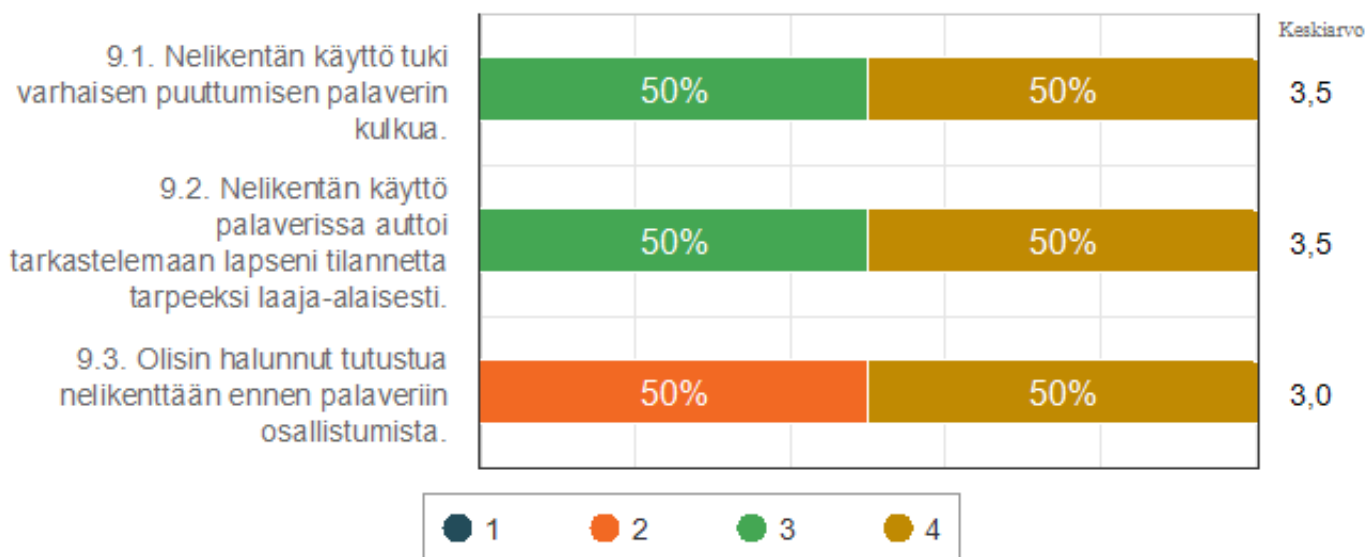
	n	Prosentti
--	---	-----------

Kyllä	2	8,7%
Ei	21	91,3%

Vastaa väittämiin valitsemalla sopivin vaihtoehto.

1 täysin eri mieltä, 2 osittain eri mieltä, 3 osittain samaa mieltä, 4 täysin samaa mieltä.

Vastaajien määrä: 2

	1	2	3	4	Keskisarvo	Mediaani
9.1. Nelikentän käyttö tuki varhaisen puuttumisen palaverin kulkua.	0,0%	0,0%	50,0%	50,0%	3,5	3,5
9.2. Nelikentän käyttö palaverissa auttoi tarkastelemaan lapseni tilannetta tarpeeksi laaja-alaisesti.	0,0%	0,0%	50,0%	50,0%	3,5	3,5
9.3. Olisin halunnut tutustua nelikenttään ennen palaveriin osallistumista.	0,0%	50,0%	0,0%	50,0%	3,0	3,0
Yhteensä	0,0%	16,7%	33,3%	50,0%	3,3	3,5

Mikäli vastasit edelliseen kohtaan 9.2. täysin eri mieltä (1) tai osittain eri mieltä (2), mihin nelikentän osa-alueeseen ei mielestäsi kiinnitetty tarpeeksi huomiota?

Vastaajien määrä: 0, valittujen vastausten lukumäärä: 0

0%

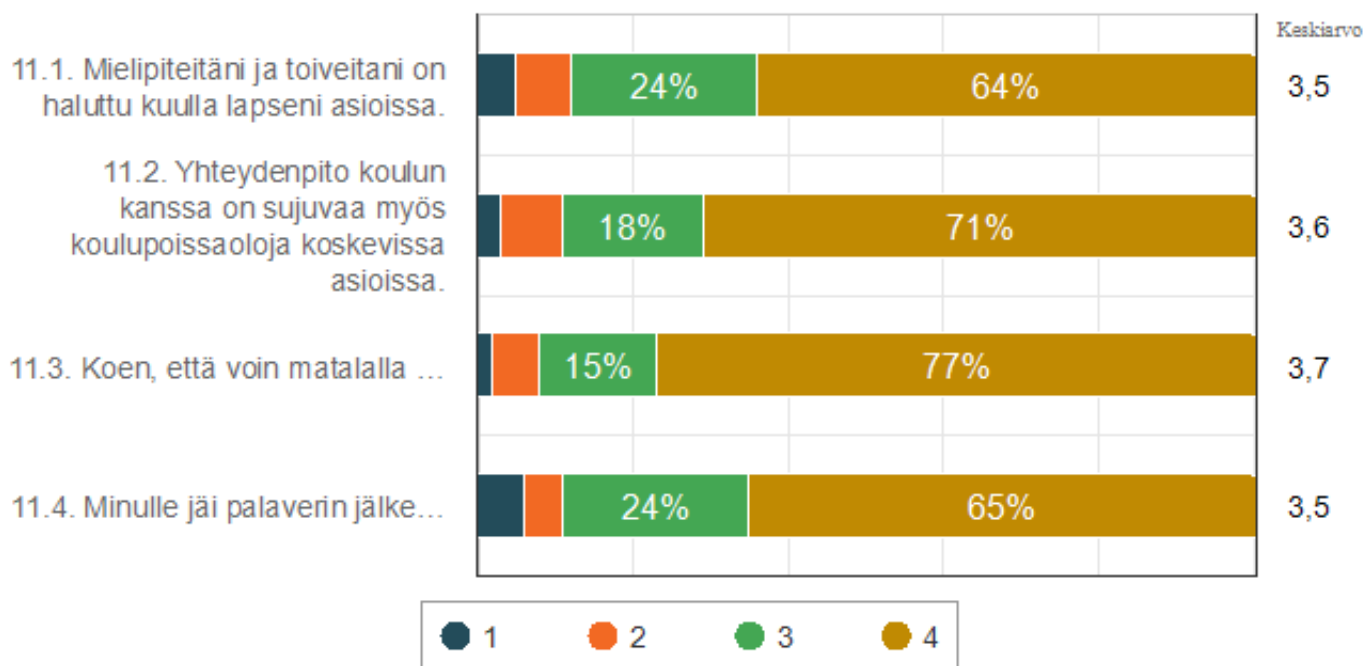
Koti- ja perhetilanne	
Vapaa-aika ja harrastukset	
Oppilaan hyvinvointi	
Oppilaan koulunkäynti	

	n	Prosentti
Koti- ja perhetilanne	0	0,0%
Vapaa-aika ja harrastukset	0	0,0%
Oppilaan hyvinvointi	0	0,0%
Oppilaan koulunkäynti	0	0,0%

Vastaa väittämiin valitsemalla sopivin vaihtoehto.

1 täysin eri mieltä, 2 osittain eri mieltä, 3 osittain samaa mieltä, 4 täysin samaa mieltä.

Vastaajien määrä: 170

	1	2	3	4	Keskiarvo	Mediaani
11.1. Mielipiteitäni ja toiveitani on haluttu kuulla lapseni asioissa.	5,4%	6,6%	23,9%	64,1%	3,5	4,0
11.2. Yhteydenpito koulun kanssa on sujuvaa myös koulupoissaoloja koskevissa asioissa.	2,4%	8,2%	18,2%	71,2%	3,6	4,0
11.3. Koen, että voin matalalla kynnyksellä käännyä koulun puoleen lapseni koulupoissaoloja koskevissa asioissa.	2,3%	5,9%	14,7%	77,1%	3,7	4,0
11.4. Minulle jäi palaverin jälkeen tunne, että olen tullut huomioiduksi ja koen olevani osallinen lapseni asioissa sekä tukitoimien suunnittelussa.	5,8%	5,1%	23,9%	65,2%	3,5	4,0

Yhteensä	4,0%	6,5%	20,2%	69,4%	3,6	4,0
-----------------	-------------	-------------	--------------	--------------	------------	------------